TÜRKİYE İŞÇİ DEVRİM

"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Haftalık Gazete
Sayı : 11 - 30 Aralık 1969 - 150 Kr.

Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü : Uluç Gürkan

İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara Telefon : 12 72 60

Abone : Yıllık 70 TL. Altı aylık 35 TL. Üç aylık 17.5 TL. dır. (Yurt dışı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân: Santimi 40 TL.

Ankara'da Murat Matbaasında dizilip tertip edilmiş. Hürriyet Matbaasında basılmıştır.

Bankalar, Hacı'ya 48 milyon biçiyor!

H.Ali Demirel'in "kitabına uydurulan,, yolsuzluğu

CİCİ DEMOKRASİNİN EN BÜYÜK KURBANI

MEMUR!

Başbakan Demirel, yolsuzlukların üstüne yürümüş gözükmektedir. Dosyalı muhaliflerin den, bildikleri bütün yolsuzlukları açıklamalarını istemektedir. Dosyalı muhalifler, Devrim okuyucularının içyüzünü yakından bildikleri, teneke, gübre ve fındık yolsuzluklarını ele almışlardır. Ama Demirel ile yardımcısı Refet Sezgin, bütün bunların usulüne uygun muameleler olduklarını resmî bir takım yazılara dayanarak ileri sürebilmektedir.

MİLLÎ GELİRDEN MEMURUN ALDIĞI PAY

Yıllar	Tarım dahil	Tarım hariç
1950	4.16	1.25
1951	3.65	1.19
1952	3.36	1.10
1953	2.86	0.98
1954	3.05	0.92
1955	2.23	1.04
1956	3.23	1.10
1957	2.84	1.28
1958	2.61	1.03
1959	3.05	1.17
1960	2.73	1.05
1961	2.89	1.09
1962	2.72	1.06
1963	2.37	0.93
1964	2.44	0.95
1965	2.42	0.90

Türkiye faal nüfusunun adam başına ortalama geliri 1 liken memurların ortalama geliri 1950'de 4.16 idi. Memurun millî gelirden aldığı pay, yarıya yakın azalarak 2,42'ye düşmüştür. Şehirli faal nüfusun adam başına ortalama geliri 1950'de 1 liken, memurların ortalama geliri 1,25 idi. 1965'te isc, memur geliri 0.90 ile şehirli faal nüfus ortalama gelirinin altına düşmüştür. Son dört yılda memurların durumu, iyice bozulmuştur.

(Sonu S. 3 de)

Öğretmenlerin demokratik direnişinden sonra, öteki memurlar da direnişe geçecekler. Genel bir memur boykotuna doğru gidilmektedir. Bir ilk uyarı niteliğinde, 11 memur sendikası İstanbul'da «Personel reformunu sağlamak», «hayat pahalılığını yermek», «sendika özgürlüğünü ve grev hakkını gerçekleştirmek» amacıyla bir memur yürüyüşü düzenlemişlerdir. Dağınık, baskıdayken bu yürüyüş başlayacaktır.

İktidar, öğretmen boykotunda olduğu gibi, memurlardan gelen direnişi de dar bir hukuk görüşünün anlayışsızlığı içinde karşılamaktadır. Devlet Bakanı, «Kelle ister gibi halı istenmez» demektedir. Binlerce öğretmen açığa çıkarılmıştır. TOS ve İLKSEN görevlileri cezalandırılma ve sendikalar kapatılma tehdidi altında tutulmaktadır. Büyük öğretmen kitlesinin sahip çıkığı örgütlerin kapatılmayacağı açıktır. TÖS ve İLKSEN.

(Sonu S. 3 de)

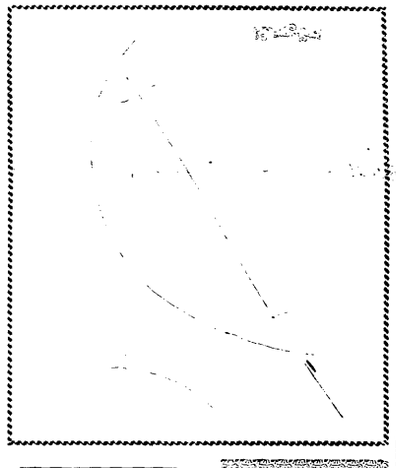

Nitekim Demirel, Meclis'te Şeliefyan'ın teneke yolsuzluğu nu «ticaret serbestisi var, her şey usulüne uygun» diyerek savunabilmiştir.

Hacı Ali Demirel'in son hikâyesi de «ticaret serbestisine uygun» ve iktidarın başının ölçüleriyle «meşrû» bir muameledir. Hacı Ali Demirel, masonik bir ad taşıyan ünlü Yükseliş Kolejini genişletme kararındadır. Kolejin bitişiğindeki arazi, Devlet Demiryollarına aittir. Becerikli Demirel, bu araziye talip olur. Devlet Demiryolları yöneticilerinin bu kudretli müşteriye verebilecekleri «evet» ten başka cevapları yoktur.

Kudretli müşterinin yalnız bir ufacık dileği vardır: Satın aldığı arazinin bedelini taksit le ödeyecektir. Bu istek de yerine getirilir ve Hacı Ali Demirel arsaya sahipolur. Kudretli işadamı sonra Ziraat Bankasına gider. Demiryollarından taksitle satın aldığı arazi

(Sonu S. 7 de)

CIA AJANI GÖZÜYLE

TÜRK ORDUSU

(Yazısı S. 8'de)

CHP Genel Sekreteri Devrimcileri kınadı

Ecevit,«Dubçek olmak istemem» diyor

Paşadan sonra Ecevit de, aynı konuda sinirli ve hırçın bir konuşma yaptı. Gerçi Ecevit konuşmasında «hayta, ser seri, ahlâksız» gibi deyimlere yer vermedi, ama «utanmaz, sıkılmaz, kaçık» gibi deyimler kullanarak Paşadan hiç geri kalmadı. Politika edebiyatımıza, «sol faşist»ten sonra, İngilizce «lunatic fringe»den aktarma **«toplumun kaçık uçları»** deyimini kazandırdı. Esasta Ecevit, Paşanın dediklerini çok daha bağnaz bir uslûpla tekrarladı. Yalnız ca bazı noktalarda, Paşanın konuşmasına düzeltmeler getirdi. Öğretmen ve memur boykotlarını, «Hukuk hakka karşı olamaz» prensibiyle, CHP'nin kanunsuz saymadığını ve desteklediğini, İnönü'den daha açık bir dille belirtti. Basın toplantısında, grev

(Sonu S. 7 de)

★

AKSOY'UN ECEVİT'E CEVABI

Bülent Ecevit'in Kurucu Mecliste siyasî hakların iadesini savunduğum yolundaki iddiası, siyasî ahlâkla da hiç bir surette bağdaşmaz tam bir yalandır. Kurucu Meclis te, hiç bir Anayasa Komisyonu veya Kurucu Meclis üyesi, DP yöneticilerinin siyasî haklarının iadesini savunmamıştır. Tutanaklar meydandadır. Yassı Ada hükümlülerinin siyasî haklarının iade edileceğine ilişkin bir konuşma yapılmamıştır. Konuşulan husus, diğer suçlardan mahkûm olanların durumlarına ilişkindir. Karma Komisyonda Millî Birlik Komitesi, değişiklik teklifinin «DP yöneticilerinin siyasî haklardan faydalan

(Sonu S. 7 de)

bakış

EKONOMİK VE POLİTİK BUNALIM

doğan avcıoğlu

Politikacılarımız, artan gençlik öğretmen ve memur eylemleri karşısında şimdiden telâşa kapılmışa benzemektedirler. «Aşırı» denilen uçlar hizaya getirilir ve devlet emniyet güçleri tarafsız davranırsa, politikacılar, çalkantının önleneceği kanısındadırlar. Oysa Türkiye bir ekonomik bunalımın eşiğindedir: İki milyarın üstünde yeni vergiler, zamlar yatırım harcamalarında azalma ve kredilerde daralma; durgunluk, işsizlik ve hayat pahalılığı yaratacaktır. Şimdiden ithalât tıkanıklıkları, bir kısım sanayi teşebbüslerini kapılarını kapamak zorunda bırakmıştır. Beklenen satış zorlukları, çok daha büyük çapta işsizliğe yol açabilecektir. Nitekim Planlama Müsteşarı, iş olanaklarının daralacağını belirtmiştir. Satışlardaki duraklama, işçiler gibi işverenleri de feryat ettirecektir. Fabrikaları kapama tehditleri ve iflâs feryatları, hükümetleri güç durumda ve çaresiz bırakacaktır. İşçiler sertleşecek, grevler çoğalacaktır. Eninde sonunda gerçekleştirilecek olan devalüasyon, bu sarsıntıları daha da arttıracaktır.

Bu ekonomik bunalım, gençlik, öğretmen ve memur huzursuzluğunu aşarak genel bir bunalım yaratacaktır. Bu genel şikâyet ve hoşnutsuzluk havasında, gençlik, öğretmen ve memur eylemleri, çığ gibi büyüyüp gelişebilecektir. Ekonomik bunalım, politik bunalımı körükleyecektir.

KAPİTALİZMİN DURGUNLUK DÖNEMİ

Ekonomik bunalım, çoktan gelip kapıyı çalmıştı. Fakat Alman ekonomisinin çok hızlı gelişmesi sâyesinde, bunalımın büyümesi önlenmiştir. Avrupaya 1969 yılında 100 bine yakın işçi gönderilmiştir. Planlama Müsteşarının sözleriyle, «Konsorsiyumdan 100 — 110 milyon dolar sağlanmışken, ikramiye gibi imdadımıza yetişen işçi dövizlerinden yurda 130 milyon dolar girmiştir.» İşçi ihracı, yalnız döviz kazandırmakla kalmamış, işsizliği hafifletmiş ve enflasyonist bir politikanın bir süre daha devam ettirilmesini sağlamıştır. Ama bu, kapitalizmin durgunluk dönemini ertelemekten başka bir şey değildir. Bu dönem, ekonomik bunalımın yanısıra, politik bunalımı da getirecektir.

Ekonomik bunalım, politik bunalımı körükleyecektir. Bu bunalım, gençlik, öğretmen ve memur eylemlerini, çığ gibi büyüyüp gelişebilecektir. Ekonomik bunalım, politik bunalımı körükleyecektir.

POLİTİKA KULİSİ

BAYAR AFFININ İÇYÜZÜ

CHP yüksek çevrelerinde söylendiğine göre, Bayar affının öncüsü İsmet Paşa değil, Ecevit ile eski demokrat CHP'lilerden Turan Güneş, İbrahim Öktem ikilisi imiş. Güneş—Öktem ikilisi, affı önce Ecevit'e benimsetmişler ve bu güçlü mütteki desteğiyle Paşa'ya baskı yapmışlar. İsmet Paşa önce «Olmaz böyle şey» demiş ve «Bayar affı bir çıksın, demokrat oylar bize akacak» diyen havalelere birbuçuk ay direnmiştir. Ama sonun da ısrarla boyun eğmiştir.

Bayar affı, ayrıca, 15 kişilik CHP Merkez Yönetim Kurulunda uzun tartışmala ra yol açmıştır. Esatoğlu gibi üyeler, en son dakikaya kadar affa karşı çıkmışlardır. Ama Ecevit'in bütün ağırlığını koyması ve Paşa'yı birbuçuk aylık direnme sonunda ikna etmesi, CHP Parlamento çoğunluğunun isteksizliğine rağmen, Bayar affını sağlamaya yetmiştir.

ASKERİ ŞÛRA'DA DEVRİMCİLİK

Askeri Şûra'da bir sürü mesleki konu arasında, öğretmen boykotları ve Altın ci Filo'ya karşı girişilen gençlik hareketleri de konuşul

(Sonu S. 7 de)

YENİ BİR AMERİKAN OYUNU

Milletvekilleri ve Senatörler dikkat !.

BANKALARA GÖZ DIKTİLER

Anadolu Ajansı, Amerikan bankalarının Türkiye'de çok tatlı bir ticaret olan bankacılık alanına el attığını gösteren bir haber yayınlamıştır. Marine Midland Banks Incorporated grubuna bağlı Marine Overseas Şirketi Selânik Bankasının bir kısım hissele rini satın almış ve bankanın adının «Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.»

(Sonu S. 7 de)

DEVDEN KALAN CÜCE

Bir Dev vardı dalga dalga al,
Vardı Devin de minicik bir devi.
Minicik çizmeleriyle bütün savaşlarda
Koştururdu devrimlerini
Başbuğunun.

Bir Dev vardı göğül,
Otlarla
Ağaçlarla
Yeşilindeydi, büyümesindeydi ulusumuz hep.

Bir Dev vardı çağlara başlangıç,
Öldü, doğalar çizgisi kocaman.
Soluğunu artık duyamadı ki
Ufaldı, ufaldı, ufaldı minicik dev, yoğa dek.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

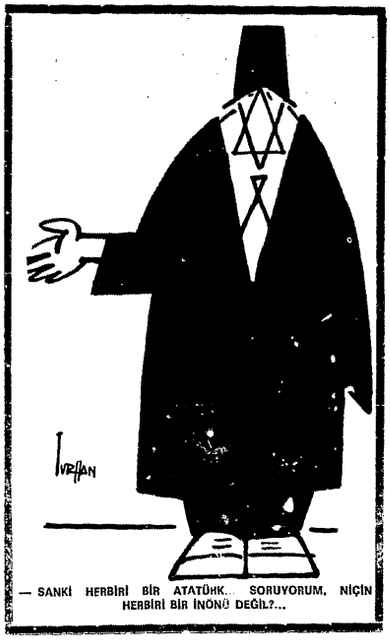

— SANKİ HERBİRİ BİR ATATÜRK... SORUYORUM, NİÇİN HERBİRİ BİR İNÖNÜ DEĞİL?...

CHP KURMAYININ TEREDDÜTLERİ ...

ilhan selçuk

Öğretmenlerin boykotu başarılı oldu. Memurlar öğretleri destekliyorlar. Toplumdaki çeşitli güçler 1961 Anayasasıyla kendilerine verilen hakları kullanamakten, öğretmenlerin ve memurların kanunların sınırlarını zorlamaları dikkati çekicidir.

Sol partiler boykot eyleminde öğretmenlere karşı çekingen kalmışlardır. TÖS. liderleri Halk Partisinin pasif tutumunu açıkça eleştirmişlerdir. Siyasi iktidarın uyukularını kaçıran öğretmen boykotunun CHP. kurmayını da tereddütlerle karşı karşıya bıraktığını görüyoruz. Başkan sona dek :

— Acaba ne yapayım? sorusunun çengeli ortanın solu hareketinin liderlerine takılmış; İsmet Paşa'nın konuşması, öğretmenlerin davasını savunacak yerde cici demokrasinin avukatlığına ağırlık vermiştir. Paşa, öğretmenleri için iktidardan şefaat dilemiştir. Bir daha anlaşılmıştır ki Türkiyedeki devrimci eylemler siyasi partiler den gerçek bir destek görmiyeceklerdir. Sol muhalefet, siyasi partilerin üstünden aşarak yürümektedir.

Nedendir bu?.

Kökeninde «ceberrut devlet» ve «ezilen halk» ayrımı yatan bir mantık, soldaki partileri; öğretmen, memur, subay, gençlik hareketlerine karşı mesafeli durmaya itmektedir. İlk bakışta anlaşılmazlık görünen bu gerekce biraz incelendiği zaman ilginç sonuçlara varmak mümkündür. Bir görüş, Türkiye'nin tarihi gelişiminde bir yan da ceberrut devlet temsilcileri, öte yanda halk sınıfları çatışmasının sürdüğünü iddia etmektedir. Bir zamanlar İşçi Partisi bu yana yatmış, ceberrut devlet temsilcileri nin gerçekleştirdiği 27 Mayıs'a karşı, Adnan Menderes'in övgüsünü yaparak halktan oy kopармayı düşünen sosyalistler görülmüştü Ardından geçen süre içinde teori bir hayli gelişmiş, ortanın solu çevrelerine nüfuz etmiştir. «Halkı ancak devletten kopmakla, devleti temsil eder görünmemekle kendimize çekebiliriz» diyen Halk Partisi kurmayı, devleti temsil eder saydığı ne kadar güç varsa karşısına alarak partiyi halka sevdireceğini ummuştur. «Halk Partisini halklaştırmak» denen bu strateji, Celal Bayar'ı kuyudan çıkarıp halkla Halk Partisi arasındaki duygu duvarlarını yıkmak; devrimci gençlik eylemlerine karşı çıkarak halkın gözüne girmek, ceberrut devletin halk gözündeki temsilcileri olan öğretmenler boykotuna uzak durmak, ordu'yu da karşıya alarak «CHP. orduya da yanıyor» söylentisini yıkarak tam anlamında halklaşmak gibi tutumlarla yürürlüğe girmiştir.

Bu strateji biraz daha kurcalanırsa, temelinde yatan fikirler, bizleri Atatürkçülüğün anlamsız bir eleştiri sine götürmektedir. Kemalist devrim de ceberrut devlet görüntüsünde halkın düşmanlığını çekmiştir. Ve Halk Partisinin sırtında taşıdığı yük budur

Öyleyse ne yapmalı?

Bu yükü atmak için reddi miras gereklidir

CHP. kurmayının işte bu dalgalar içinde kulaç atıp felsefe yaptığı bir sırada öğretmen boykotu bindiriverimiştir.

Ve doğrusu öğretmen boykotunun açıklanması, ceberrut devlete öfkeli politikacılar için kolay olmıyacaktır. Çünkü ceberrut devletin halkı ezen temsilcileri, yani öğretmenler, hükümetin başında bulunan halk temsilcilerine, yani Süleyman Demirel, ve arkadaşlarına baş kaldırmaktadırlar. «Komprador kapitalistleri ile müteselli-be holdingi» halkın temsilcileri olup 300—400 maaşlı devrimci, öğretmen ceberrut devleti temsil etti mi, işin içinden çıkmak zorlaşır elbet. İnsan ne yapacağını şaşırır. Öğretmeni tutsa halkın gözünden düşecek; tutmasa öğretmenin haklı davasına sırt çevirmiş olacak..

CHP. yöneticileri, saplandıkları anlamsız halkçılık ya da populizm çıkmazında elbette fire vereceklerdi. İlerde bu firenin daha da büyüyüp gemiyi batıracak ölçülere ulaşması beklenebilir. Komprador kapitalizminin lök gibi iktidara oturduğu ve emperyalizm ahtapotunun vantuzlarını topluma yapıştırdığı bir zamanda, antiemperyalist direnişe geçen milli güçleri «ceberrut devlet»in temsilcileri ve halk düşmanı diktacılar» olarak tanımlamak, CHP. liderlerine pahalıya mal olacaktır.

Türkiye dünyada yalnız yaşamıyor, eğer emperyalizm bir milleti dize getirmek istiyorsa, eğer bir milli kurtuluş mücadelesi var ise, emperyalizme karşı çıkan bütün milli güçler halk için savaşıyor demektir.

Sandık hesabı değil, akıl ve bilim hesabı böyle söyler.

CHP. ileri gelenleri bu hesabı er geç öğreneceklerdir. Şimdilik hem öğretmene ve gençliğe mesafeli kalmak, hem de işi idare etmek için kıvranıyorlar. Ama idare—i maslahat politikasının, öğretmenleri ve gençleri tatmin edemiyeceği, hele göz boyama siyasetine kimsenin kanmıyacağı bilinmelidir.

PARLAMENTOCULUK TARTIŞMALARI

ORDUYA KARŞI ORTA SOLCULUK

Brezilyalı bir sosyolog olan Helio Jaguaribe'in Güney Amerika rejimlerinin gelecegi ile ilgili bu yazısı, Meksika'daki Kültürlerarası Dokümantasyon Merkezi'nin bültenınde ve Eylül 1969 tarihli l'Esprit dergisinde yayınlanmıştır. İncelemede, sosyalist olmayan, fakat geniş kitle yararına köklü reformları ve bağımsızlığı gerçekleştirmeyi ongören halkcı (populist) hareketlerin Ordu'ya karsı bir yon almaları yuzunden basarısızlığa uğradıkları ve fasist askeri derbelerle yıkıldıkları ileri surulmektedir. Sosyolog, Güney Amerika için, Ordu destegiyle bir halkcılığı tek çıkış yolu gormektedir.

Azgelişmiş ulkeler rejimleri konusunda çeşitli gorüşleri, bir yorumda bulunmadan aktarma geleneğimize sâdık kalarak, Brezilyalı bilim adamının yazısının önemli bolumlerini yorumsuz yayınlıyoruz :

Güney Amerika'nın sanayileşmesi yenidir. Bu sanayileşmenin başlıca iki yanlışı vardır: 1) Ayrıcalıklı bolgelerde meydana gelmiştir, 2) Pazarı yetersizdir. Halkın yuzde 50 inin bir geçim ekonomisi icinde yaşaması ve durgun sonuçlanan urunlerini satın almak için parası bulunmayışı, pazarı sınırlamaktadır. Cagdaş toplumsal yapılar halk yığınlarının yaşama duzeyinin yukselmesini engellemektedir. Halkı eşit olmayan iki tabakaya bolen buyuk gelir farklılıkları, bazı ulkelerde hâlâ yaşamaktadır. Bununla birlikte, bir orta sınıf (burjuva), ozellikle kentli bir orta sınıf, doğmuştur. Bu sınıf, vaktiyle bu yuk mulk sahiplerinin politik ve ekonomik tekellerine karşı çıkmıştır. Ama zenginlige giden yolları elıne geçirince, o da tutuculuk yolunu seçmiştir. Şimdi o da halk yığınları nın durmanızına karşı kendini savunmaktadır.

Halkçılık hareketi, bu yeni tutuculuğu kırmak için çaba göstermişse de, başarısızlığa uğramıştır. Çünkü populizm, halk yığınlarını ordu ya karşı seferber etmiştir. Oysa, ne ordu ordan kaldıracak, ne de onu toplayıp birleştirecek bir güce sahip değildi.

BUGUNKU POLITIK AKIMLAR.

Güney Amerika'da bugün üç politik çizgi var:

1) Ilk akım ABD'yi bir hegemonya olgusu gibi kabul ederek, Güney Amerika olçusunde iş birliği istemektedir. İş çevreleri ABD'ye bağımlılığı oyun kuralı saymaktadır.

2) İkincisi, halkçı akımdır. Bu akım, ulusal kesimlerin ve uluslararası büyük alış — verişlerin çoğaltılmasıyla bağımsız bir çizginin taraftarıdır. Yarı kapitalist, yarı sosyalist bir ulusçuluk olanağına inanmaktadır. Karma ekonomide özel sektore belli bir yer bırakılmaktadır. Bu ulusçuluk, bir Güney Amerika birliği mesinden yanadır.

3) Uçuncu akım, gerillalara açılmaktadır. Bunlara gore, ulusal burjuvazi ile uluslararası kapitalizm arasındaki ozdeşleşme çok derindir. Ulusal burjuvazi yoktur. Tek mumkun ornek, yığınların a yaklanması ile ordularını derinci kırtlarak amaca ulaşılmasıdır. Gerilla gereklidir. Burjuva duzeyinde vatansever mevcut degildir

SOMURGE FAŞIZMI

Eğer ilk yol izlenmekte devam edilirse, başkaldırına kalçınılmaz olacaktır. Faşizm, sömürge faşizmi, ABD ile işbirliğinin gotturduğu yol budur.

Bana, gelecekteki en kuvvetli ihtimal, sömürge faşizmi olarak gorunuyor. Devrimci giçler var, ama kosullar henuz olgunlaşmış degil. Gerillalar konusunda şupheciyim, bu çok romantik birşey

Orta sınıf duzeyinde çok bu yuk bir bunalım gerekli. Bu sınıfta hoşnutsuzluk yaratacak ve one devrimci bir tutuna ve halk yığınlarına doğru yonelteceк bir işsizlik. Şu an da gerillacılığın bedelini ödemek isteyenler, çok küçuk bir azınlıktır. Halk yığınları çok ilkeldir ve pek az bilinçlidir. Halk yığınları, atomlara ayrılmış gibidir. (Zaten bu yuzden degil midir ki, somurulmektedir). Tek başına halk yığınları, birşey yapamaz. Yığınlarına, orta sınıfın onemli bir hizbi tarafından, büyük bir egemen sınıflara karşıt tabaka tarafından seferber edilmesi gereklidir. Bu duruma gelmek için de olayların ağırlaşması lazımdır. O zetlersem. 30 yıl boyunca ta şızım olacagı kanısındayım ve Çin tipi devrim daha sonra gelecektir.

ORDUYA KARŞI HALKÇILIK.

Halkçılık, kendi sistemine ordu ya katmanın araçlarına sahip olmaksızın güçlu bir iktidar istiyordu. Halk yığınlarının bu hareketi, şiddet için silahlanmamıştı. Orduları ne ortadan kaldırmak, ne de kendine katmak araçlarına sahip olmaksızın tehdit ediyordu. Sonuçta, kendini ordulara yerle bir ettirdi. Halkçılık, aslında savaş sever değildi. Gerillalarla hiçbir ilgisi yoktu. Sapına kadar şiddet aleyhte rıydı. Gerillaları yönetemez, ama büyük sendikalara yon verirdi. Bu, bitmiş bir evre dir çünkü yaşama olanagı yoktur. Bunun alternatifi şöyle idi: Ya halkçılık orduları kendine katar ya da onları ortadan kaldırır; ama onları kendine katmaksızın ya da ortadan kaldırmaksızın tehdit edemez.

Ordular güçludurler çunku butunuyle orgutlenmiş tek güç onlardır. Orta sınıf içinde ver abnaktadırlar. Erlerin ne bir etkisi ne de devrimci gu cu vardır. Sadece çavuşlar pa tansiyel olarak devrimcidirler. Ama subaylarınkine ben zer avantajlar sağlayarak (yuksek ucret subaylık mesle ginin kapılarını açık tutmak) onları tarafsızlaştırdılar.

ÇIKIŞ YOLU.

Yapılması gereken şey ordu ve ilerici burjuvazi (çok azınlıktadır ama vardır) ile bir diyalog kurabilecek bir halkçılık hareketini yeniden kurmaktır. Eğer orta sınıfla rı halk yığınlarını ve orduları birleştirmeye ulaşılırsa burjuvalar da kendi kamplarını seçmek zorunda kalacaklardır. Demek oluyor ki bugü nün sorunu bir stratejiye sahip olmak için halk yığınları ve ordular arasında bir köprü bulmaktır. Bu anlaşmanın yokluğu nedeniyle halkçılık başarısızlığa uğramıştır. Arkasından gelmeyecek gerici kısmı etkisiz kılmaya yeteneği olan ordu kesimlerini kendi ne katan bir halkçı hareket yaratmayı denemek gerekli dir. Bugün anahtar orduları ilerici bir tutum için seferber etmektir. Ve bu ancak halk yığınlarıyla ordular arasındaki bir köprü ile gerçekleştirilebilir.

Anlaşılmaz bir varsayım içinde akıl başında olanak dışı sanıyorum ki eğer ordunun desteğini sağlamanınsa bir ülkede çok radikal bolgesel bir hareket, ABD tarafından ortadan kaldırılır. Müdahale olanağını ABD'ye sağlayan o ülkedeki ordu desteğinin varlığıdır. Bu desteğin yoklu gunda, mudahale edilemez. Bu nedenle, ordu iki bakımdan onemlidir: 1) İçeride. (Çunkü halk yığınlarının mesabım goreceк bir güce sahiptir.), 2) Dışarıda (Çunkü iktidar ele geçirilince, vatancı mudaheleden ve iç savaştan kurtulmak için, onun desteği gerekldir). Her iki bakımdan da, ordu işin içindevse, durum butunuyle değişir.

Ordunun, ordu kesimlerinin, ilerici bir çozum yolu için seferberedilebileccegine ve bunun onlara ivice anlatılabileccegine aklım yatıyor. Eger, ilerici rejim çerçevesinde, ozel kesim kanu kesimi ile işbirliği yapmazsa, kamu kesiminin derece derece ve zorlayıcı vavılmasına gidileni lirse ve sonunda sosyalizm gelir. Ve ordu başlangıçtan itibaren işin içindeyse, yabancı mudahelesi olanakları son derece azalmış olur. Bu tip bir sosyalizm, sosyalizm gibi başlamaz. Bir özel kesim ve bir kamu kesimine sahip olan bir cins devlet kapitalizmi dü sünüyorum; ordu da bunun i çindedir. Sonra bu duruma a lışmayan özel kesim, kamu kesimiyle birlikte uyumlu olarak çalışmayı başaramaz lar ve bunalımlara yol açar lar .O zaman ya geriye donu lur, ya da ileriye doğru bir adım atılır. Azar azar özel ke sim kaybolur. Bu daha once den düşunulmuş birşey degil dir, ama fiilen olur ve ileriye ven, vuruven bir sosyalizm ge lir. Ama ordu işin içinde de gilse, bugün olduğu gibi, ya banacı mudahelesi ve yeni Vietnamlar için bir köprubaşı durumu ortaya çıkar.

Ben Milletvekili iken...

« Tabanca veriyorlar, aldın mı ? »

Meclis'te hukumet programının elestirilmesine muhalefet partisi sozculeri devam ederken, kulis salonlarının sahanlığına bir kara tahta konmuş, ustune de tebeşirle bir ilân yazılmıştı :

— Tabanca almak isteyenler adlarını yazdırsınlar..

Bu ilân nedir diye sagı solu kolaçan ettik. Meclis'te bir gelenek vardı. Her donemde parlamenterlere parası karşılığında tabanca veriyordu. Daha doğrusu once istekilerin adları tesbit ediliyor, sonra da Buyuk Millet Meclisi tarafından Makina Kimya Endustrisine tabanca siparişinde bulunuluyordu...

Herkes tabanca alma kuyruğuna girmişti... Pek terbiyeli bir genç sivil polis formalileri tamamlamakla gorevlendirilmişti. İkide birde usulca gelip soruyordu :

— Taşıma ruhsatı istiyorsunuz değil mi?

— İki fotoğrafınız var mı ?

- Kac kutu kurşun alacaksınız?

Tabanca konusunda herkes uzman geçini yordu. Kırıkkale'nin 9'u değil de 7,65 çapındakileri daha iyiydi 9 çapındaki namlular kalibre genis olduğu için ince oluyordu, yivleri sotleri çabuk aşınıyordu. 7,65 çapındaki namlular ise kalibre kucuk olduğu için etli ve kalın namlulardı. Çabuk aşınmıyordu...

Tabanca ustune bilgi gosterileri kaç ay surdu tam hatırlamıyorum. ama epey uzun surdu.

Sık sık arkadaşlar birbirlerine :

— Yahu ne oldu bizim tabancalar, diye soruyorlardı ...

Bazıları :

— İmalât bitmiş, her tabancanın ustüne tek tek sahiplerinin adları yazılıyormuş, diyor lardı.

Derken tabancalar grup grup dağıtılmıya başlandı.

Tabancayı almış olanlar:

— Bak ben aldım, diye hemen gosteriyor lardı.

Meraklıları alışık bir tavırla tabancayı gosterenin elinden hemen çekip alıyor, şarjorune, kapağın kurşun sürüp sürmediğine bakıyorlardı. Kimisi de daha bilgiçlik etmek i çin tabancayı sokmeğe kalkıyor, kıvıramıyor:

— Nasıl açılıyor kopak, diye soruyordu ...

— Soyle... Bak, tetiği yana alacak, kapağı arkaya doğru bastırarak çekip çıkaracaksın...

Tabanca soküluyor, namlusu pencereye dürbün gibi tutulup içine bakılıyor :

— Fena değil, fena değil, deniyordu.

Acemiler, usta geçinenlere :

— Ben takamadım benimkini, diye ikiye ayrılmış tabancalar getiriyorlardı.

Bir tabanca da ben almıştım. Gidip bir yerde deniyelim şunları diye heveslerimiz kabarıyordu... Anadolu gezileri sırasında ıssız bir yer bulunca atış talimleri yapmak Parlamentoculuğun vaz geçilmez unsurlarındandı. On, on beş metreye bir sigara paketi koyup veryansın ediyordak.

Bu arada sadralardarda silah kullanmak zorunluğu doğarsa nasıl hareket etmek gerektiği ustunde tartışmalar da oluyordu. Bileğine guvenenler :

— Kulağını sıyırtarak atarsın, diyorlardı.

Olumun kokusunun burnuma dayandığı bazı sıkışık anlarda, can havliyle allâha sarılmanın santiyelerini sayarken bu sözler gelirdi aklıma :

— Once kulağını sıyırtarak atmalı...

Oysa o hengâmelerde kimin hangi kulağını sıyırtacak vakit vardı... Bir Ödemiş gecesin de sonen elektirikler, kesilen telefonlar, kaybolan kaymakam ve «Gucumuz yetmiyor» diyen polis komiseri arasında uğradığımız bir saldırıda kulağının kenarından geçirtmeyi falan bırakmış, arabaya binecek imkânı bulamaz sak bir anda bir yaylım ateşi açmaya kesin karar vermiştik.

Meclis'te muhalefet partilerinin sozculeri Hukumut programını tenkide devam ediyor lardı; M.P. grupu adına Faruk Onder :

— Muhterem milletvekilleri. Hukumet Programı hakkındaki tenkit ve temennilerimizin daha iyi anlaşılabilmesi için mevcut siyasi zemin ve şartlar uzerinde durmayı ve daha dun millet onunde ifade ettiğimiz samimi kanaatimizi bir kere daha belirtmeyi faydalı ve hatta zaruri saymaktayız, diyordu.

Kursudeki konuşmalarına herkesin bildiği gerçekler o kadar sıyah — beyaz durumdaydı ki, milletvekilleri kulislerde bununla alay edip duruyorlardı :

Zaten kulislerin başlıca uç konusu vardı:

— Maaşlar artıyor mu?

— Bu böyle yurumez, boşuna zaman kaybediyoruz.

— Ben dun komisyonda ne soyledım bilıyor musun?

Bütün milletvekilleri Partı yoneticilerinin kendi başlarına iş yurumezlerinden ve bunları gruplarına empozo ederek,, hıç kimseyi fazla adam yerine koymamalarından şikâyetçiydiler.

Kulis sohbetleri çaresız ve inisiyatifsiz insanların dertlesmesi yekûnunden ibarettl. Bu sohbetler çokcası :

— Ne yapacaksın birader, diye ıççekmelere biterdi.

Ve herkes milletvekili olacak kadar bir politika yapmakla yetinip kalmanın sıkıntısını çeker, ama yine de bu çemberi kıramazdı.

Bazan boyle gerçekçi konuşmalar, Meclis odacılarının birinin gelip :

— Ziyaretçiniz var, demesiyle birdenbire başka plâna atlar ve ziyaretçisi gelen bir sanıye once samimiyetsizlikten yakınırken :

— Namazda olduğumu soyle, deyiverirdi.

Sonra da çevresindekilere boynunu bukup gozkırpar :

— Ne yapacaksın, derdi..

Bilirdi ki herkes halden anlardı.

Sadece halden anlamıyan o tabanca işiyle gorevlendirilmiş terbiyeli genç sivil polis memuru oldu...

— Ne kadar kurşun istersiniz diye diye paraları peşin toplayıp hepimizi elli bin lira dolandırdı, kayboldu.

Kimse ustüne gidip yakalatamadı memuru.

Meclis Veznecisi de 600 bin liralık yasarruf bonosunu dolandırmıştı. Ama onu sonradan yakaladılar...

Yani bir yandan politikacılar birbirini tutmaz sozlerle yine birbirlerini manen dolandırken, sivil polis, Veznedar falan da Allah ne verdiyse bundan Meclisi dolandırıyordu Ve bu hava içinde fırsat buldukça kursuye çıkıp çıkıp bağırıyordu :

— Demokrasi o değildir budur ...

— Hayır demokrasi bu değildir, odur.

Ve sonra tekrar kulislere dolusup birbirimize soruyorduk :

— Maaşları artırıyorlar mı?

Maaşları henuz artırmıyorlardı ama on beş bin liralık kredi açıyorlardı. Haber balla kaymaktan yapılmış bir bomba gibi patladı...

— Nerde veriyorlar paraları, diyen koşar adım, içi yığın yığın birlik dolu çantalarıyle Meclise gelmiş olan seyyar bankanın yerini arıyordu.

çetin altan

GERİCİ BASINDA NE VAR NE YOK ?

Hasan Kaya Cemal

Akıllı şeriatçılar ile gerici laikler İnönü'ye teşekkür ediyorlar!...

İsmet İnönü'nün «cici demokrasi» yi koruyabilmek amacıyla yapılacak ilk işin, «aşırı sol haytaların la, «aşırı sağ irtica» ell kanlıların ın hizaya getirmek olduğunu açıklaması ve bunu gerçekleştirmek için de Demirel'e işbirliği önermesi gerici basında hayli ilginç tepkilere yol açtı.

Ulus başyazarının bir süre önce «millici» olarak nitelediği, bugün ise «şeriat özleyicileri, Aramco milliyetçileri» diyerek yerdiği AP'nin «takunyalı» takımının organı «Bizim Anadolu», İnönü'nün tarihi konuşmasının «yer yer tenakuzlarla» dolu olduğuna ve «demokrasi aşığı görünmek isteyen eski ve yıpranmış Genel Başkanın samimiyetine inanmanın güçlüğüne değinmekteydi. Yine aynı gazete, «rejimi korumak şayet onu, 1960'da boğanlarla beraber olan İnö. nü'ye kalmışsa, Türkiye gerçekten talihsiz bir ülkedir» demekteydi.

«Bizim Anadolu» ya göre, İnönü'nün son tutumu «beklenen» birşeydi ve «bir aşırı sağ irtica» hükümet istiyor, bunu kimse diyemez. Böyle bir iddiamız yoktur» demek suretiyle «islamiyete» karşı Demirel'e ittifak teklif etmesinde de şaşılacak bir yan yoktu. Çünkü Demirel, hükümetine «takunyalıları» dan kimseyi almamakla, İnönü'nün desteğini sağlamıştı. Bunun gibi, Demirel Hükümeti zaten, «bütün meselelere İnönü gibi bakıyor, laikliğe anlayışı da CHP'nin geleneksel telâkkisinden farklı bulunmuyordu.»

KARGA «GAK — GAK» LARI!..

«Hızlı» şeriatçı Necip Fazıl Kısakürek ise, Bugün imzalı yazısında, İnönü'nün «tarihi» açıklamasını, «çeyrek aydınları avlayıcı bir karga gak — gak'ı» ve «ucuz bir bit pazarı diyalektiği» olarak niteleyerek, soruyordu: «Bir devrin Şekavetlû Paşasına hâlâ her türlü aksiyon ruhundan mahrum müslümanları cânî diye vasıflandırıcı sebep nedir?»

Bu kızgın şeriatçılar, İnönü — Demirel işbirliğinin onlara da az çok zarar vereceğinden telâştalar. Aslında pekâlâ bilebilirler ki, bu işbirliği şeriatçılığa karşı göstermelik biçimde işleyecek, asıl sola yönelecektir.

Bunu çok daha iyi değerlendiren Mıgırdıç Şellefyan'ın kontrolündeki Tercüman'ın «mukaddesatçı — milliyetçi» yazarı Ahmet Kabaklı, İnönü'nün bugünkü «kargaşalık ve anarşi havasına, doğru ve dürüst teşhisler» koyarak, Başbakanla ilk kez aynı paralele düştüğünü söyliyor ve İnönü' yü alkışlıyor.

Yine Bay Kabaklı, «Paşanın son egündem dışı» konuşmasının takdire ve tartışmaya değer birçok yenilikler» taşıdığını yazmakta. Yazarın «yenilikle» dediği ve «büyük ve sevindirecek bir gelişme» olarak nitelediği husus, İsmet İnönü'nün Atatürk ilkelerinin savunucusu gerçek devrimcilerden «sahte Atatürkçüler, serseriler, haytalar, ahlâktan nasipsizler» diye söz etmesiymiş!...

27 Mayıs'ın ürünü 1961 Anayasa'sını «anarşist» olarak niteleyen Tercüman yazarı, «İktidar ve Muhalefet birleşip» gerçek devrimcileri ezmedikçe, hiçbir şeye çözüm getirilemiyeceği kanısında.

Eski mason Demirel'in borazanlığını seçen sabık milliyetçi mukaddesatçılardan Tekin Erer de, Kabaklı gibi, «İnönü'ye şükran borçluyuz!» demektedir: İnönü... tam kırk yıl geç kalmıştır. Tehlikeyi kırk yıl sonra görebilmiştir. Ancak buna da minnettarız, buna da müteşekkiriz. O günkü aşırı sol hakkındaki realist konuşmasından dolayı İnönü'ye şükran borçluyuz!» AP İstanbul milletvekili Tekin Erer'e göre, o gün Meclis'de, Demirel İnönü ve Feyzioğlu «kendi üslûplarıı içinde hemen hemen aynı şeyleri söylemiş lerdir.» Ne var ki, «İnönü'nün bu konuşmasından CHP sıralarını dolduran milletvekillerinin çoğu pek memnun» olmamıştır.

GERİCİ BASININ LÂİK KANADI

Gerici basının lâik kanadında ise Paşanın konuşması tamamen olumlu karşılandı. Bayar — İnönü uzlaşmasının mimarı Turhan Dilligil'in gazetesi Adalet, «kolektif kızgınlık» diye niteledigi bir «ihtilâl'in yaklaşmakta olduğunu yazmış ve İnönü'nün, «toplumu devrimbaz çetelerinden» korumak amacıyla Demirel'e verdiği «açık bono» nun düşünülmeksizin reddinin akılıca bir tutum olmadığı yargısına varmış.

İnönü'nün açıklamasını büyük bir hoşnutlukla karşıladığını belirten Son Havadis yazarı Abdullah Uraz, Paşayı bazı kanunları çıkartmak üzere işbirliğine çağırmaktadır: «TRT kanununun değiştirilmesi, Temel Hak ve Hürriyetler Kanununun çıkarılması, Cemiyetler Kanununda değişiklik yaparak, profesyonel öğrencileri derneklerin başından sökûp atmak.»

Bay Uraz, kendi açısından gayet akıllıca olan sözlerini şöyece bağlamış: «Bugün solun irticasından» şikayet edenlerin geç de olsa, bu kanunların yanında olması gerekmektedir. Olmalıdırlar ki anarşi önlensin. Bu kanunların yanında olmalıdırlar ki samimiyetleri belli olsun... Demokratik rejime inandıklarını, hatta kurduklarını iddia edenlerin, bugün bu rejimi yıkmak isteyenlerin bulunduğunu söyleyenlerin, bu kanunların çıkmasında vazifeleri vardır... Bu kanunlara CHP 'liler karşı çıkarlarsa ne diyeceğiz: «Hadi canım sen de» mi?...»

Basında birkaç cümleyle geçiştirilen gençliğin İnönü'ye mektubunu en geniş biçimde yayınlıyoruz:

Gençliğin İnönüye mektubu

Sayın İsmet İNÖNÜ
CHP. Genel Başkanı
ANKARA

23 Aralık 1969

Türk Gençliği'nin en üst örgütü olan Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı, 17 Aralık 1969 günü TBMM'de yapmış olduğumuz konuşmayı, son zamanlardaki tutumunuzu da dikkate alarak, her yönüyle değerlendirmeye çalışmıştır.

Her şeyden önce belirtmek isteriz ki, size devrimci kuruluşlar ve hareket halindeki gençlik hakkında bilgi verenler, en az sizin kadar gençlikten uzaktadırlar.

BU REJİME DEMOKRASİ DENEBİLİR Mİ?

TÜRK GENÇLİĞİ ad gelişmiş ülkeler arasında sizin de Garp Cephesi Komutanı olarak içinde bulunduğunuz İlk Milli Kurtuluş Savaşı'nı veren ve O'nun Baş Komutanı GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ün Devrimini ve özlemlerini gerçekleştirmek üzere görevli kılınmıştır. Sivas Kongresi'nde «Paşam, murahhası bulunduğum tıbbiyeliler, beni buraya istiklâl davamızı başarmak yolundaki mesaiye katılmak üzere gönderdiler. Mandayı kabul edemem Farzı muhal manda fikrini siz kabul ederseniz, sizi de reddeder. Mustafa Kemal'i vatan kurtarıcısı değil, vatan batırıcısı olarak adlandırır ve tel'in ederiz.» diyen genç tıbbiyeli Hikmet'e Mustafa Kemal : «Türk Milli bünyesindeki asil kanın ifadesine dikkat edin. Gençlikle iftihar ediyorum ve gençliğe güveniyorum.» demişti. Gazi Mustafa Kemal'in güvendiği halkımızın tam bağımsız ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkması

(Sonu S. 3 de)

Kâzım Kolcuoğlu

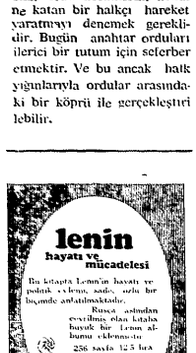

DOĞAN AVCIOĞLU
TÜRK ORDUSU VE AMERİKA 1947-1969

X — «NATO, İSTANBUL VE BOĞAZLARI KORUMAZ!»

«Amerika'yı güçendirmeyelim» diye, Genelkurmayın düşünen beyinlerin, direnmesine rağmen kabul edilen esnek mukabele stratejisini yetkililerimiz çok geçmeden Amerikan kaynaklarıyla savunmaya başladılar. Örneğin, nükteden Çağlayangil, Kissinger'in Merkezi Avrupa devletlerinin itirazlarına karşı ileri sürdüğü kanıtlarla, yeni strateji Parlamentoda savunmaya koyuldu. Geçen yılki bütçe konuşmasında Çağlayangil, «**Sineğe balyoza tu hücum edeceğiz yani.**» diyor du. Çağlayangil'e göre, küçük bir olay vukuunda nükleer silahlarla saldırgana hücum tehdidi, sineğe balvozla hücum etme gibi bir garabet idi. Bu, inandırıcı olmazdı, bas mı teşebbüsünden caydırmazdı; tehdidin inandırıcı olması için ölçülü davranmak gerekliydi. Dışişleri Bakanının göre, bir çocuğa «Çek elini, yoksa kafanı kırarım» derseniz, hiç umursamazdı, çünkü tehdit ölçüsüzdü ve inandırıcı değildi. Oysa aynı çocuğa, Çek elini, se mi kapı arkasına kapar, iki saat su tarımı dersemiz, eskiden böyle bir cezaya çarptırıldığından, korkup sözünüze dönebilirdi.

ÇAĞLAYANGİL'İN BALYOZ VE SİNEĞİ

Türk Dışişleri Bakanı, bunları ciddi ciddi söyleyebiliyordu. Sineğ ya da küçük çocuk dediği, Kuzey komşumuz Sovyetler Birliği idi!

«Küçük bir olay» saydığı, da belki de Türkiye'nin Toroslara kadar işgali demekti. Bu ABD açısından gerçekten küçük bir olay sayılabilirdi, ama Türkler açısından büyük bir olaydı. Amerika bu durumda, «Sineğe balyozla mı saldıracağım» diyebilirdi, ama Türkler diyemezdi. Çağlayangil, kendini Amerikan Dışişleri Bakanı yerine koymuş. Meclis kürsüsünden o dile konuşmuştu.

Ustelik Çağlayangil, ABD kendi si sanki hiç cayınamış, yalnızca basını caydırmada daha inandırıcı olmak için esnek mukabele stratejisiyle ölçülü davranmayı kabul etmiş gibi konuşmaktaydı. Oysa ve ni strateji, Çağlayangil'in sinek ve da küçük çocuk diye tanımladığı hasmın, Amerika'yı yok edebilecek bir güce erişmesi üzerine, ABD'ı tehdit eden tehlikeler, azaltmak için benimsenmişti. Türkiye'nin Toroslara kadar işgali gibi, ABD açısından «küçük bir olay» vuzuba den, Amerika topraklarının üzerine nükleer bombalı yağmasını engellemek amacıyla yeni strateji icat edilmişti. **Sineği ya da küçük çocuğu saldırıdan caydırmada ölçülü, davranmaktan çok, ABD, hasmı caydırmaktan cayınaktaydı.** Yeni stratejinin anlamı buydu. Nitekim Avrupalılar, itirazlarına rağmen, durumu Türk politikacılarından çok daha iyi kavramışlardı. Yeni strateji, Merkezi Avrupa'nın güvenliği ni bir ölçüde azaltmakla birlikte, Avrupalılar biliyordu ki, kendileri e bir saldırı vukununda, ABD'nin bunu «bir küçük olay» sayabilmesi son derece güçtü. Yüzbinlerce Amerikan askeri Avrupa'daydı. Avrupa Merkezi Avrupa'ya yöneltilecek bir saldırının, son hedefi ABD idi. Sovyetler Birliğinin bir yanlış hesap yapması ihtimali zayıftı. Ama kanaattaki Türkiye için durum çok farklıydı. Türkiye'ye saldırı, «küçük bir olay» sayılabilirdi. ABD gibi Avrupa da bu yüzden «intiha ra sürüklenmek» istemiyordu. Kanatlarda taviz verilebilirdi. Nitekim bu düşüncelerdir ki, Avrupalılar, topyekün bir savaştan kaçınmanın yolunu, strateji içinde bir ayırım yapmada bulmuşlardır. Bu da «genel» ve «bölgesel» savaş ayırımıdır. Özellikle Akdeniz ve Orta Doğu'daki durum, ittifak üyelerine bölgesel savaş, intimalini benimsetmiştir. Böylece kanattaki Türkiye için, ittifakın inandırıcılık ve caydırıcılık gücü azalmıştır.

Genelkurmayın düşünen beyinleri, ittifakın bu inandırıcılık ve caydırıcılık gücünün, en az Merkezi Avrupa devletleri kadar, Türkiye için de işlemesi yolunda çaba gösteriyordu. Askerlerin Nato içindeki altı yıllık kavgasının amacı buydu. Ne var ki, «sonra Amerika güvenir» gerekçesi ile, politikacı, yeni stratejiyi benimsemişti.

«İSTANBUL'U KORUMAYIZ!»

Yeni stratejinin bu anlama geldiğini, askerler, bâzı Nato belgeleri üzerinde de somut olarak görmüşlerdi. Bir Nato planı, «bölgesel hasmane hareket alanı» diye Yunanistan'da hudut bölgesini, Türkiye'de ise Marmara bölgesini kapsamaktaydı. Neden, hudut değil de Marmara bölgesi denmişti? Bunun anlamı açıktı: **Marmara demek, Boğazları ve İstanbul'u kapsayacak bir bölgeye karşı girişilecek saldırı, Nato'yu hareketa geçirme yecek demekti.** Bu plânı şiddetli su razlara yol açtı. Bir yetkili, itiraz lar üzerine, «Napoli karargâhı çok lü etti, uygun bulup kabul etti» dedi. Ona, «Oyuna geliyorsunuz. Türk — Bulgar hududu denseliniz.

Bu, 1—2 kilometre derinliğinde dar bir bölgedir. Hudut bölgesinin dışındaki adan, genel harp alanıdır» te zinin Türkiye'nin çıkarlarına uygun düştüğü anlatıldı. Türkiye'nin sıra rıyla, Marmara'nın bölgesel hasma ne hareket alanı sayılması kayıt,

Nato belgelerinden çıkartıldı. Ama bu, Nato'nun Türkiye'yi ne ölçüde savunmaya istekli olduğunun çok sayıdaki örneklerinden yalnızca biriydi. Türk kamuoyu, ancak Baş kan Johson, «Kıbrıs yüzünden Sovyetler saldırırsa, Nato sizi korumaz» deyince, durumun az çok farkına varabilecekti.

Gelecek yazı :

ÇEVİK KUVVET ALDATMACASI

ASKERLİK SORUNU

Yüksek Askeri Şûra, önceki hafta boyunca, Ankara'da «olağanüstü» bir toplantı yaptı.

Yüksek Askeri Şûra, adından da anlaşılacağı gibi, askerlik sorunlarının konuşulup tartışıldığı bir danışmanlar ve sorumlular kuruludur. Özel bir yasası vardır.

Yüksek Askeri Şûranın bu olağanüstü top lantısına, «atanmış üyelersi Orgeneral Reşat Mater, Orgeneral Reşit Pasin, Orgeneral Eşref Akıncı'yla, görevleri dolayısıyla «doğal üyeler» i olan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Karakoç, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Eycioğlu, Hava Kuvvvetleri Komutanı Orgeneral Batur, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Oramiral Haydar Olcay Noyan, sırasıyla üç ordunun komutanı Orgeneraller Atalay, Gürler, Türün ve Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Sükan, sözün kısası, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesindeki 15 Orgeneralden Jandarma Genel Komutanı Semih Sancar ve Savunma Bakanlığı Müsteşarı Zeki İlter dışında kalan 13 tanesi katılıyordu. «Atanmış üye» Koramiral Kemal Kayacan ve «sivil» olmalarına rağmen «doğal üye» olan Başbakan ve Savunma Bakanlığı sayıları 16'yı bulan Yüksek Askeri Şûra üyelerinin «olaganüstü» toplantısı, üniversite öğrencilerinin ardardına siyasi cinayetlere kurban edilmesinin yoğunlaştığı, öğretmen boykotunun sürdüğü, istenmeyen Altıncı Filonun ziyaretinin yeni kanlı olaylara yol açtığı, «göstermelik muhalefet» lideri İnönü'nün, Süleyman beyle «iktidar ortaklığı» yapma arzusunu açığa vurduğu ve siyasi tansiyonun olduğca yükseldiği günlere rastlamıştı.

GÜNDEMDE NELER VARDI?

Cumartesi akşamı, Süleyman Beyin üyeler ve eşlerine Ankara Orduevi salonlarında verdiği bir şölenle noktalanan olaganüstü Şûra Toplantısından sonra, görevleri Ankara dışında olan komutanlar, Şubat'ta yapılacak «Olagan Yüksek Askeri Şûra Toplantısı»nda yeniden buluşmak dileğiyle görevleri başına döndüler.

TBMM'de 1970 yılı Bütçe görüşmelerinin başlayacağı bir sırada, «olağan üstü» bir toplantıya çağrılan Yüksek Askeri Şûranın, bazı maddeleri basına da sızmış onbir maddelik bir gündemi vardı. Gündeme göre ele alınacak konular şöyleydi :

1. 926 sayılı kanunu tadil tasarısı.
2. Üçüncü ve kurbanga adam tazminatı.
3. Harp Okulları Kanun tasarısı,
4. Harp Akademileri kanun tasarısı,
5. Milli Savunma Bakanlığı vazife ve selahiyet kanunu tasarısı,
6. Genelkurmay Başkanlığı vazife ve selahiyet kanunu tasarısı,
7. 1111 Sayılı askerlik ve 1076 sayılı Yedek Subaylık kanunları tadili,
8. Prefabrike konutlar yapımı,
9. Silahlı Kuvvetler mensupları için dinlenme ve huzur evleri yapımı,
10. Orduevleri için teknik personel yetiştirilmesi,
11. Harita subayları ile ilgili Mehtap tasarısı.

ÖNEMLİ OLAN NEYDİ?

Yüksek Askeri Şûranın olaganüstü toplantısı sonunda, «mütat» olmamasına rağmen, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Tağmaç bir açıklama yaptı. Buna göre, basın haberleri dolayısıyla kamuoyunun geniş ölçüde dikkatini üzerinde toplayan «olaganüstü» Şûra toplantısında ele alınmış, «1111 sayılı Askerlik Mükellefiyeti Kanununda yapılacak değişikliklerle, 1076 sayılı Yedek Subay kanunundaki değişiklerin görüşülmesi, Şûranın Şubat ayında yapılacak olagan toplantısına» bırakılmıştı.

Yüksek Askeri Şûrada kabul edilen öteki konular ise, Genelkurmay Başkanlığı ile, Milli Savunma Bakanlığının görev ve yetkileri ni belirleyen, daha önce Anayasa Mahkemesin ce Anayasaya aykırı görülerek bazı hükümleri iptal edildiği için türlü karışıklıklara yol açan kanunların yeniden düzenlenmesi Harp Okulları ve Akademileri kanunlarının değiştirilmesi, harp okullarında okul süresinin üç yıldan dört yıla çıkartılması, uçuculara ve kurbağa adamlara tazminat verilmesi olanaklarının yaratılması için ilgili kanunlarda bazı değişiklikler yapılması idi.

Bir de, 27.7.1967 tarihinde kabul edildi, 10.8.1967'de yayınlanarak yürürlüğe giren, ama yürürlüğe girmesinden beri de, üstünde durmadan değişiklikler yapılan 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi kararlaşmıştı. Değiştirilmesi istenen maddeler, aynı rütbe ve görevde üç hizmet yılını dolduran generallerin terfi ettirilememeleri halinde otomatik olan emekliye sevk edilmeleriyle ilgiliydi.

GÜN SAYIYOR, İŞ YAPAMIYORUZ

30 Ağustos 1969 öncesinde yapılan bir değişiklikle yürürlüğe sokulan ve işletilen bu hükümler, sonradan, bunları yürütenleri de huzursuz etmeye başlamıştı. Yüksek rütbeli pek çok general, aynı rütbede üç hizmet yıllarını doldurmaya yaklaşmışlardı. Kadro tıkanıklığı ve ilişkinlikler yüzünden terfi imkânlarının olmadığını biliyorlardı. Dolayısıyla, «emekliye sevk edilecekleri günleri saydıklarından iş yapamadıklarını» Yüksek Askeri Şûra üyelerine çeşitli şekillerle ifade etmişlerdi.

Şûra üyeleri içinde de bu durumda olanlar vardı.

Dolayısıyla, Şûra'da bu konu uzun uzun tartışılmadı. Zaten, daha Şûra olaganüstü toplantıya çağrılmazdan önce, durum Hükümet başkanına da «münasip tarzda» arzedilmiş, Demirel, «gerekli formalite yerine getirilsin, tasarı taslağı Şûra'dan geçirilsin, bütçeden önce bu meseleyi Meclislerden geçirir, 926'yı değiştiririz» sözünü vermişti. Erken emekli edilecek generallerin tazminat miktarının yükseltilmesi yolundaki değişiklik taslağı, bunun için Şûra'nın kolay, ama üstünde çok konuşularak geçirildi. Buna karşılık, hemen herkesi ilgilendiren ve Türkiye için gerçekten önemli bir adım sayılabilecek olan, askerlik sürelerinin değiştirilmesi, askere alınma şekillerinin değiştirilmesi yolunda 1111 sayılı Askerlik Mükellefiyeti kanunu ile 1076 sayılı Yedek Subaylık kanununda yapılması düşünülen değişiklikler konusunda çeşitli görüşler ortaya atıldığı, zaman zaman sert sayılacak tartışmalar yapıldığı halde bir sonuca varılamadı. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin her geçen yıl, kadro mevcutlarının biraz daha kabarmasına, ihtiyaç tan çok daha fazla yedek subayın ister istemez silah altına alınmasına sebep olan bu iki önemli mesele yani Türk Silâhlı Kuvvetlerinde, NATO içinde kalsak bile bir kadro azaltmasına gidilmesi konusu Yüksek Askeri Şûra'nın, Şubat ayında yapacağı «olagan» toplantıya kaldı. 28 milyar 880 milyon liralık (bir iddiaya göre 2, bir başka iddiaya göre 4.5 milyar fira açıklı) 1970 malî yılı bütçesinin hemen tamamı cârî harcamalara giden 4 milyar 750 milyon liralık savunma giderleri adı altındaki «aslan payı»nda bir indirim yapmak ihtimalleri de suya düştü.

ilhami soysal

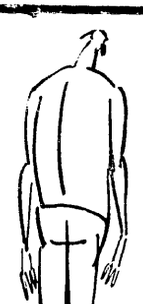

MEMUR!

(Başı S. 1 de)

güçlü dayanışma kapasitesinin kaybolmasına yol açtığını vermişler dır. Kaldı ki, saveurlar, boykotun suç olmadığına dair karar lar almaya başlamışlardır. Ama iktidar, anlayışsızlıkta ısrar etmektedir. Bu anlayışsız tutum, memur direnişini sındireceğe değil, şiddetlendirecek boyutlara getirmektedir. SBF öğretim üyelerinden iktisatçı Korkut Boratav'ın hazırladığı yendiki tablo, rakamların dilinden anlayanlar için, memur direnişinin önlenemiyeceğinin kesin kanıtıdır. Tablo, milli ekonomi içinde, tarım dâhil ve tarım hariç olmak üzere, memurların durumundaki gelişmeyi göstermektedir. 1950 yılında, faal nüfus başına milli gelir 1 sayılırsa, memurların ortalama geliri 4,16 idi. Bu pay devamlı azalarak 1965'te 2,42'ye düşmüştür. Memurların milli gelirden aldıkları pay, yarıya yakın azalmıştır. Tarımı hesaba katmaz ve şehirlerde yaşayan faal nüfusa göre memurların durumunu değerlendirirsek, 1950'de şehirlerde yaşayan faal nüfusun ortalama adam başına geliri 1 iken, memurların ortalama geliri 1,25 idi. 1965'te bu rakam 0,90'a düşmüştür. Yâni memurlar, şehirlerde yaşayan faal nüfusun ortalama gelirinin altında bir gelir elde etmektedir . 1965'ten sonraki enflasyonist gidiş ve hızlı fiyat yükselmeleri dolayısiyle, memurların durumu iyice kötüleşmiştir. İmtiyazlı memurlar, çeşitli yollardan durumlarını düzeltmeyi bilmiş, ama memur kitlesi fakirleşmiştir Cici demokrasinin en büyük kurbanı memurlar olmuştur.

Gençliğin İnönü'ye mektubu

(Başı S. 2 de)

için mücadele eden bugünkü devrimci gençliğe, yarım esir sonra yine Gazi Mustafa Kemal'in kurduğu Cumhuriyette kursun sıkılmasının anlamına ve önemine dikkatinizi çekmek isteriz.

Köşe başlarında kurşunlatılan devrimci gençliğin özlemi şudur : Ülkemizin bağımsızlığını zedeleyen her türlü tutuma son verilerek, tam bağımsız Anayasa'nın ön gördüğü demokratik rejimin gerçekleştirilmesidir. Herkes tarafından çok iyi bilinir ki, demokratik rejimleri tercih sebebi, bu rejimlerde can mal basiyetli yaşama güvenliğine ve düşünce özgürlüğüne sahip olunmasıdır. Bunların hepsinin ortadan kaldırılmak istendiği bir ülkedeki rejime demokrasi adı verilebilir mi?

Gene çok iyi bilinir ki, Batı demokrasilerinde gerçek muhalefet partilerinin varlık sebebi vatandaşlarına hak ve özgürlüklerini siyasi iktidarların tasallutlarından korumaktır. İktidar tek bir vatandaşın hakkını ve özgürlüğünü çiğnemiş olsa dahi derece anlamdaki bir muhalefetin görevi, iktidarın bu tecavüzünü sükütle karşı çıkmaktır. Parlamentonun (Temsilciler Meclisinin) vatandaşın güvenini sağlamesi, muhalefetin bu görevi en iyi şekilde yerine getirmesine bağlıdır. Eğer başarılı Türk devletinde arzu ve beklentilerinden ve ilerleme hedefinden sapmış gerçek muhalefet partilerinin görevlerini yapmalarının, hatta 1961 Anayasası'nı değiştirmek için siyasi iktidarla işbirliğine gitmişlerinin büyük payı vardır

REJİM, NE ZAMAN TEHLİKEYE GİRER?

Bugün Türkiye'de vasıtalı vergilerle yoksul halk gün geçtikçe ezilirken, yer altı ve yer üstü kaynaklarımız son zerresine kadar yabancılara satılırken, milli servetin dışarıya kaçırılması için her türlü yolu açık tutup yabancı lüks tüketim maddelerinin yurda sokulması için gümrük duvarları fiilen ve nasılsa yıkıldirken, Anayasamızın toprak reformu yapılması emrini verine getirmek söyle dursun devletin topraksız köylüye değil partizan ağalara dağıttığı ve köylü ve toprakta çalışmaya zoruyla çıkartırken, kanuni mitingler ve toplantılar devletin polisinin de yardımı ile hâlâ et özlemliş gurupların silâhlı saldırılarına uğrayıp insanlar öldürülürken, emeğinin karşılığında insanca yaşamak isteyen işçiler kurşunlatılır ve asgari geçim olanaklarından uzak bir ücretle çalıştırılırken, yasal hakların alamayan öğretmenler Anayasal bir direnişe girdiler diye tâtil e hâlinde cezalandırılırken, aynı öğretmenlerin kongresi «Serbest İşsiz» çığlıklarıyla silâhlı saldırılara uğrarken, HERGÜN KÖŞE BAŞLARINDA SERİ HALİNDE UYGUNSUZLUKLAR İŞLENİRKEN bütün bunların **sorumlusu ve destekleyicisi siyasi iktidara karşı — Rejim tehlikeye girer — düşüncesiyle sessiz kalınır ve üstelik is birliği teklif edilirse, işte o zaman gerçekten rejim tehlikeye düşmüş olur ve demokrasiden söz edilemez.**

1961 Anayasası'nın ön gördüğü demokratik rejimin tehlikeye düşmesinde siyasi iktidar ve görevini tam olarak yapmayan gerçek muhalefet partilerinin sorumluluğu vardır. Atatürk Devrimi'ne ve Ülküleri'ne bağlı devrimci gençliğin ve kuruluşlarına hareketleri alestirilirken, bu gerçekleri insaf ölçüleri içinde göz önünde bulundurmak gerekir

GENÇLİK MESRU MÜDAFAADADIR

1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük düzeni içinde gençlik çok şeyleri öğrenme imkânını bulmuştur. Türkiye'den Mustafa Kemal'le beraber Sizin kovduğunuz yabancı kuvvetler, yeni bir görünüm altında ülkemize tekrar girmiş ve her kesimde etkili olmuştur. 1963 yılında emperyalizme karşı savaş ve ulusal petrol kavgası Sizin Başbakanlığınız zamanında başlatılmıştır. Bugünkü hareketler aslında o gün başlayan eylemlerin bir devamıdır.

III. Koalisyon Hükümeti'ni düşüren iç ve dış güçler aynı tertipleri 1964 yılından beri sistemli olarak devrimci gençliğe de yöneltterek, adım adım hedeflerine varmak istemektedirler. Siyasi iktidar, yüksek öğrenim gençliğini, bu mücadelesinden ötürü kanunsuz tertiplerle, örgütlerinden ve her türlü maddi imkânlarından yoksun bırakmıştır. Öte yandan devrimci gençliğe karşı aynı siyasi iktidar, devletin parasıyla ve polisiyle desteklenen karşı — devrimci sun'i örgütler kurdurtmuştur. Bu örgütler polisin himayesinde devrimci gençliğin üzerine silâhlı olarak saldırtılmışlardır. Yalan sahadet ve tertiplerle devrimci gençler mahkemelere sevkedilmektedir. Görevi kanunları uygulamak olan Toplum Polisi, çeşitli yollardan şartlandırılarak devrimci öğrenciye bir vatandaş gözüyle değil, bir düşman gözüyle bakmakta, ele geçirdiklerinde kıyasıya dövmekte ve işkenceler yapmaktadırlar. Böylece Anayasa dışı ve kanunsuz hareketler daima siyasi iktidar ve O'nun polisinden gelmektedir. TBMM'nin bir gece vakti basılması, bunun parlâmento çatısı altındaki en büyük örneğidir. Şunu açıklamak isteriz ki, kanunsuz silâhlı saldırıların boy hedefi hâline gelmiş devrimci gençliğin can güvenliği kalmamıştır. Bugün devrimci gençlik, kanunsuz saldırılara karşı canını korumak için MEŞRU MÜDAFAA durumunda bırakmıştır.

SİZE BOLŞEVİK DEMİŞLERDİ...

Konuşmanızda «Aşırı Solcular» terimini kullanmanızı da anlıyamadık. Çünkü bu daima karşı — devrimci güçlerin, devrimci mücadelelerı yıpratmak için kullandığı bir silahtır. Mustafa Kemal ile birlikte Milli- Kurtuluş Savaşı'na girdiğiniz zaman sizlere «Bolşevikler» denildiğini unutmuş olamazsınız. Ortanın Solu hareketini başlattığınız zaman «Ortanın Solu — Moskova Yolu» iftiralarına uğradığınızı, gene bugünkü siyasi iktidar ve düzenden çıkarlarını sürdürmek isteyenlerin, sizi komünistlerin hamisi olarak göstermek istediklerini, Ortanın Solu hareketinin mücadelesini veren Genel Sekreteriniz Sayın Bülent Ecevit'in aşırı solculuk ve komünistlikle suçlandığını da unutmuş olamazsınız.

İRTİCAA 31 MİLYON ÖDENİYOR!

Siyasi iktidar tarafından gençliğin en üst örgütü olan TMGT'nin her türlü maddi imkânları kesilerek, ağır baskıda bulundurulmaktadır. 1968 yılında 28,5 milyon, 1969'da 31 milyon T.L. si devlet kasasından, siyasi iktidar yanlısı kuruluşlara dağıtılmış, kanlı yaranına çalışan bir dernek olan Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı'na kanuni hakkı olan yardım verilmemiştir. İşte iktidarın sardırdığı kanunsuzluklar karşısında devrimci gençlik Anayasal haklarını kullanarak mücadele vermektedir.

Yukarıda açık olarak ortaya koymaya çalıştığımız, iktidarın kanunsuz tutumları Türkiye'yi bugünkü duruma getirmiştir. Çok iyi bilirsiniz ki, demokrasi düşüncesinden yoksun ve bütün uyarmalara rağmen bu düşünceyi kabul etmeyen Demokrat Parti Yöneticileri olmasaydı, 27 Mayıs Devrimi olmazdı.

Gençlik olarak inancımız şudur ki, iktidarda bulunduğu süre içinde Anayasa'ya karşı işlediği suçlar sayılamıyacak kadar çok olan, Anayasa'yı da değiştirmek isteyerek bu tutumunu sürdüren siyasi iktidara yardımcı olmak yerine, O'nu Anayasa çizgisi içine getirmek suretiyle ancak demokratik düzen kurulabilir ve rejim tehlikeden uzak kalabilir.

Su iyi niyetli düşüncelerimizi göz önünde bulunduracağınız ve gereği gibi değerlendireceğiniz inancıyla, saygılarımızı sunarız.

KAZIM KOLCUOĞLU
Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı
Genel Başkanı

VEHBİ KOÇ ARÇELİK VE ORTAK PAZAR

Türkiye'nin «üçüncü sektörü» Vehbi Koç, şimdiye kadar Ortak Pazar'ın ateşli bir savunucusu idi. Şimdi o da, devlet kendisine milyarlara mal olacak tedbirleri alacağını garanti etmezse,«Ortak Pazar karşısında endüstrimiz yıkılabilir» demeye başlamıştır. Koç, yerli ham ve yardımcı maddelerin sanayie, dünya fiyatlarının iki üç kat üstünde satıldığını, ithal edilen ana maddelerin fiyatlarının da dünya fiyatlarını çok aştığını ileri sürmektedir. Hükümet, dünya fiyatlarıyla bunları yeter miktarda sağlamayı sanayie garanti etmelidir. Koç, kendi açısından haklıdır, ama Hükümetin de döviz sıkıntısı ve bütçe yetersizliği dolayısiyle milyarlara malolacak bu sübvansiyonu, istese de gerçekleştiremiyeceği açıktır. Bu işin bir yüzü... Öteki yüzüne gelince, Grev ve Lokavt Kanunundan dahi, avukat kaybı yüzünden büyük zararlara yol açıyor diye şikâyet eden Koç, herşeyi pahalı alan sanayiin, anormal kârlarından söz etmemiştir. Arçelik'i ele alalım. Bu 20 milyon lira sermayeli Koç şirketinin 1966 kârı 32 milyon, 1967 kârı ise 36 milyon liradır. Yüzde 160 ila 180 oranında bir kâr söz konusudur! 1968 yılında şirket, yüzde 100 oranında temettü dağıtmıştır.

Başka bir şirket, plastik su borusu imal eden Pimaş'tır. 5 milyon sermayeli bu şirketin kârı 1967'de 7 milyon, 1968'de ise 15 milyondur. Yüzde 300 oranında kâr göz konusudur! Böyle kârlar'a çalışmaya alışmış bir sanayiin, eğer devlet, verdiğin milyarlarca liralık gümrük muafiyetleri, yatırım indirimleri, ihracat teşvik primleri, ucuz krediler yetmez. Daha milyarlar vermen gerek. Ancak o takdirde Ortak Pazar'a dayanırız» demesi, işin çürüklüğünü göstemeye yeterlidir.

TÜRK ORDUSU

(Başı S. 8 de)

yürüyüşe geçtiler, Ancak yolun yarısında dönmeye rızı edilebildiler. Bu karşı gösteriler, hükümeti her ne kadar sarstıysa da, DP ilderleri tehlikeyi anlayamadılar ve acil tedbirleri alamadılar.

Harp Okulu öğrencilerinin yürüyüşünden sonra, hareket artık geciktirilemezdi. İhtilâl önce 26 Mayıs günü için plânlanmıştı. Ama Menderes ânıden Ankara'dan Eskişehir'e geçince, hareket bir gün ertelendi. 27 Mayıs sabahı İstanbul grubu, daha Ankara grubu harekete geçmezden bir saat önce, şehri ele geçirdi. Bu irtibatsızlığın nedeni, son dakikada çıkan bir karışıklığın doğurduğu hâtâ idi. Buna rağmen karşı kuvvetler çok zayıftı ve etkili bir direnme gösteremiyecek kadar organizasyondan yoksundu. Genelkurmay Başkanı, Ankara Sıkıyönetim Komutanı ve harekete alıeyhtar olan bazı yüksek rütbeli subaylar tutuklandı. Fahri Özdilek gibi tarafsız olanlar, hareketin başarı kazandığını görünce, hemen ihtilâlcilere katıldılar.

HAYAL KIRIKLIĞININ NEDENİ

Ordu yine iktidardaydı. Silâhlı kuvvetler, Menderes'in son günlerindeki ağır baskısı yüzünden, hareketlerinde büyük tasvip ve kabul gördüler. Ordunun millet adına iktidara geldiği, partiler üstünde bir rol oynayacağı, sâdece millet adına hareket ettiği kabul ediliyordu. DP'liler arasında bile bu görüşü paylaşanlar mevcuttu.

Ama darbe kuvvetleri öylesine bölmüştü ki, artık eskisi gibi işbirliğine girmek çok güçleşmişti. İhtilâl, Kemalist ihtilâlin dayanağı olan aydın tabakayı yeniden yaratmak, rol sahibi yapmak isiyordu. Ama bu sistemi gerçekleştirmek, herkese temsil hakkı veren demokratik kuruluşlar içinde olanaksızdı. Fakat Kemalist aydın tabaka—ki bunun büyük kısmını ordu temsil ediyordu, — oy hakkı, demokrasinin inkârına varan biçimde kaldırılmadıkça, Anayasayla yeniden kurulamazdı. DP'lilerin yerlerinden atmakla ve kanun çıkarmakla da Kemalizmi yeniden egemen kılmak mümkün değildi. İşte ihtilâlden sonra pek çok kişinin hayal kırıklığına uğramasının nedeni, yapılmak istenen şeyin sonunda gerçekleştirilemeyişinin görülmesidir.

SİNEMA

Muhsin Ertuğrulun sineması

Muhsin Ertuğrul'un sanat hayatının altmışıncı yıl dönümünü kutlamak amacıyla geçtiğimiz haftalar da geniş bir program düzenlendi. Çeşitli kuruluşlar, uygulanması hâlâ devam eden bu programda görev aldılar.

Türkiye'nin, «pişmiş tavuğun başına gelmeyen» serüvenler atlattığı yıllara rasla yan bu altmış yıl boyunca, bir sanatçının başarıyle, yüzünün akıyle, yiğitçe çeşitli güçlükleri yenip bugüne ulaşması her babayiğidin kârı olmadığından bu anma programı çok yerindedir.

Ertuğrul'un tiyatroculuk hayatında bol bol inişler çıkışlar bulunsa da, en sağlam tiyatro görüşleri vakit, vakit en çirkin görüşler le yer değiştirse de, bu tiyatro anlayışı en değerli oyunların yanında en sudan oyunlara yer verse de, bu anma programında Ertuğrul'un tiyatroculuğu üzerinde duranlar övücü sözleri sahatheça bulabileceklerdir..

Çünkü, tiyatromuzun son altmış yıllık tarihi Ertuğrul suz anlamaz. Tiyatromuz ile Ertuğrul birlikte emekteşmiş, birlikte sürçmiş, birlikte oluşmuş, birlikte güç lenmişler, bugüne birlikte gelmişlerdir.

Bu karşılık, aynı anma programlarında Ertuğrul'un sinemacılığı üzerinde durmakta çok güçlük çekecek, çok sıkıntılı dakikalar yaşıyacaklardır. Çünkü Ertuğrul'un sinemacılığı, kendisi için de, Türk sineması için de büyük bir talihsizlik olmuştur. Bu talihsizlik bile, Ertuğrul'un yine tiyatrocu yönünden ileri gelir; Ertuğrul'un tiyatroculuk tutkusu dur ki, sinemacılığı ikinci iş, ek görev gibi görmesine, sinemaya «üvey evlât» muamelesi etmesine» yol açmış tır. Ertuğrul'un zaman zaman sinemayı cıddiye almak istediği, kendini sinemaya adamaya niyetlendiği de olmuştur. Ama o anlarda yine tiyatroculuğu ağır bastırmış, o vakit bile sinemayı tiyatro açısından görmekten kendini kurtaramamıştır.

ON YEDI YIL SÜREN TEKEL.

Bundan dolayı tiyatro alanında Ertuğrul'un sevap hanesine yazılacaklar ne kadar çoksa, sinema alanında günah hanesine yazılacaklar da o kadar boldur. Ertuğrul, Türkiye'de filim çevirmeye başladığı vakit (1922), Türk sinemacılığının sekiz yıllık bir filim yapımcılığı geçmişi vardı ve bu geçmiş zaten tam bir tiyatrocular üstünlüğünün ağır yükünü taşımaktaydı; Yönetmenleri tiyatrodan, oyuncuları sahneden, senaryoları oyun repertuvarından gelmekteydi. Bu kaynaklara dayanılarak, üstelik o zamanki tiyatronun bütün ilkelliği ahlımın önüne taşınmıştı. Ertuğrul işte böyle bir mirası devraldı ve — eğer buna zenginleştirmek denebilirse — aynı nitelik lerle zenginleştirerek 1922'den 1939'a kadar tek başına bu geleneği sürdürdü; basın da bulunduğu «Dâr—ül—bedaiy», daha sonra «İstanbul Şehir Tiyatrosu»nun oyuncularını, oyun repertuvarını, tiyatro anlayışını, oyun geleneğini, sahne düzenini olduğu gibi alıcının önüne aktardı ve bunu sinema diye sundu. Böylece, başlangıcından yirmi altı yıl sonra sına kadar bir sinemanın tiyatro egemenliğinde kalması, sinema adına ve yerine tiyatro sunulması gibi dünyanın hiç bir ülkesinde görülmeyen bir durum yurdumuzda gerçekleşti. Yanlış bir uyarlama (adaptasyon) anlayışı, kötü bir aktarmacılık, kopyacılık, ağaa h melodram, sulu güldürü, ipe sapa gelmez konular, göze batan sahtelikte mukayaj, dokundukça sallanan iğreti dekorlar, kasıntılı, özentili, yapmacık bir oyun, sinemanın ilk yıllarından kalma yüz ifadeleri, acayip diksiyonlu, kitabi konuşmalar.., kısacası «Dar—ül—bedayi—Şehir Tiyatrosu»nun bütün hastalıkları, alıcının kusurları zaten büsbütün büyülten affetmeyen mercegine hiç çekinilmeden sunuldu.

ALTINDAN KALKILAMAYAN YUK

1939'da Ertuğrul'un sine madaki tekeli sona erdi, ama olan olmuştu: Ertuğrul, devraldığı «filme alınmış tiyatro» mirasını alabildiği ne koyulaştırarak kendinden sonraki sinemacılar kuşağına aktarmıştı. Yeni gelenler bu yükün altından kalkamadılar. Çünkü sinema dışından gelenler «reddi miras» ta bulunacak güçte değillerdi. Öbürleriyse, zaten Ertuğrul'un çırağılığından yetişmişlerdi ve bu mirası paylaşmaktan başka düşünceleri yoktu'

Bundan dolayı bu ağır yük bir on yıl daha taşındı. Ancak 1950'den sonradır ki, «filme alınmış tiyatro»nun dışında da bir şeylerin, sinemanın var olabileceği düşünülmeye başlandı, bunun araştırılmasına, uygulanmasına girişildi.

Bu nedenlerden oturu, övücü sözler soylenmesi âdet olan anma günlerinde ne kadar uygunsuz düşse de, Ertuğrul'un sinemamızdaki yerini doğrulukla belirtmek bir ödevdir. «Türk Sinematek Derneğinin bu anma programı çerçevesinde Ertuğrul'un «Bir Millet Uyanıyor» (1932), «Şehvet Kurbanı» (1940), «Kahveci Güzeli» (1941) filimlerini göstermesi, bu ödevi yerine getirmeyi kolaylaştırmıştır. Bu filimlere yetişmemiş olan yeni kuşak, Ertuğrul'un sinemacılığı üzerinde bir fikir edinebileceği gibi, sinemanın geri kalış nedenlerinden başlıcasını da kavramış olacakur: Ertuğrul, tiyatrocu larımız için gür ve verimli bir ırmaktır, ama sinemacılarımıza bu ırmağı tersine akıtmak kadar güç bir görev yüklemiştir.

Nijat Özön

EŞRAF

ALTMIŞ YIL ÖNCE BUGÜNKÜ ANADOLU

2

Nallıhan ilçesinin Çayır koyu Sakarya nehrinin kenarında olup, aşağıyukarı yüz otuz, yüz kırk ev ve bu kadar nüfusu var. Cumartesi günü akşamı saat on buçuk civarında Nallıhan'dan merkez doğrusuna koyun odasına gittik. Koy işlerine aramızda zaten tanışıklık, ahbaplık kurmuştuk. Biraz oturduktan sonra, kendi işlerimize geçtik. Ve Allah ne verdiyse getirdiler, yemek yedik, koyluler birer birer toplandılar, oda şenlendi.

PATRON BUROKRAT MI, AĞA MI?

Bu adamlar Beypazarı esnafından Hilmi Efendiden şikayetçiler. Sözü kendilerine bırakarak o'duğu gibi aktarıyorum. Köylü diyor ki:

Ankara'da Sevdaviye ve Seyfiye medreseleri evkafından yuz kırk bin donum mera mız vardı. Burada vaktiyle yirmi bin hayvanatımız otlardı. Vakfın mütevellisi olan Tevfik Efendi, vakıf şartları gereğince alım satıma vekili olmadığı halde, buraları beş yüz liraya Hilmi Efendinin eski devir de olağanüstü nüfuzu vardı. İçede, vilâyette bulunan bütün memurlar kendisinden korkardı. İstanbul'da da o vakitte en ileri gelen beyleri, paşaları elde etmişti Bir de dışarıda olmazdı. Hattâ son defa vagonlarla gönderdiği hediyeler yolda iken Hürriyet ilân edildiğinden Haydarpaşa'dan geri çevrilmişti. Hilmi Efendinin cesareti ondan sonra arttı, tarlalarımızı da zabretti. Her yıl tarlaların vergisini biz veririz, fakat o eker biçer, istifede eder. (Söz buraya gelince, elinde tespih bulunan bir ihtiyar, gözlerinden yaş aktığı halde. «Ah Efendi, şurada bir tarlam vardır; bu kadar zamandır her sene yirmi kuruş vergisini benden alırlar, içine giremem, Hilmi Efendi istediği gibi kullanır» diye söyleniyordu.) Ne yapalım, o vakitin hükümdarı biz de bazı kapılara çattık, efendiler bulduk. İstanbul'da, vilâyette, mahkemelerde uğraştık. Lâkin nereye gitsek haksız çıkarılıyor. Hilmi Efendinin hakkı ise ilâmlarla pekiştirilmiyor, kovuluyoruk; bizim vergisini verdiğimiz tapulu tarlalarımız için elime senet veriliyordu. Efendi civarda sülâhlı adamlar gezdirir, bizi tehdit ederdi. Meraya, tarlalarımıza, odun kesmeğe gidemez oduk. Bize her türlü hakareti yaparadı. Üç yüz on dokuz senesine vilâyetten bir heyet geldi. Bunların içinde şimdi Ankara mebuslarından olan Kasım Efendi de bulunuyordu. Bize «Sadaretten emir geldi, sizin meranızı, sınırınızı genişleteceğiz» dediler. Yüz kırk bin donum olan meranın guya doksan beş bin donumunu Hilmi Efendiye, içinde dört de çiftlik bulunan kırk beş bin donümü ise bize ayırdılar. Fakat öyle çıkar. Bunlar zaten bizi aldatmak içindi. Hele heyet gelirken Beypazarı'nda üç gün Hilmi Efendiye misafir kalmışlar. Kim bilir..

Efendiden zarar gören yalnız biz değiliz. Civarındaki yedi köyle dört çiftlik de bizim gibi Bunlarda aşağı yukarı üç bin nüfusta dört beş yuz ev vardır.

«HURRİYET GELİNCE SEVİNDİK»

İşte böyle uğraşıp dururken Hürriyet oldu. Biz artık her işin yoluna gireceğini, hakkımızın meydana çıkarılacağını, Hilmi Efendinin zulumlerinden kurtulacağımızı zannederek sevindik. Cesaret bularak, Efendinin zorla meramıza soktuğu davarların çıkardık. Onun elinde bir çok ilâmlar, senetler bulunuyor. Bu iş için Vilâyet Idare Meclisi'nden kararlar almış, emirler verdirmiş. Bizim bu tutumumuza karşı her tarafta, vilâyette, İstanbul'da uğraşmağa başladı. Hâlâ istediğini yapıyor, nereye gitse sözü dinleniyor. Pek vicdanlı, namuslu bir zat olduğunu işittiğimiz, ken disini büyük bir muhabbetle sevdiğimiz Dahiliye Nâzırı Talât Bey bile bu konuda bizi düşünmüyor, haksız çıkarıyor. Verdiği emirlerde meranın Hilmi Efendiye tes limini, hayvanlarının sokulmasını bildiriyor. Eğer jandarma vetmeze başka yerlerden de getirtilerek mutlaka bunun yapılmasını yazıyor. Bizse bu zamanda bu yük umutlar besliyorduk. Şimdi ne yapacağız? Bugün o kadar umutsuz bir halde yız ki, kaymakama bir dilek çe göndererek köye sahip olmasını bildirmeğe, mal ve mülkümüzü bırakarak Kastamonu vilâyetine göç etmeğe karar verdik. Hattâ koy lunun bir kısmı her şeyi hazırlamışsı, evvelki gün de yola çıkacaktık, fakat son dela ellerine sekiz lira vererek Mudurnu'ya iki adam gonderdik, oradan bir telgraf daha çektireceğiz. Şimdi bunlar ne çıkacağını bekliyoruz. İlçede yalnız yeni gelen kaymakam iyidir, ona güveniyoruz. Geçenlerde koyumuze geldi, bizle birlikte yemek yedi, görüştü, bizi cemiyete toplayarak guzel sözler söyledi. Lâkin mahkeme, öteki memurlar hâlâ Hilmi Efendiyi tutuyorlar. Bu iş için jandarmalar gelir, bir çok kişneri alarak Nallıhan'a goturürler. Geçen gun on iki kişi götürdüler. Sorgu yargıcı bunlara sordu, papsedecek kadar kabahatleri yokmuş ki bir şey yapamadı. Hacı Efendinin Mustafa ile Salim oğlu Mahmut kahvede otururlarken tegmenin emri uzerine bir jandarma gelerek bunları aldı, hapsehaneye attılar. Kırk sekiz saat içerde kaldılar. Oteki arkadaşlar vahiyet telgraf çektiler; iki gun sonra valinin tel grafla hapishane gardiyanından, köyden kaç kişinin hapishanede olduğunu ve isimlerini sormasi üzerine çıkardılar. Evvelki gün onbaşı, yanında dört jandarma olduğu halde geldi. Karşılarına köyün kadınları, çocukları çıktı. Jandarmalar Hilmi Efendinin hayvanlarını meraya sokmak istediklerinden bunu önlemek istiyorlardı. Bu sırada onbaşı ağza alınmayacak edn fena sözlerle kadınlara sovdu, Nizam Mustafa'nın ve Berber oglu İbrahim'in kadınlarını tufek dipçiğiyle dövdü, Sotu oglu Kerim'in yedi sekiz yaşlarındaki kızının üzerine hayvanını sürdü, çocuk hayvanın altında kaldıysa da Allahın yardımıyla bir şey olmadı. Onbaşı Hilmi Efendinin damarının meraya girmesi için Padişah buyruğu olduğunu söyluyordu. Dün de üç jandarma ile gelen teğmen Halit Efendi, köy hocasına karşı: «Keratalar, pezevenkler, bak biz size ne yapacağız» diye hepimize sövdü. Halimizi bir Allah, bir biz biliriz. Hilmi Efendi yüzünden çekmediğimiz kalmadı. Yine yirmi beş kişi hapishanededir. Bunların evleri kapanmış demektir. Nereye gitsek karşımıza onun hatırını sayan, sözünden dışarı çıkmayan memurlar geliyor. Halimizi anlatmak için Nallıhan ve Beypazarı telgrafhanelerinden telgraf çektiriyoruz, fakat derhal telgraflarımız duyuluyor, memurlar hasmı larımıza haber veriyorlar, çünkü Hilmi Efendi'den korkuyorlar. Bunun için, tâ Mudurnu telgrafhanesine başvurmak zorunda kalıyoruz. İşimizi takip için İstanbul'da köyden iki adamımız var. Bunlar orada Beygamalı Ömer Lütfü Efendiyi vekil yapmışlar, yüz liraya vekil etmişler, vekile üç dört defa da otuz lira göndermişler. Bu zat, bu gibi memurları kendi çıkarlarına âlet etme yolunu pek iyi bilen yerli eşraftın esiridir. Çünkü eşraf, buraya bir memur gelince ona her türlü kolaylığı göstériyor, istediği kadar borç para veriyorlar. Memurlar bunu kabul ettiği günden itibaren onların zavallı köylüleri ezmesine, her türlü zorbalıklarına ister istemez vasıta oluyorlar. Kaymakamlara böylece epey borç para almış ve daima bu zor balara karşı suçlu durumuna düşmüştür. Birkaç işten anladım ki, kaymakam hiç vakit korku içindedir.. O na bir iş için istediğiniz emirleri verdirebilirsiniz.

Kendisi âdeta yapacağı iş için sizin ne söyleyeceğinizi bekliyor. Yönetimi böyle bir ele bıraktılan koca bir ilçenin hali anlaşılabilir sanırım. Bu kargaşalık, bu dü zensizlik hükümetin öteki dairelerinde de görülüyor.

HALK NE İSTİYOR

Bursa'ya yetmiş bir kilometre uzaklıkta kurulmuş Mihaliç harap, sessizliğe gömülmüş bir ilçe merkezi. (...) Burada «mütegallibe»den Galip Paşa adında bir eski idare zamanında âdeta hükümet gibi iş görüyor, bütün memurlar bu adamın nüfuzu altında bulunarak zulümlerine aracılık ediyorlarmış. Meşruti yetin ilânıyle aleyhindeki kamu oyu coşmuş, fakat kurnaz Galip Paşa on beş, yirmi gün için ortadan kaybolmuş. Mihaliç ahalisine aitken zabtettiği merâ için ahali tarafından gerekli makamlara baş vurulmuş ise de, merâya ahalinin girmesinin yasaklanmasıyle Paşanın kullanma hakkını zâbıta eliyle sağlapması ve bunun ahaliye bildirilmesi hakkında bir emir gelmesinden ibaret kalmış. Bu yüzden, halk Paşanın hâlâ bazı makamlarla büyük memurlar tarafından korunduğunu zannediyor. Bu konuda hükümetin dikkatini çekmek gerekir. Hülâsa, demir tavında dövülür sözüne uyarak kamu oyunun şu adalete susamışlığından yararlanarak, kıymetli olan saatlerin boş yere geçmesine meydan bırakılmayarak hükümet hemen ıslah edici çalışmalara başlamalıdır. Halk bütün varlığıyle yalnız bunu istiyor, bunu bekliyor. (s. 9)

ANADOLU FERYAT EDIYOR.

Gediz hükümeti de yukarıdan aşağıya doğru gelen tereddüt ve yavaşlığın etkisi altında. Kâğıt üzerinde bol bol yapılan işler uygulanma ya yaklaştıkça sönüyor. Bu tereddütte hiç şüphe yok ki küçük memurların da etkileri vardır. Uzun süre iltimaslara, rüşvetlere, etek öpercek bir parça ekmek bulmağa alışmış olan bu memurların alışkanlıklarını, ruh hallerini değiştirmek pek kolay bir iş değildir. Ancak, başta şiddetli ve çalışkan bir hükümet olursa belki bunlardan yararla nılabilir. İlçe kaymakamı Mektebi Hukuk'u bitirmiş bir zattır. Kendisini bile i dareden aciz bulunan bu zat, bu gibi memurları kendi çıkarlarına âlet etme yolunu pek iyi bilen yerli eşrafın esiridir. Çünkü eşraf, buraya bir memur gelince ona her türlü kolaylığı göstériyor, istediği kadar borç para veriyorlar. Memurlar bunu kabul ettiği günden itibaren onların zavallı köylüleri ezmesine, her türlü zorbalıklarına ister istemez vasıta oluyorlar. Kaymakamlara böylece epey borç para almış ve daima bu zor balara karşı suçlu durumuna düşmüştür. Birkaç işten anladım ki, kaymakam hiç vakit korku içindedir.. O na bir iş için istediğiniz emirleri verdirebilirsiniz.

Kendisi âdeta yapacağı iş için sizin ne söyleyeceğinizi bekliyor. Yönetimi böyle bir ele bıraktılan koca bir ilçenin hali anlaşılabilir sanırım. Bu kargaşalık, bu dü zensizlik hükümetin öteki dairelerinde de görülüyor.

Hangi daireye gitseniz kanun yerine keyfin, çıkarın, özel tutumların egemen bulunduğunu göreceksiniz (...) Insan bir köylü ile bir iki saat sohbete girişince, o zavallının ne kadar yoksulluklara, acılıklara karşı gelmekte olduğu, ekmeğini kazanmak için ne uzun ve dış yarılmaz bir çalışma ile ö nüne çıkan engelleri aşmağa uğraştığını anlıyor, bu bir facialar zinciridir. Çalışıyor, çalışıyor, fakat yine vergisini zorla ödüyor, mahkemede aradığı adaleti bulamıyor; memurların bu zurundan kovuluyor. Dai ma cahil kalıyor ve bundan sonra da köy ağalarının, zenginlerin esir edici pençesinden, onlara karşı mahkûm ve borçlu bulunmaktan bir an kurtulamıyor. Fakat o feryat etmesini de bilmiyor; yaralarını saracak, sefaetlerine çare bulacak bir kuvvete boyun eğerek, dindarca bir İnançla bekliyor. Acaba hükümetin gözü ne vakit bu büyük kalbli köylüye çevrilecek?

Biz burada bu bekleme süresinin daha çok sürmemesini umalım ve dileylim; lâkin bilelim ki Anadolu feryat ediyor!. (s. 32—34).

Gelecek yazı: AGALAR

Mete Tunçay

Türkiye'de Sol Akımlar

(1908-1925)

Bilgi yayınevi

Türk Devrimci Sanatçılar Federasyonu kurulmalı

Güngör Dilmen

Şu günlerde «Türk Edebiyatçılar Birliği»nin girişimi ile yurdumuzdaki bütün sanat kuruluşlarını bir federasyon halinde birleştirmek, örgütlemek için ön çalışmalar yapılıyor. Bugüne dek Türkiye'de, herbiri kendi içine kapanmış sanat dernekleri toplayabildikleri üye sayısının azlığı yüzünden kendi alanlarında bile eylemsiz kalmışlardır. Bazı sanat dallarında henüz dernek düzeyinde bir örgütlenme de yoktur. Birlik yada dernek kurabilmiş sanatçılar ise varlıklarını ancak Ankara ve İstanbul'da duyurabiliyorlar.

Gerek kendi sanat ve meslek haklarını savunmada, gerekse kamu oyunu etkilemede azçok çaba gösteren iki derneği örnek olarak göstermek istiyorum. Ama yetersizlik örnekleri :

TEB (Türk Edebiyatçılar Birliği) : 15 yıldan beri varlığını sürdüren bu birlik üç yıl önce İstiklâl caddesinde, yazarların sanatçıların toplanıp tartışabilecekleri, konferanslar, sergiler düzenliyebilecekleri bir yer kiralıyabilmişse de, başta ekonomik nedenler ve ilgisizlik yüzünden bu olanak elden çıkarılmış, birlik güç bela kendini bir han odasına atmıştır.

TTYD (Türk Tiyatro Yazarları Derneği) : Üç yıl önce kurulmuş olup 30 — 35 üyesi var. İlk eylemi Şehir Tiyatrolarının 1966 Yönetmeliğini (Muhsin Ertuğrul'u açıkta bırakan yönetmelik) protesto için Şehir Tiyatroları'na karşı yazar — çevirici boykotu ilân etmek oldu. Yazarlık boykot vakitsiz çözüldü, dernek ilk sınavında kırık not aldı. Oysa derneğin asıl başarıları küçümsenemez: Ödenekli (Devlet ve Şehir Tiyatroları) ve özel tiyatrolara karşı yazar ve çevirici haklarını korumak için bir telif — hakları ajansı ile sözleşmeler yapılmış, kendi içinde güçlendi; hemen sonra da, aşağılık bir sebep aracından başka birşey olmıyan 1966 Şehir Tiyatroları yönetmeliğinin kaldırılıp, ilerici bir yönetmeliğin hazırlanmasına çıkıldı.

Bu derneklerin çalışmalarını olumlu ama yetersiz örnekler olarak saydım. Başka sanat birliklerinin ekonomik güçlerini ve çalışma statülerini bilmiyorum. Ancak gerçek olan şudur ki : Türkiye'de bugün ozanlar, romancılar, oyun yazarları ressamlar, heykeltıraşlar, müzisyenler sinemacılar, sahne sanatçıları kendi kapalı dünyalarında yaşıyorlar, aralarında bir alışveriş yok, herbiri kendi dilini konuşuyor, birbirlerinin varlığından bile pek haberleri yok. Bir ülkede düşünürlerin, sanatçıların birbirleinden böylesine kopuk böylesine yalıtılmış olmaları o ülkenin kültür ortamının sağlıklı olmadığını gösterir. Kaldı ki bu, yalnız bir sanat sorunu da değildir. Gerici güçlerin hükümet eliyle, devlet parasıyla örgütlendiği bir dönemde, yalnız ilerici ve devrimci olabileceğine inandığımız sanatçıların ilkin kendi dallarında, onun ötesinde de yurt çapında bir «Sanatçılar Federasyonu» halinde örgütlenmeleri, bir baskı grubu haline gelmeleri zorunludur.

Bu birlik yada federasyon düşüncesi iki üç kişinin kafasında oluşan bir tasarı değil, birkaç yıldan beri yazarı, ressamı, tiyatrecusu, müzisyeni vb. ile pek çok sanat işçisi tarafından getirilmiş, üzerinde tartışılmış bir gereksinmedir. Yani ortak bilinçte bu konuda bir yoğunlaşma vardır. Karşımıza hangi engeller çıkarsa çıksın birliği bu ortak gereksinme ve inanç gerçekleştirecektir.

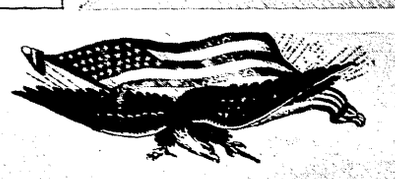

Amerika'da Lozan Tartışmaları

«İNGİLTERE VE FRANSA, BÜYÜK KARA VE DENİZ GÜÇLERİNE RAĞMEN BEŞ MİLYON YABANİ TÜRK'ÜN KARŞISINDA TİTREYİP GERİ ÇEKİLDİLER

(1)

Anlaşmanın uluslararası hukuka istinaden mahkeme savunmalar — şayet konusu vor olsaydım göz boyamaları derdim — tamamen Türkiye Cumhuriyeti denen memleketin Anlaşma gereklerini yerine getirebilecek kabiliyette modern ve uygar bir memleket olduğu varsayımına dayandırılmıştı. Anlaşma lehine ileri sürülenleri dinlerken sanki sağlam, oturmuş, sorumlu bir devletten bahsedildiğini sanırsınız. Bir an için İsveçle aramızdaki anlaşmaları tadil etmenin zorunlu olduğunu düşünelim. O zaman uzun bir milli tecrübe, milli namus ve vaadlerini tutma bakımından milli hüsnüniyet tarihi olan insanlarla karşı karşıya gelecektik. Türkiye'de ise, bu şartlar mevcut değildir. Memlekette hatta bir monarşi anlamında bile bir milli hükümet yoktur. Bir Temsilciler Meclisi yoktur. Müracaat edilecek ve temsil edilecek kamuoyu yoktur. Örneğin esir şehir İzmir'i tadan ve tahribattan koruya bilecek bir sivil ya da askeri otorite yoktur. Anlaşmanın imzasına yetki veren Türkiye nin ileride işlerine gelmeyecek bir hükmü yerine getirmeyeceklerine dair bir teminat yoktur. Türkler iyi hareket edeceklerine, yabancıları koruyacaklarına ve azınlıkların haklarını tanıyacaklarına dair bu nevi vaadleri yüzyıldan fazla bir zamandan beri yapmaktadırlar ve hiçbirini tutmamışlardır.

Türkiye'deki Amerikalıların itirazları tabiatıyla mutad dışıdır, fakat anormal değildir. Şu anda Çin'de ve Siyam'da antlaşmayla sağlanmış imtiyazlarımız mevcuttur. Diplomatik imtiyazlar Japonya'da yıllarca uygulanmış, Japonlar yarım yüzyıllık bir hazırlıktan sonra, modern bir hukuk mahkemeş usulü ve yabancıların hayat ve mülkleri konularını ele alabilecek teşkilatlanmış mahkemeler sistemlerine sahip olduklarını bütün dünyaya gösterinceye kadar, geri alınmamıştır. Diplomatik imtiyazlar Türkiye'nin 1830 şartlarına uygundur Ve 1923'deki şartlarına uygun olmakta devam etmek tedir.

Lozan Antlaşması uygar ve batı hukuk geleneklerini bilen milletlerle bile yürütülmesi güç bir antlaşmadır. Antlaşma, azınlıklar için teminat ihtiva etmektedir, fakat dinini değiştiren bir Türk için dini özgürlük vaadine rastlanmamaktadır. Gerçekten böyle bir hükme ihtiyaç vardır, çünkü yüz yıllık misyoner çalışması sonunda aydın, sorumluluk duygusuna sahip olup hıristiyanlığı kabul eden Türk erkeği sayısı 100'ü bulmamıştır. Türkiye'deki Amerikan okulları başarılı iş görmüşlerdir, fakat Türk öğrencilerin sayısı yirmide birden ve mezunların adedi ellide birden fazla olmamıştır. Anlaşma imtiyaz düşünceleri ile doludur. Yâni, ticarî ve sair teşebbüslerin ifa yetkisi özel imtiyazlar la sağlanmaktadır. Türk tarihi ise, Türkiye'de sorumlu bir hükümet olmadığı için yolsuzluk kaynağı olan ve gelecekte imtiyaz sahiplerini zarara uğrattığından bela olmuş olan yabancı imtiyazlarla örülüdür. İmtiyazlar eninde sonunda Ölü Deniz meyveleri olmuştur.

Burada hiç bir dil değişikliğinin yok edemiyeceği bir güç; lükle karşılaşıyoruz. Antlaşmayı imzalayan Avrupa devletleri, özellikle Büyük Britanya ve Fransa, böyle yapmakla kendi mesleklerine sırtlarını çevirmişlerdir. Türkler cani bir millettir. Erkek olsun kadın olsun, Türk kamu liderlerinin ya da önemli bir Türk grubunun, bizim Birliğimizi büyük ve zengin yapan devlet lerimizinkine benzer kendi kendini idare sistemini istemekten başka bir kusuru olmayan Ermenilerin kasdî katliamına karşı çıktıklarına dair bir emare mevcut değildir. Bazı kesimlerde Ermenilere karşı bir gaddarlık yapıldığı nı inkâr etmek moda olmuştur. Ermenilerin 1896'da başlayan ve henüz bitmeyen zalimce katliamları, üpkı 1453 de İstanbul'un Türkler tarafından ele geçirilmesinden sonra cereyan eden olaylar gibi, delillerle tamamen tesbit edilmistir. Paris Konferansında Avrupa hükümetleri Ermenilerin Türklerin kontrolu altında bırakılmaya cağını kabul etmislerdir Türkler o kadar gönülsüz imzaladıkları, sonrada o kadar kurumla fırlatıp attıkları — ki kendilerine zarar gelmeyeceğine güvendikleri anda Avrupa Lozan Antlasmasını da fırlatıp atacaklardır — 1920 Sevre Antlaşması bile Ermenilerin lehindeydi. Biri dünyanın en büyük askeri kuvveti, öteki dünyanın en büyük deniz kuvveti olan İngiltere ile Fransanın cephelerini değiştirmelerine sebep olan nedir? Sâdece, şayet isteklerini reddederlerse, Türklerin Mezopotamya'da İngiliz, Suriye'de Fransız topraklarına saldıracağı korkusu, Doğuya yaklaşma hareketlerini kollayan böyle bir siyaseîe bizim hiçbir müşterek noktamız yoktur. Türkler bizi, Soyyet Rusya kadar bile anayasa kuruluşuna sahip olmayan kendi kendine kurulmuş despot bir hükümetin arzularına boyun eğmeğe zorlamak için ne varlıklarımıza, ne seyahat yollarımıza dokunmakla tehdit edebilir. İngiltere ve Fransa, yüz milyon halkına, bütün kara ve deniz güçlerini ne rağmen beş milyon yabani Türkün karşısında titreyip geri çekilmiştir. Allaha şükür ki, biz Amerikalılar Baal önünde diz çökme durumunda değiliz. Allaha şükür ki, Asya diplomasisinin karışıklığı içinde değiliz. Allaha şükür ki, menfi bir Antlaşmayı kabul etmek için hiç bir mecburiyetimiz yok. Bu Antlaş ma bizim hiç bir işimize yaramaz.

Albert Bushmell Hart (Alkışlar).

Başkan : Alkışlarımızdan Büyükelçi Gerard'ın duygulu okuyuşunu takdir ettiğinizi, fakat Profesör Hart kendisi burada olsaydı daha da memnun olacağımızı anlıyorum.

Bundan sonraki konuşmacı mız Yakın Doğu'dan kısa bir süre önce gelmiştir. Zannedersem Perşembe günü geldi. İstanbul'dan gelirken Paris'te ya da diğer uğraklarda ne kadar oyalandığını bilemiyeceğim. Belki kendisi söyler. Fakat bildiğim kadar, kendisi dünyanın o bölgesinden en son gelen gözlemcilerden biri dir. Yakın Doğu Koleji eski Amerikalı Direktörü Dr. Albert Staub size on dakika hitap edecek. Dr. Staub'u takdim etmekten şeref duyarım. (Alkışlar).

(Sonu var)

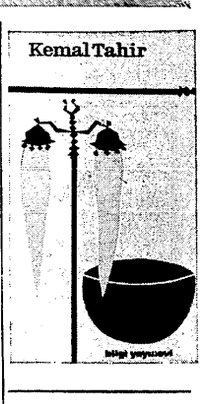

Kemal Tahir

Bilgi yayınevi

KARAGÖZ

Cevdet Kudret

YEVTUÇENKO VE MAY LAY

Ünlü Sovyet şairi Yevgeni Yevtuçenko, May Lay katliamı konusunda bir şiir yazmış ve sivil halka karşı Amerikan askerlerinin giriştiği kıyım yüzünden «Hürriyet Anıtı'nın utançtan saçlarının kırlaştığını» belirtmiştir. «Ey Tarihi Şamdanlarını yükselt!» başlıklı bu şiir gençlik gazetesi «Komsomolskaya Pravda» da yayımlanmış ve 13 Aralık 1969 tarihli The Times da şiirin bir çevirisini sütunlarına almıştır. Bu şiirin İngilizce'den yapılmış bir çevirisini sunuyoruz:

Dua edermişçesine sessiz olun
Dudaklarımızı sıkıca kapayın
Sessizlikte bile haykırın
Song May köyünde olduğu gibi

Colarado ve Kentucky'de
Vietnamlı bu çocukların
Elleri çimenlerden yükselecek
Korkaşmış kömür gibi.

Çiçeklerle bezenmiş
Beyaz giysiler içinde
Sen, Amerikan güzeli
Yürürken bir kafatasına takılır gibisin.

Yaşlanmış küre
Bir içine baksan
Nice suçları
Halâ gizler gibisin.

Bir utanç belirtisi olarak
Ülkedeki tüm bayrakları indir
Emri yerine getiren canidir
Veren ise çifte canidir
O iki emri verdi — o iki cinayeti işledi.

Koy yakanlar
Vazgeçin bu alışkanlıktan
Ayaklarınız masada yükseklere bakmaktar

Namuslu olmaya çalışın
Misafirleri korkutmayın
Minik çocukların saçları
Yapışmış tabanlarınıza

Cehennem içinde cehennem
Külden siyah giysisiyle
Hakimin yetkisiyle
Kalk ayağa, Song May köyü.

Uzun şamdanların altında
Sen, vicdanlı Amerika
Gerçekleri olduğu gibi anlat
Tüm yalanlar ülkesi Amerika'ya

Çekinmeden göster
Süslemeden göster
Yapanların suratlarını
Şamdanları yükselt, ey tarihi

Beacher Stowe'un şamdanları
Lincoln'ın şamdanları
Mumlarını dökerek onlar etrafa ışık saçar.

Ve, utançla saçların kırlaşmış
Hürriyet Abidesi
Uzakta tuttuğu meşalesi
Sanki cenaze şamdanı.

dergiler dünyası

Rauf Mutluay

Edebiyat dergilerinin aralık sayılarında Samuel Bec ket'e yer ayrılacaktı tabii; başka türlüsü olabilir mi, No bel 1969? Ne yaparsak yapalım özgür olamayız yargıları mızda. Karşımızda bütün kaynaklarına el atma çabasında umutsuzca uğraştığı mız koskocaman bir Ba'ı dünyası, bütün basın ve ya yın organlarıyla koşullayıp durur bizi. Küçük ve ön nekleriyle, tek tük çevirileri ya da oyun gösterileriyle yal nızca küçük bir köşesinden görmeye çalıştığımız büyük bir toplamı nasıl değerlendirebiliriz doğrulukla? Nesini biliriz de Beckett'in onayliya biliriz İsveç Akademisinin yargısını?.

Yeditepe'nin 164. sayısında kısa bir özet var Beckett'ın yaşaması ve eserleri üstüne: Bu 63 yaşındaki yazarın tam otuz yıllık yazarlık serüveni: 1929'da Dante, Bruno, Vico, Joyce üzerine ilk inceleme çalışması (yaş 23). 1930'da İlk gilizce ilk şiir kitabı: Whoroscope. 1931'de Proust incelemesi (yaş 25): 1934'te More Pricks than kicks (hikâye ler); 1935'te ikinci şiir kitabı, Echo's Bones; 1938'de ilk ro manı: Murphy. 1939—1945 a rasında Fransa'da direniş ha reketine katılma; yazışla ya yınlayış arasında geçen, boş görünen ama büyük bir emek yoğunluğunun gizlendiği yıl lar, sonra 1951'de ikinci ro man: Molloy (Türkçe basıldı, Bertan Onaran'ın çevirisiy le Cem Kitabevi), 1952'de Ma lone Ölüyor (roman), 1952 Godot'yu Beklerken (oyun, Türkçeye Ferit Edgü'nün çe virisiyle geldi, Çan ve Alkım Kitaplar yayını), 1953'de L' innommable (roman), 1955 de Textes pour rien (hikâyeler), 1957'de Tous ceux qui tombent, ve Partinin Sonu, (oyunu Türkçe «Sonu» diye basıldı, a dergisi yayını). 1960 da La Derniere bande, 1961 de Comment C'est (roman) 1962'de Happy Days (Türkçe' de Mutlu Günler De Yayme vi) Bir perdelik oyun 1965 te Imagination morte, imaşi nez; 1966'da Comedie et actes divers, Assez Bing; 1967'de Tetes Mortes; 1968'de Watt (36 yaşında İngilizce yazdığı eserin Fransızca baskısı). İş te böyle.. Yirmi iki kitaplık bir liste, birer perdelik iki o yunu, Godot çevirisiyle temsi li, bir Molloy romanı ile ta mıdığımızı sandığımız sevip, sevmemekte, değerini onayla yıp benimsemekte gereksiz.e hak iddia ettiğimiz büyük bir emek. Hep böyle oluyor bu. Nobel kazanmcaya kadar bir Seferis'i de, Andriç'i de, As.a rias'ı da, Agnon'u da, Kavabata'yı da.. tanımıyorduk. Na sıl özgür olabiliriz ölçülerimizde?.

Beckett üzerine birçok yazı çıktı bu ayın dergilerinde de dim, daha da çıkacak. Aralık sayılarında yayımlananlar: Ye ditepe'de Madeleine Chapsal' dan bir çeviri, «Nobel ödüllü Sessizlik Yazarına Verildi»; Hilmi Yavuz'un, daha önce Cumhuriyet'teki yazısının az değişik biçimi: «Samuel Beckett ya da anlamsızlığın anlamı»; Oktay Akbal'ın gene Cumhuriyet'te çıkan yazısının aktarması; «Beckett'in Şaşırtıcı Evreninde».

Varlık'ta «Le Figaro Litteraire»den bir derleme: Beckett' in Batağa Saplanmış İnsanları». Yeni Dergi'de iki güzel seçim: Alain Robbe Grillet'den «Samuel Beckett ya da Sahnede Varolmak», Martin Esslin'den «Godot'yu Beklerken» çözümlenmesi; nihayet aynı tek telif yazısı, Beckett çeviri cisi Ferit Edgü'nün açıklama ları: «Beckett'ten Beckett'e» **(Yeni Edebiyat).**

Yabancısı olduğumuz konu larda başkalarının yargıları nı kesinlikle onaylarken hep Andersen'in «Dokumacıları nı», aptalların göremiyeceği nitelikte bir kumaş hazırlaya caklarını iddia eden kurnaza rın tuzağını hatırlarım ben. Kim olursa, ne kadar büyük olursa olsun değerleri ken dimce tanımak, ölçmek dile ğini duyarım. «Ne duruyorsun, bilsene» demeyen kimse! e rişemiyeceğimiz, bilemiyece ğiz bir uzaklıkta batı dün yası, yalnız bir yabancı dil bilmekle de, batıda birkaç yıl kalıp sinema, tiyatro gösteri lerini izlemekle de olmaz bu. «İndim seyran ettim Firenga tam—İlleri var bizim ile ben zemez—Levn tutmuş gonca lara açılmış— Gülleri var bi zim güle benzemez..»

Gelişimi ayrı toplumlarımızın; iklimi, tarihi, insanı, ül küsü, sorunları. Belki de o nun için Hasan Ali Yücel, Yahya Kemal'i şöyle tanımia mak gereğini duymuştu: «Olympos'tan inip Sultanahmet sebilinde susuzluğunu gide di». Bir yergi kokusu mu var bu nitelemede, belki. Ama ya nısıra bir gerçek de.

Art dergisinin 153. sayısında Osman S. Arolat'ın bir soruşturması vardı geçen hafta (2 Aralık 1969): «Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor» «Türkiye'de son yıllarda kav gamın içinden gelen, yaşadığı olaylarla soluklanan genç sanatçılar güçlü sesleriyle kuşaklarının sesini duyurmakta dırlar. Bu genç sanatçılardan Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe, Özkan Mert, İsmet Özel'le devrimci sanatçıların bugünkü sorunları, sanatın görevi ve de işlevi üzerine ya pılan bir konuşma» diye su nulan yazı, gerçekten başlığı na uygun bir sertlik havası taşıyordu. Behramoğlu'nun deyişiyle «1950 — 1960 arasında yazmış olup bugün hâlâ etkinliklerini sürdürmekte olanlardır ki asıl kavgamız onlarla olacaktır.»

«Şiirlerimizi gerektiği zaman mitinglerde okuruz. Fakat mitinglerde okunsun diye şiir yazmıyız. İşin düşünce noktası buradadır» sözü de ayrı sanatçının. Peki bu «savaş» kiminle? Herkes istediğini yazmakta, okumakta, yayınlamakta olduğuna göre. Böyle bir başlıkla sunulmasaydı eğer, bu genç sanatçıların açık oturumu, çağdaş Türkiye'de bunalımın gerek sizliği, aydın — sanatçının halk ve devrim safındaki görev gibi konularda gerekli bir tartışmanın desteğine da yanmış olurdu. Ama yazıları ve söylenen herşey bağlar ın sanı. Giderken hiç istemediği yere kadar. Bir dönemde «Putları Yıkıyoruz» diye baş latılan yayın hızına özenme isteği ise, şimdi hiç gerekli değil. Benim bildiğim bütün onurlu çağdaş Türk sanatçıları bir yanlarıyla emekleri nin değerini, bir çabalarıyla inançlarının kavgasını sürdürüyorlar. Şiirlerinin biçim ve deyiş özellikleri herşeye, herkese açık değil gibi görünüyorsa bu «savaşla düzelir mi? Hiçbir yerde geriye dönüş olmaz aslında, hayatın yasası bu. Gençlik eylemleri içinde olumlu uğraşlara katıldıklarına inanan, bunun la «soluklanan» şairler ne yaparlarsa sözleriyle değil ge ne şiirleriyle yapacaklar aslında. Otesi «adsız kahramanlıklara», «meçhul asker» dö güşkenliğine dönüşür ki, kimsenin payı kesinlikle belir lenemez orda; orda herkes vardır.

Tam bu «savaş»ın açıldığı günlerde de (Bk. Ant, arkası 9 Aralık 1969, sayı 154) Papiriis, «İkinci Yeni Antoloji» sayılı olarak çıktı Aralıkta (41, özel sayı, 160 sayfa, 10 lira). Seçilen sanatçılar arasın da Süreyya Berfe, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel de var tabii. Bu ilginç derlemenin özelliklerini gelecek yazıya bırakmak zorundayım yerim bittiği için.

ULUSLARARASI PEN KONGRESİ NASIL GEÇTİ?

Oktay Akbal

«Edebiyatta uluslar vardır, ama sınırlar yoktur.» P.E.N. yasası böyle der. Edebiyatın uluslar üstü niteliğini bundan daha iyi hiç bir söz belirtemez. Uluslar var, ama sınırlar yok! P.E.N. yasasına göre uluslar arasında edebiyat alışverişi, yazarların görüşmesi, dostlukları, anlaşmaları barışta olduğu gibi savaşta bile sürüp gitmelidir. Irk, sınıf ve ulus ayrılıklarının yarattığı kinler düşmanlıklar yerine, birleşmiş bir dünyada barış içinde yaşayan insanlık özlemi, sevgisi dünya yazarlarının ülküsü olmalıdır.

Birinci Dünya Savaşından sonra İngiltere'de kurulan P.E.N. Klübü (P.E.N. Şair, Yazar ve Hikâyeci demektir.) Uluslar arasında açılan düşmanlık havasını yok etmek amacıyla kuruldu. Yazarlar, şairlerdi uluslar arasında yakınlığı kuracak, yaratacak, geliştirecek olan. İngiliz edebiyatçılarının attığı adımı öteki uluslarin edebiyatçıları izledi. Birkaç yıl içinde dünyanın hemen her ülkesinde P.E.N. Klüpleri kuruldu. Bugün Sovyetler Birliği dışında belli başlı bütün ülkelerde bu klüpler birer edebiyat merkezi olarak çalış maktadır.

Türk P.E.N. klübü Halide Edip başkanlığında kurulmuştu. Doğrusu istenirse şair, yazar, hikâyeci olarak pek az kişi vardı kurucular arasında. Profesörler, gazeteciler, yayıncılar çoğunluktaydı. Tanpınar, Karay, F. Adil, bir de Başkan Halide Edip vardı edebiyatçı olarak...

Türk P.E.N. Klübü kurulmasına kurulmuştu, ama yalnızca kâğıt üzerinde: Yıllarca ne adı duyuldu, ne de sesi çıktı. 1955 lerde üye sayısı arttırıldı. Genç yazar ve şairlerden birkaç kişi daha Klübe alındı, o kadar. P.E.N. Klübü Halide Edip'in kişiliğinde varlığını sürdürdü. Başkan Halide Edip bir kez İskoçya'daki uluslararası kongreye gitti. Bir kez de Bern Elçimiz Yakup Kadri İsviçre'deki bir P.E.N. toplantısına katıldı. Türk P.E.N. Klübünün uluslararası bütün çalışması bu kadarla kaldı.

Halide Edip'ten sonra Türk P.E.N. Klübü bir süre ortadan kayboldu. Derken bir toplantı yapıldı, Refik Halit başkan seçildi. Ondan sonra da Sabri Esat Siyavuşgil... Siyavuşgil'in başkanlığı döneminde Türk P.E.N. üyeleri ayda yılda bir yapılan yemekli toplantılarda bir araya gelmek olanağını buldular. Bu tün çalışma da bundan öteye geçmedi. Siyavuşgil'i yitirince bu kez başkanlığa Yaşar Nabi seçildi. Türk P.E.N. Klübü Nayir'in başkanlığında hem iç hem dış alanlarda sesini duyurmaya başladı. Uluslararası P.E.N. Klüp merkezine Türk P.E.N. inin yeniden çalışmaya başladığı bil dirildi. 36. Uluslararası P.E.N. kongresine Türkiye'de çağrılınca toplantıya katılma kararı alındı.

1969 Eylül'indeki toplantı Fransa'nın güneyindeki, İtalyan sınırında Menton kentinde oldu. İlk kez Türk P.E.N. Klübü de bu toplantıya «resmen» çağrılmış, Türk P.E.N. başkanı Yaşar Nabi ile yönetim üyesi olarak benim katılmam kurulca kararlaştırılmıştı. Nayir'la bu toplantıya gitmemiz, ayrıca «Ioisi» çağında edebiyatın durumu konulu tartışmalara katılmamız her bakımdan onurlu bir hava yarattı. Uluslararası P.E.N. Genel Sekreteri David Carver kongrede okuduğu raporda Lübnan, Pakistan, Brezilya P.E.N Klüplerinin nerdevse kapanma durumuna olduklarından yakındı. Buna karşılık «İstanbul'daki P.E.N. Klübünün yeniden çalışmalara başlayıp canlandığını öğrenmekle büyük sevinç duyduğunu» belirtti.

Menton'daki kongreye 43 Ulustan 500 den çok edebiyat adamı katıldı. Buna sürgünde bulunan 20 yazarı da eklemek gerekir. Yüzlerce yazar ve şairi bir araya getiren böyle bir toplantıda Türkiye'nin ancak iki kişiyle temsil edilmesi gerçekten yetersizdi. Örneğin Yugoslavya'dan 16, İsviçre'den 9, Hollanda'dan 6 kişi, öteki batı ülkelerinden ise yirmiyi, otuzu aşan gruplar gelmişlerdi. Toplantının resmi havası bir günde değişiverdi. 43 Ulusun edebiyatçıları edebiyat Ulusunun insanları» olarak hemen anlaşıp kaynaştılar. Toplantılarda, gezilerde, yemeklerde, özel görüşmelerde edebiyatın sınırlar üstü, Uluslar üstü ölmez bir değer olduğunu birbirlerine, kendilerine ispat ettiler Biz de hiç değilse beş altı kişiyle bu toplantıya katılabilseydik Türk edebiyatına, Türkiye'ye karşı duyulan sevgi ve ilgi muhakkak ki kat kat fazla olacaktı. Önümüzdeki toplantılara Türk P.E.N. inin daha çok uyeyie katılmasını dilerim.

13 ve 14 Eylül günleri Uluslararası Yönetim Kurulu toplantısı yapıldı. Uzun tartışmalardan sonra ünlü Fransız şairi Pierre Emmanuel uluslararası P.E.N. Klüp başkanlığına seçildi. Daha önce adaylıkları sözkonusu olan İgnazio Silone ile Josué de Castro başkan adaylıklarından çekilmişler, meydan böylece Fransız şairine kalmıştı. Emmanuel' in adaylığına Bulgar ve Macar tem silcileri karşı çıktılar. Kültür Hürriyeti Kongresinden dönüşünden ötürü Emmanuel'un bir açıklama yapmasını istediler. Kültür Hürriyeti Kongresinin CIA'dan para yardımı gördüğü söylentileri yayılmıştı. Gerçi Emmanuel bu söylentiler üzerine görevinden ayrılmıştı, ama Bulgarlarla Macarlar ille de başkan adayının ağzından bir çeşit «suç itirafı»nı duymak istiyorlardı. Öteki temsilciler böyle bir şeyi gereksiz buldular, tartışmalar uzadıkça uzadı. Sonunda Macar temsilcisi ısrarından vazgeçti, oylamada Bulgar temsilcileri çekimser kaldılar, Emmanuel genel başkanlığa seçildi. Başkan yardımcılıklarına da Julien Cain, Gyula Illyes, Rosamond Lenmann ve eski genel başkan Arthur Miller getirildiler.

P.E.N. konresi resmen Pazartesi günü büyük bir törenle açıldı. Torene Fransız Kültür Bakanı Edmond Michelet de katıldı. Yaptığı uzun, ama çok ilginç konuşmada Bakan, yazarların tarih, uygarlık ve insanlık önündeki önemini ele aldı, kısaca şunları söyledi :

«Doğruyu yazmak, söylemek gerekliair. Ama Makyavelli'nin istediği gibi «devlet için yararlı olan doğru'yu değil... Ruhun ve vicdanın derinliklerindeki o gizli doğruyu... Kimse kendi derin düşüncesine ihanet etmemelidir. Malraux'nun dediği gibi sanatın en üstün yanı insanlık ruhdi varlıklarındaki büyüklüğüne bitincine vardırmasıdır.»

Genel Başkan Arthur Miller de konuşmasında Klüplere genç yazarların alınması gerektiğini söyledi **«Dört yıl önceki kongrede kimler varsa gene onları görüyorum»** dedi. P.E.N. in önemini şöyle anlattı :

«İhtilâller ve karşı ihtilâller, temelinden sarsılmış ana değerler, sömürgecilerin saldırıları ve sömürgeciliğe karşı çıkanlar, bütün bu olaylar arasında örgütümüz yazı özgürlüğünü, bu özgürlüğü yok etmek isteyen herkese karşı savunmak zorundadır. Bu saldırılar nerden, kimden gelirse gelsin. İnsanların birbirlerine saygı duyarak tartışabilecekleri bir forum olarak ayakta kalmak zorundayız. Her ideolojinin kendinden başka bütün ideolojileri yıkmaya çalıştığı bir zamanda biz, örgüt olarak yıkılmamalıyız. P.E.N. bu alanda elindeki bütün olanakları yitirmiş değildir.»

Fransız Akademisi üyesi, eski Genel Başkanlardan André Chamson da güzel konuşmasında **«Bize düşen insanlardaki o can sıkıntısını ortadan kaldırmaktır. İnsanlara okunmak niyetiyle mal edilmiş, eserler sunarak, insanlarda hiç de soylu olmayan bâzı şeyleri dalgalandırarak değil, ama yaşanmış, içtenlikli, yoğun zekâ serüvenlerine elestirici düşünceyi, geliştirerek...»** dedi.

Bu uzun konuşmalardan sonra eğlence ve vakit geçirme araçlarının arttığı bu «loisir» çağında edebiyatın durumu başlıklı sempoziyum başladı. Üç gün süreyle sayısız yazar bu konuda düşüncelerini açıkladı. Türk P.E.N. Klübü yazın Tarabya'da bir lokantada yaptığı yemekli toplantıda bu konuyu kendi üyeleri arasında tartışmışçı. O konuşmalarımız ne denli hazırlıksız olsa da ge ne bu sempoziyumdaki pek çok konuşmacının söylediklerinden çok daha ilginç, çok daha derindi. Çünkü hiç değilse biz, konunun dışına çıkmamıştık, oysa Menton'da konuşanların çoğu konunun dışına çıktılar. Fildişi kıyısı temsilcisi Guy Nairay geri kalmış ülkeden adına önemli sözler söyledi. **«Biz edebiyatımız henüz emekleme çağındayken biz kalkar da edebiyatın öldüğünü nasıl söyleyebiliriz»** dedi. Konuşanların çoğu cep kitabı salgınının edebiyatı yığınlarını içine soktuğunu belirttiler. Bunun iyi ve kötü yanları olduğu, bir kültür susuzluğunun dünyanın her yanında kendini gösterdiği söylendi. Polonya'lı Natanson **«uzmanlaşmış eserlerin okunduğu bir çağda, edebiyatın getirecegi şeye insanlık muhtaçtır»** dedi. İtalyan Milano, **«kültür susuzluğu denen şeyin yarım kültür tehlikesi yarattığını»** belirtti.

Genellikle teknik uygarlığın kişiyi kendinden uzaklaştırdığı söylendi. Hatta bu gidişle edebiyatın Latince gibi **«eskimiş bir şey»** hali ne geleceğini söyleyen karamsarlar bile görüldü. Edebiyatın bir mitos olduğu, oysa mitos'ların yıkıldığını belirtenlere karşı «mitos denen şey insanoğlu yaşadıkca var olacak. Mitos'lar gündelik gerçeklere karşı daima ağır basacaktır» diyenler de oldu. Bu arada Türk P.E.N. başkanı **Yaşar Nabi de ilgiyle dinlenen kısa bir konuşma yaptı .**

? Adını unuttuğum bir zenci yazarın sözleri büyük ilgi uyandırdı, Afrikalı yazar, Russel'in bir yazısını andı. Russel, bu yazısında Çin'de yaptığı bir geziyi anlatıyormuş. Uzun bir otobüs yolculuğuna çıkmışlar grup olarak. Arada bir mola verir dinlenirlermiş. Avrupalı turistler bu dinlenme anlarında bir araya gelir gidecekleri yerlerde konforlu oteller olup olmadığını görüşür tartışırlarmış, ne görecekleri ni, ne yiyip ne içeceklerini soruştururlarmış. Oysa o dinlenme anlarında Çinli şoförler, uşaklar, tercümanlar, hamallar ortadan kaybolur, gider bir manzaralı yere uzanır doğuşu seyre dalarlarmış, Araba ne zaman durup mola verse hep böyle. Uygar insanlar kişisel hesaplarla endişelerle, uğraşırken cahil Çin'liler doğanın şiiri ile başbaşa!.. Russel sonuyor: **«Şiir, edebiyat hangi yanda?»** diye.. Zenci yazar şöyle bitirdi: **«Herkese okuma yazma öğretilir, ama öğretilmeyecek şeyler de vardır.»**

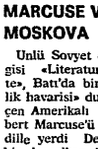

Haberler

M. ERTUĞRUL VE KÜLTÜR SARAYI

Ti—Sen Ankara Şubesi, Sahne SBF Tiyatrosu, OD TU Tiyatrosu ve Hacettepe Universitesi Devrimci Oyun cular Sanat Topluluğu, Muhsin Ertuğrul'un altmışıncı sanat yılı törenlerine «Kültür Sarayı»nın kapanı masını kınayan bir ortak bildiri yayınladılar.

«Her alanda olduğu gibi, tiyatro alanında da mücade le eden güçlerin savaşının adı biliniyor bugün: Gayri milli tiyatroya karşı milli tiyatro hareketi savaşı.. Ve gayri milli Kültür Sarayı nın Muhsin Ertuğrul Haftasına verilmemesi, bu savaşın içindeki tüm gerçekten yana ilerici tiyatro savaşçılarının yalnızca sevincekete ri bir olay olmalıdır» diyen bildiri, şu sözlerle tamamlamıyor: «Yaşasın milli tiyatro hareketinin neferi Muhsin Ertuğrul'un çizgisindeki tüm ileri güçler.»

MAKYAVEL'İN ESERİNİN TÜRKÇE ÇEVİRİSİ

Ünlü İtalyan siyasetçisi ve yazarı Makyavel'in «Hükümdar» adlı eserinin birçok dilde çevirileri vardır. Tanınmış İngiliz Doğu bilimleri uzmanlarından Arthur Graves, Makyavel'in bu ünlü eserinin ilk kez Türkçeye çevrildiğini ortaya çıkarmıştır Uzmanın İngiltere Milli Kitaplığı mahzeninde rinde yaptığı araştırma sonunda bu çeviri ortaya çıkmıştır Aslen Venedikli olan ve Türk korsanların eline düştükten sonra müslüman hâlı kabul eden ve İbrahim Vassaf Efendi adını alan çevirici, Makyavel'in ünlü eserini 1534 yılında «Emîr» başlığı ile Türkçeye aktarmış ve devrim sadrazamı Makbul İbrahim Paşa'ya hediye etmiştir Bu kitabın İbrahim Paşa'dan sonra kaç el değiştirdiği ve hele İngiltere Milli Kitaplığına nasıl geldiği belli değildir

MARCUSE VE MOSKOVA

Unlü Sovyet edebiyat dergisi «Literaturnaya gazete», Batı'da bir türk «genç lik havarisi» durumuna geçen Amerikalı yazar Herbert Marcuse'ü çok sert bir dille yerdi Dergiye göre, bir Amerikan üniversitesinde marksizm okutan ve bir çok felsefi eserin yazarı olan Marcuse, «bir CIA ajanı» idi ve birçok üniversite öğrencisi tarafından sol'cu bir lider olarak tanınmasın dan yararlanarak, gençleri enternasyonal komünizmden uzaklaştırma yolunda çaba harcıyordu: «Marcuse' 'in kitapları, Troçkiciliğin, Maoculuğun ve demokratik sosyalizmin bir karışımıdır. Bunlar ise ortodoks komunizmin üç büyük düşmanıdır. Marcuse ve benzerleri, burjuva reformistliği ve oportunistliği ideolojilerini kullanarak ve damagojiyle işçinin komünizmini içerden yıkmaya ve emekçi hareketini kapitalist sisteme uydurmaya çalışmaktadırlar.»

ŞOSTOKOVİÇ'İN TEODORAKİS İÇİN ÇAĞRISI

Sovyet bestecisi Dimitri Şostokoviç Yunan cuntacılarının temerküz kampına hapsetiklerj Yunan bestecisi Mikis Teodorakis'in kurtarılması için bütün dünya sanatçılarına çağrıda bulunmuştur.

Basında açıklanan mektubunda Sostokoviç şöyle demektir: «Bütün dünya bestecileri, yazarları ve oyuncuları, özellikle kendileri için şiir, sanat ve özgürlüğün çok değerli olduğu İngiltere'nin Benjamin Britten'ı, Bulgaristan'ın Pipkov'u, A. B.D'nin Copland'ı sizlere hitap ediyorum. Mikis Teodorakis'in hayatı ve özgürlüğü için seslerinizi yükseltiniz. Teodorakis veremdir ve hastalığı giderek ağırlaşmaktadır.»

STRAVİNSKY'NİN ANILARI

Müzik alanında yeni bir çığır açan Stravinsky de anılarını yazan ünlüler arasına katıldı. Yakın dostu orkestra şefi Robert Craft ile birlikte kaleme alınmış olan kitapta, Stravinsky müzik, sanat hakkında görüşlerini açıklıyor ve genç sanatçılara da bazı ilginç tavsiyelerde bulunuyor.

«KAKTÜS ÇİÇEĞİ»

Iki yıl önce Ankara Devlet tiyatrosunda aylarca kalabalık gişe oynayan Kaktüs Çiçeği adlı Fransız komedisi Amerikalılar tarafından filme alındı. Türk sahnelerinde Ayten Gökçer'in canlandırdığı dişçinin sekreterini beyaz perdede Ingrid Bergman oynuyor, ve komedi de başarılı bir oyun çıkar tabileceğini bir kez daha kanıtlıyor.

DEĞİŞİK BİR «HEDDA GABLER»

Amerika'da yeni bir tiyatro topluluğu İbsen'in ünlü oyunu Hedda Gabler'i yeni bir yorumla sahneye koyuyor. Şimdiye kadar Hedda Gabler sahnelerde can sıkıntısından boğulan nöratik bir vampir olarak canlandırılmıştı. Ilk kez sanayileş miş toplumdaki kadının ruhi durumunu belirten bir biçimde yorumlanıyor. Bu yeni yorumunda Hedda Gabler, toplumda ve ailede ki belirsiz durumundan dolayı rahatsızlık duyan, isyan eden ve kendini ispatlamaya çalışan bir kadın.

ANDREI RUBLYOV

Genç Sovyet film yapıcılarından Tarkovky'nin ondördüncü yüzyılda yaşamış, kilise duvarlarına aziz resimleri ve dini heykeller yapan bir rahip olan Andrej Rublyov'un hayatını konu olarak alan filmi Avrupa ve Amerika'da çok beğenildi. Birçok Batılı eleştirici «Andrej Rubiyov Cannes festivaline katılsaydı muhakkak Altın Palmiye ödülünü alırdı» demektedir.

MAREŞAL TİTO VE SANATÇILAR

Yugoslavya'da «Neretva Savaşı» adlı dört saat süren uzun bir film çekildi. Bütün diği gibi Mareşal Tito geril la taktikleri ile Neretva'da Nazileri büyük bir yenilgiye uğratmıştı.

Milyonlara mal olan filmin çekilmesi için Tito her türlü yardım ve teşvikini esirgememiş ve sonuçtan o kadar memnun kalmıştır ki «Dünyayı politikacılar yerine sanatçılar idare etseydi belki de herşey çok daha iyi olurdu» demiştir.

Filmde Tito rolünde kim se yoktur. Ancak oluşun kahramanı kamera karşısına çıkmadan varlığını de yamlı hissettirmektedir.

Avrupanın güvenliği

Sosyal Demokratların Almanya'da iktidara gelmeleri ve ilk iş olarak Doğu Almanya ile bir anlaşma imzalamaya hazır olduklarını bildirmeleriyle, Sovyetlerin 1954 den beri Avrupa'da özledikleri düzen yavaş yavaş gerçekleşeceğe benzemektedir.

Tabii düzen kelimesiyle, Avrupa'nın Marksist dünya görüşü içinde toplum yapısı olarak varması beklenen aşama kastedilmemektedir. Demek istediğimiz, ayrı rejimlere sahip iki Avrupa'nın bir arada barış içinde yaşayabilmelerinin Sovyetler ce aranan şartlarıdır. Bunlar, bugünkü hudutlariyle olmak üzere iki ayrı Almanya'nın varlığının kabulü ve bu prensipten hareket ederek askeri paktların terkedileceği bir Avrupa kollektif güvenlik sistemi nin kurulmasıdır. İşte şimdi de, bir yandan Ulbricht'in devletler hukuku etiketine bakmadan Batı Almanya ile üst kademede görüşmelere yanaşır görünmesi ve Batı Almanya'nın Moskova'daki temasları yanısıra Polonya ile Oder — Neisse hududunun temelleştirilmesi için müzakerelere başlaması, diğer yandan şimşek hızı ile beliren bu gelişmelerin Avrupa Konferansı işindeki duraklamaya rağmen Pan Avrupa'cı kuvvetlerde yarattığı yeni inisiyatif, bu şartların bir gün yerine gelebileceğini işaret etmetedir.

Sovyetlere göre Avrupa'da iki ayrı dünya görüşünü askeri paktlar halinde karşıya getiren başlıca sebep veya vesile Almanya Meselesidir. Bu çözüldüğü zaman, Avrupa'da kollektif bir barış düzeni ni yerine oturtmak mümkün olacak ve coexistence gerçek anlamda doğacaktır. Almanya meselesine gelince, burada II. Cihan Savaşından bu yana oturmuş bir statükonun, yani iki Almanya gerçeğinin, gerilim yaratan atıklı bir anlaşmazlık konusu olmaktan çıkarılarak meşrulaştırılmasından başka çare yoktur.

Bu meşrulaştırma, iki Almanya'nın bugünkü devlet yapıları değişmek şartiyle bir konfederasyon haline girmelerine kadar gidebilir. Bunlar olmayacak şeyler değildir. Zira, dememizden geçmiş bir durumu, kimse, teorik bir dutlulıktan tiib bir tutlılığa dönüştürmenin pahasını, kolay kolay değiştirmek istemez. Kaldı ki iki ayrı Almanya fikri akıl almaz bir şey değildir. Bir kere, resmi görüşleri ne olursa olsun, kaynaşık ve güçlü bir Almanya'nın bazı Batı devletleri için de devamlı bir endişe kaynağı olduğu açıktır. İki ayrı rejim için de ayrı yaşantılarla bir kuşak geçirmiş olan Almanların kendilerine gelince, birleşmek arzusu itici politik bir güdü olmaktan çıkmış, santimantal plâna düşmüştür. Diğer yandan «fakir» Doğudan «zengin» Batı'ya sığınmalarla kendini gösteren ekonomik dengesizlik (Özgürlük meselesi hep ikinci plânda kalmıştır.) dünyanın bugün 10. sanayi devleti sayılan Doğu Almanya'da adam başına milli gelirin hızla Batı'daki seviyesine yaklaşması ile ortadan kalkmış gibidir. Nihayet iki ayrı Almanya formülünün bu kadar şaşırtıcı bir kavram sayılmaması için tarihsel sebepler de mevcuttur. Alman milletinin birden fazla devlet olarak var olşunun diğer Avrupa milletlerine nazaran daha belirli ve ahşılmış bir geçmişi vardır. Kaldı ki, 1870 de Alman birliğinin meydana gelmesinden sonra kurulan yeni devletin iki ayrı Cihân savaşının çıkmasında başlıca faktör olduğu kimsenin aklından çıkmamaktadır. Şimdi New — York Times'in, Napolyon sonrası restorasyon döneminde ayrı Alman devletleri için ortaya atılan «yumurcak» konfederasyon fikrini bugünkü imkânlarla kıyaslaması ve Sovyetlerin karşısında olmadıkları böyle bir çözümü destekler görünmesi, Batı'nın da artık bu çizgi içinde düşünmeye başladığını gösteren önemli bir örnektir.

Ancak, Batı düşüncesinin seçmiş bulunmuş Almanya tezinden bu noktalara itilmesi için yukarıda da değindiğimiz gibi, uzun bir zamanın geçmesi ve, belki de onun kadar önemli.. Batı — Doğu arası genel bir detant'ın kurulması gerekmiştir. Bu detant'ın Batı'da meydana gelmesinde başlıca sebepleri, kendi güvenliklerini Amerikan silâhlarından ayırmasını bile aklına ve mülkiyetçi Avrupalı'ların çoğalması ve 1948 Çekoslovakya darbesinden sonra Sovyetlerin Avrupa statüsünü değiştirmek niyetinde olmadığı yolunda yılların doğrulaması, ne gittikçe kesinlesen genel kanıdır. Gerçekten Sovyetler, Yalta — Potsdam döneminden açık ve kapalı anlaşmalar ve bu dönemi izleyen yıllarda Doğu Avrupa'daki rejim değişikliklerı sonunda çevrelerinde kurdukları güvenlik kuşağını muhafaza etmek ve bu kuşağın genişlemesine elverişli genış sosyal potansiyeli kullanarak ülkelerinde sosyalizmi geliştirmek amacındadırlar. Avrupa coğrafyası dışındaki Sovyet amaçları da, Amerika'da nükleer dengeyi tutturmak ve Üçüncü Dünya'da Amerikan yayılmasını önlemek politikası ile aynı savunma çizgisi için dedir. Moskova'dan yönelteceek bir dünya ihtilâli fikrine gelince, bu, Sosyalizmin önce Rusya'da kurulması ilkesi uğruna daha 1920 lerde terkedilmişti. Milliyetçiliğin ön plâna geçtiği ve Marksizmin bu kadar farklı olarak yorumlandığını ve uygulandığı günümüzde söz konusu bile değildir. İşte, Sovyetler'in Almanya'nın nüfus yoğunluğu yüksek Batı kesiminin ağır basacağı bir seçimle birleştirilmesi ve Batı kampında olmak üzere büyük Almanya'nın yeniden yaratılmasına baştan beri karşı çıkması, bu genel politikanın tabii bir gereği olmuştur.

Detant meselesine dönelim : Yukarıda vazılarla bakarak Sovyet politikasını taktik nitelliklerine rağmen haksız ve tehlikeli saymacak çıkışlardan yoksun olduğunu sanmak hata olur. Berlin ablukası, 1961 Berlin Krizi bunların en canlı örneklerindendir. Ancak, Batı Avrupa'nın yavaş yavaş Amerika ve Atlantik tutkularından sıyrılması ve Sovyetleri daha realist olarak değerlendirmesi yanı sıra Sovyetlerin de politikalarındaki sert uçları törpüleme'eri, hele Alman seçimlerinden sonra ileri bir uyuşma ve taviz havasına girmeleri, detant'ın kemale ermesi ve Almanya meselesinin bugünkü olumlu ravına oturmasına sebep olmuştur.

Bir noktaya daha değinmek isteriz. Oluyların bu şekilde gelişmesi, esasta Batı tezi ile aynı paralelde olmakla beraber, Sovyetler gibi «önce Almanya sonra detant» görüşünde olan diğer Batı ülkelerinin aksine önce detant sonra Almanya» fikrini savunan Fransız tezini haklı çıkarmıştır.

Gelecek hafta Almanya ve Avrupa Güvenliği meselelerini 25 yıllık geçmişleri içinde incelemeye çalışacağız.

İbrahim Çamlı

Devalüasyon, kaçınılmaz mı?

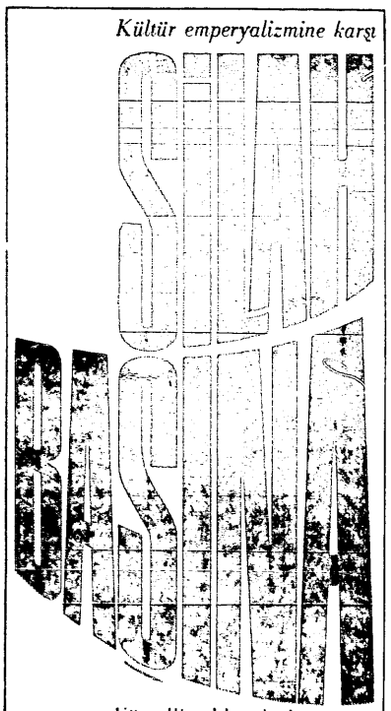

PRAVDA VE TÜRK LİRASI

Pravda, Batı çevrelerinden Türkiye'ye yapılan devalüasyon telkinlerini eleştirerek, bunun yabancı tekellere yarayacağını ileri sürdü. Sovyet gazetesinin görüşü şöyle:

Türkiye başkentinde, İsrail'le birlikte devalüasyonu olağandan sözedilmektedir. İthal malları ticareti ile ilgili ve Batı bankalarında parası olan belirli çevreler, bugünkü koşullarda devalüasyonun «kaçınılmaz» olduğunu temin etmektedirler.

Bu şarkıyı tutturan koronun içinde yabancıların seslerinin duyulması dikkati çekmektedir. Türk lirasına en başta Amerikan tekelcileri, ülkeye sözde yardım yapan ve milli ekonominin birçok alanlarına sermaye yatıran Amerikan tekelcileri, kötülüğe kalkış maktadır. Son zamanda Amerika'ya bazı Okyanus otesi uzmanları gelmiştir. Bunların raporlarında liranın değerinin devalüasyonuna gidilmesinde israr eden «tavsiyeler» bulunmaktadır. Bunlar «iyi niyetler» de yapılmaktadır. Gerçekte ise «iyi niyet» çok başka çıkar hedefleri gütmektedir. Devalüasyon yapılırsa Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletlerinden aldığı borç ve kredilerin karşılığına ek olarak büyük paralar ödemesi gerekeceği apaçık ortadadır. Yöresel ekonomistler, liranın değerinin yüzde 10 düşmesi halin de yabancılara olan borçlarına 266 milyon dolar artacağını hesap etmişlerdir.

Türkiye'de birçokları, böyle çok sert bir tedbirin milli mali politikayı ciddi surette sarsacağını, ülke sanayiinin gelişmesine dönük çabaları zayıflatacağını yükün emekçi halkın omuzlarına bineceğini bilmektedir. Ülke Batılı «iyi niyet sahiplerinin» özdeş önerilerine göre, 1958 yılında yapılan sonuncu devalüasyonun kötü sonuçlarını hâlâ çekmekte dir.

(Devrim — 11/6)

Schwartzkopf'un savaşı

Nixon, «Vietnam'dan çekileceğim» diyor, çekilemiyor. Ortada «Senlen olmak helâk eyler beni/ Senden ayrılmak dertnâk eyler beni» şarkısına uygun bir durum var. Ünlü Amerikan mizahçısı ART BUCHWALD bu durumu eleştiriyor.

1997 Yılı tarihe Vietnam andlaşmazlığına Schwartzkopf'un Savaşı» isminin takıldığı yıl olarak geçecek. Tabii ki Vietnam savaşını Başkan Schwartzkopf başlatmadı. bu işi ona Başkan Zimmermann'dan miras kaldı. O zamanlar bu savaşın adı «Zimmermann'ın Savaşı» idi. Başkan Zimmermann da Başkan Bainbridge'den devralmıştı. Muhalifleri «Bainbridge'in Savaşı» isminin kullandıkları için Bainbridge ikinci kez seçilememişti.

Muhaliflerin bu saldırısı pek de yerinde sayılamazdı. Çünkü, «Goodbody'nin Savaşı» isminin kullanılmasından vazgeçilmemesi nedeniyle Başkan Goodbody ilanci kez adaylığını koymuyunca, başkan seçilen Bainbridge çaresiz bu işle ilgilenmek zorunda kalmıştı.

Goodbody talihli sayılırdı; çünkü kendisi başkanlığa seçildiği zaman savaşın adı da «Plotnick'in Savası» idi. Hatırlarsanız, Plotnick başkan seçilirse bir hal çaresi bulmak için Saygon'a gideceğini vaadetmişti. İşte, basının Vietnam savasını onun ismiyle anmasına bu gezi sebep oldu.

Başkan Plotnick'den önce takılan isim «Fowler'in Savaşı» idi. Çünkü Başkan Fowler Shirley Temple'in doğum yıldönümünde Amerikan askerlerini Vietnam'dan çekeceğini bildirmişti. Ne yazık ki, Fowler sözünü tutamadı; ama gözlemciler kendisinin kusurlu olmadığını kabul ettiler. Zaten Fowler da «Agnew'in Savaşı» nı çözme işini yüklenmişti. Başkan Agnew'a ise savaş, Nixon'dan miras kalmıştı. «Nixon'un Savaşı» demekten vaz geçilmediği için Nixon, adaylığını tekrar koymamıştı. Zaten ona göre bu, «Johnson'un Savası» olarak bilinmeliydi

Başkan Johnson ise Teksaslaki seyrek konuşmalarından birinde bunun Kennedy ve Eisenhower'in savası olması gerektiğini ağzından kaçırıvermişti.

Her neyse, 1996'da zorlukla seçimleri kazanan Nathaniel Schwartzkopf, Vietnam' savaşına bir çözüm getireceğine söz verdi. Fakat o da kendisinden önceklerin başedemedikleri zorluklarla karşılaşıya geldi. Hanoi, Paris'te ayak diredi. Oysa Schwartzkopf'a göre barışın gerçekleşmesi için Amerika ellinden gelen herşeyi yapmıştı.

Örneğin, Başkan Agnew, Saygon ve Huê şehirlerini Kuzey Vietnam'a vermeyi teklif etmişti. Başkan Fowler, barış görüşmelerine razı olurlarsa, Tayland ve Kamboçya'yı vereceğini söylemişti. Başkan Plotnick, Fowler'ı izleyerek Endonezya, Filipinler ve Japonya'yı vaadetmişti

Fakat Hanoi delegeleri bunların kendilerini susturmak için bir dalap olduğunu söylediler.

Başkan Goodbody, iyi niyet göstererek Avustralya'yı da Vietnam'a peşkeş çekti. Bu teklif belki Paris'teki soğuk havayı yumuşatabilirdi. Ne çare ki, Avustralya haberi aldı ve acele gazetelere ulaştırdı. Havadisi duyunca Vietnamlılar Goodbody'nin kendilerini aldatmak istediğini söyleyerek görüşmeleri altı ay sonraya ertelediler.

Daha sonra, siyasi hayatının tehlikeye girdiğini gören Başkan Balnbridge, tarafsız diplomatik kanallardan haber göndererek Vietnam'ın ateş kesmeyi olsun kabul etmesi halinde, İsviçre'yi vereceğini bildirdi.

Hano· az kaldı bu teklifi kabul edecekti ki, Güney Vietnam başkanı Nu Twang bir basın toplantısı yaparak İsviçre'nin Kuzey Vietnam'ın bir parçası olmasına hiçbir zaman, rıza göstermiyeceğini belirtti.

Balnbridge, Nu Twang'ı yatıştırmak amacıyla, Güney Vietnam, Hanoi'nin İsviçre'yi almasına razı olursa, Amerika'nın İsveçi de Saygon hükümetine vereceğini söyledi.

Daha Başkan Nu Twang'ın cevap vermesine fırsat kalmadan, Hanoi, Zimmermann başkan seçilince daha iyi bir alışveriş yapmak ümidiyle Amerika teklifini reddetti

Fakat Başkan Zimmermann da acıklı bir başarısızlığa uğradı ve şimdi sıra Başkan Schwartzkopf'a geldi. Schwartzkopf iyi, bir başlangıç yaparak, savaşı bitirmeye razı olurlarsa, Mississip'nin Batısındaki bütün toprakları Hanoi'ye vermeği teklif etti.

Paris'ten gelen en son haber ise Hanoi'nin bu teklifi geri çevirdiği yolunda.

ARAP ZİRVESİ

Arap Zirvesi, bilinen bir gerçeği bir kez daha ortaya koydu: Gerici Arap rejimleri, İsrail'den çok, ilerici Arap rejimlerinden kuşkuludurlar. Bu ülkeler, Arap kamuoyunun baskısıyla İsrail'e karşı alında arzulamadıkları bir Arap dayanışmasından yana gözükmektedirler. Konuya bu açıdan bakılınca, Fas'taki Arap Zirvesi başarısız sayılamaz.

İsrail'e karşı bir «cihad» açılması, aslında kimsenin arzuladığı birşey değildi. Zira kuvvet dengesi İsrail'den yanaydı ve Sovyetler Birliği savaşa karşıydı. Bu şartlarda Araplar, gerillalar olliyle, aşındırma savaşı verme durumundaydılar. Gerici Arap rejimlerinden bekledikleri, esas itibariyle, mali yardımlarını artırmalarıydı. Suudi Arabistan ve Kuveyt bu yolda istekszdi. Ama bu ülkeler, yine de Hartum'da kararlaştırılan taahhütlerinden dönmüş değillerdir. El Ahram gazetesine göre, Cezayir, Fas ve Libya da İsrail'le savaşa tutuşan Arap ülkelerine askeri yardımda bulunmayı kabul etmişlerdir. Filistin Kurtuluş Cephesine 26 milyon sterling yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Arap Zirvesinden daha fazlasını beklemek hayaldi.

DEVRİM İÇİN HAREKET TİYATROSU
YENİ OYUNLAR
1. GECEKONDU
2. AMERİKA
Her hafta yalnız Pazar ve Pazartesi günleri 18 ve 21 de
AKSARAY TÖS SALONU — İSTANBUL

(Devrim — 11/5)

GÖRÜŞLER

TÜRKİYENİN SAVUNMASI VE NATO

THA Muhabiri
M. ALİ KIŞLALI
Yazıyor

Nato'nun 1967 yılında «topyekün mukabele» stratejisini değiştirip «esnek mukabele» **stratejisini,** daha doğrusu bir çatışma vukununda Doğu'ya karşı bütün nükleer silâhlarını kullanma yerine saldırıyı önce klasik silâhlarla kaçıştırma prensibini koyması, Türkiye'nin savunması ile ilgilenenleri sonu bir türlü gelmeyen tartışmaların içine itmiştir.

Nato Bakanlar Konseyinin Aralık ayı başında Brüksel'de «taktik nükleer silâhların kullanılması ile ilgili» iki belge yi kabul etmesi, bu konu üzerinde çeşitli yabancı yorumların yapılması Türkiye'de de tartışmaları hızlandırmıştır. Mesele Türkiye'nin Milli Savunma Bakanının deyimiyle «jeopolitik durumundan doğan» özel şartları içerisin de savunmasını düzenlemesi, bu düzenleyişin de savunma konusu ile ilgilenenleri ik na etmesi meselesidir.

RESMİ GORUŞ..

Türkiye'nin savunması Nato'ya girişimizden bu yana daima bir büyük bütün içinde mütalaa edilmiş, «topyekün mukabele» stratejisi mevcut iken, biraz da modern silâhlı ve harp şekilleri üzerinde fazla durmamaktan olacak, büyük endişeler ortaya çıkmıştır.

Türk Genel Kurmayı Nato içinde en azından 1960'dan bu yana gelişmekte olan «esnek mukabele» stratejisi eğilimi karşısında büyük endişe duymuş. bir Doğu saldırısı karşısında yegane çıkar yolun «topyekün mukabele» kavramı e çindeki bütün nükleer silâhların kullanılması esasına dayanan nükleer harp kararlılığı olduğuna inanmıştır.

Resmi görüşe göre iki blok arasındaki bir nükleer tırpın intihar anlamına gelebeğine herkesin inanması «topyekün mukabele» sistemini iletmesi imkanı olmayan bir sistem haline getirmiştir. İşte bu noktada zamanın Amerikan Savunma Bakanı Mc Namara'nın savunduğu «esnek mukabele» stratejisini Türk Genel Kurmayı da kabul etmek zorunda kalmıştır.

Esnek mukabele'ye göre Doğu'nun bir mevzii saldırısı karşısında hemen nükleer silâhlara başvurarak topyekün bir karşı saldırıya geçilmeyecek, saldırganın niyetinin tam belli olması beklenecek, bu arada klasik silahlar kullanılacaktır.

TÜRKİYE'NİN DURUMU

Bir Doğu — Batı mevzii çatışması bahis konusu olduğunda Nato müttefikleri dan ma Orta Avrupa'yı dikkate almakta, yorumlarını bu çevre üzerinde yapmaktadırlar. Oysa Türk Genel Kurmayının ve neticede konuyu tartışan diğer ilgililerin dikkati Nato kanatlarından biri olan Türkiye üzerinde toplanmakta, yeni stratejinin icaplarına bu açıdan itirazlar yapılmaktadır.

Bütün ketumiyetlerine rağmen görülebildiği kadarıyla Türk Genel Kurmayı Doğu bandan gelebilecek saldırı karşısında savunmasını sayısız sartsız, ilk plânda nükleer silâhlarına kullanılmasi esasına dayanmıştır.

Türk hudutlarını hedef alacak bir Sovyet saldırısında kullamlabilecek 27 Rus tümeninin Katkaslarda mevcut bulunduğu esasından hareket edenler bir yandan bu kuvvetlerin karadan topyekün saldırılarının taktik nükleer silâhlarla durdurulmasını, diğer yandan da bu kuvvetlerin besleyecek ikmal hatlarının gene nükleer silâh kullanan hava kuvvetleri tarafından kesilmesini tasarlamışlardır. Bu temel prensip Türk Silâhlı Kuvvetlerinin planlayıcılarının en küçük tatbikatlarında bile açıkça kendini gösterdiğinden artık gizli saklı bir tarafı kalmamıştır.

Şimdi tartışma Nato'nun stratejisi değişip de savunma klasik silâhlara kalınca, konu Türkiye için çok önem li olduğundan, birden alevlenmiştir.

Nato içinde kurulan Nükleer Planlama Grubuna Türkiye'nin üye olması ile Türk Genel Kurmayı değişen strateji içinde ortaya çıkan boşluğu yeni bir istek ile doldurmaya çalışmış, bu arada Rus hududuna nükleer mayınlar (ADM) dizilmesi arzusu ileri sürülmüştür. Anlaşıldığı kadarıyla bu istek mayınları patlatma yetkisinin, bazı ön şartlara bağlı kalmak üzere, Türk Genel Kurmayına verilmesini de öngörmüştür. Fakat müzakereler ilerleyip de Amerika yürürlükten kaldırmayı düşünmediği Mc Mahon kanunu gereğince böyle bir yetkiyi devredemiyeceğini kesinlikle bildirince Türk Genel Kurmayı teklifini birdenbire alanıştır. Bundan sonra Türk Genel Kurmayının SHAPE de temasları ortaya çıkan güvensizlik duygusunun izi yok edileceği konusu üzerine teksif edilmeye başlamıştır.

LONDRA ve BONN

Aslında Türkiye'nin yeni strateji muvacehesinde duyduğu güvensizliği daha önce Fransa, İngiltere ve Almanya da duymuş, neticede iki savunma bakanı İngiliz Healey ile Alman Shroeder Türk endişelerini de kapsayan yeni bir raporu Nato'nun nükleer Planlama Grubuna getirmişlerdir.

Once Lorndra'da görüşüldükten sonra Washington'daki toplantıda ele alınan rapor üzerinde Türk Genel Kurmayı onbeşe yakın yeni nokta ilâvesini istemiş, müzakereler sonunda bunlar Brüksel'de konseyin bakanlarının tesdikinden geçen vesikalara girmiştir.

Nükleer Planlama Grubu çalışmaları neticesinde eski den sâdece Birleşik Amerika'nın söz hakkının bulunduğu bir konuda ortaya pek teferruatlı ve pek huzur verici olmasa bile yeni söz hakları ile ilgili unsurlar çıkmıştır.

Nato bakanları sekiz maddelik bir genel direktifler çerçevesi içerisinde üye ülkelerin Genelkurmaylarının savunma planları düzenlemelerini istemiştir. Bu direktifler, taktik nükleer silâhların hangi siyasi şartların gerçekleşmesi halinde ve hangi mekanizma ile kullanılabileceğini işaret etmektedir.

YANLIŞ KANILAR.

Brüksel'de tasdik edilen iki vesika dolayısıyla Türk basınında birçok yanlış yorum yer almıştır. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

1 — Türkiye'de startejik nükleer silah ve üs mevcut değildir. Stratejik füzeler 1961 Küba buhranı sonucu söküimüş, stratejik bombardıman uçakları ise daha sonra Amerika ile varılan mutabakat neticesi Adana İncirlik hava alanından götürülmüş lerdir.

2 — Brüksel'de tasdik edilen vesikalarını Türkiye'nin ellinden haklarını aldığı, bir ol du bitti karşısında bırakıtığı şeklindeki iddialar tamamen yanlış veriler üzerine kurulan muhakemelerden çıkmıştır.

3 — Sovyetler Birliği üzerinde taktik nükleer silâh kullanılamıyacağı verisi tamamen yanlış olup, görüşmeler Brüksel'de devam ederken bir Batı gazetesinde yer alan fakat daha sonra doğrulanmıyan bir haberden çıkmıştır. Güvenilir kaynakların kesin likle ifade ettiklerine göre Genelkurmaylara verilen direktifler arasında taktik nükleer silâhların Rus toprakları üzerinde kullanılmayacağına dair hiçbir şey yoktur, Bu taktik silâhların menzillerinin kısalığı dolayısıyla daha ziyade üzerinde durulan Orta Avrupa konusunda Rus topraklarına atılamıyacağından çıkmış bir yanlışlıktır. Dolayısıyla bu yanlış esas üzerine bina edilen bütün yorumlar da yanlış olmaktadır. Yoksa taktik nükler silâhların Rus topraklarında kullanılamaması esası kabul edilirse Türk Hava Kuvvetlerine Nato içinde verilen görevin yerine getirilmesi için bugün 500 olarak kabul edilen uçak adedinin en az 7500'e çıkarılması gerekir ki, bunun da ne kadar hayali bir rakam olduğu ortadadır.

4 — Brüksel'de kabul edilen vesikaların Türkiye'nin Nato tarafından feda edilmesinin teşkil ettiği anlamına geldiği ileri sürülmüştür ki, bunun da gerçekle ilgisi olmamak gerekir. Nato'nun Türk savunmasını ne kadar gerçekleştirdiği ve garanti altına aldığı uzun tartışmalara yol açacak kadar müphem ise de Brüksel'de atılan adımın, çok kuçük ve bizim genelkurmayın bir grubun dediği gibi «vetosuz» de olduğu kabul edilse bile doğru yönde olduğu hakkında kuvvetli işaretler vardır.

OLUMLU BİR GELİŞME.

Aslında başlangıç noktalarını doktrinler açıtardan alan tartışmalar bile askeri konuların tabu kabul edildiği Türkiye'de olumlu gelişmelere yardımcı olmaktadır. Sivilci le askeri konuları tartışmaya yanaşmayan, en basit bilgilerı bile kimsenin bilmediği çok gizli sırlar sanan zihniyet ister istemez bu tartışmalara itilmektedir. Buna da daha çok gazetelerde hatta Meclis kürsülerinde tartışılan askeri konularda kullanılan bilgilerin çoğu zaman yanlış olması sebep olmaktadır.

Batı'da başta savunma bakanları olmak üzere askeri otoriteler basın mensuplarını ve parlamento üyelerini özel briflinglerle aydınlatmaya ve hatta eğitmeye çalışırken Türkiye'de bu istikametde adımlar atılmaması, açık rejim içerisinde kolay izah edilecek bir husus değildir. Fakat serbesti havası içindeki tabii gelişmeler ve askerî konularla ilgilenen zümrelerin eğitimlerini Batı yayınlarında aramaları Türk askeri otoritelerini yakın bir gelecekte, ister istemez Batı'daki meşkeş taşlarının verdiği örnekleri takip etmeye doğru itecek o zaman meseleler daha aydınlığa çıkacaktır.

H. Ali Demirel'in «kitabına uydurulan» yolsuzluğu

(Başı S. 1 de)

yi göstererek ipotek karşılığı 8 milyon lira kredi alır. Bu, Konya'nın tefeci tüccarlarının «Kürt işi» oyunundan çok daha usta bir alım - satım becerikliliğidir.

Tabii ki bu normal bir ticari muameleler. Bu normal ticari muameleler sayesinde Hacı Ali Demirel kısa sürede zenginleşmiştir. Bazı bankaların istihbaratına geçen kayıtlara göre, Hacının toplam mal varlığı 48 milyon lirayı bulmuştur. Demiryollarından taksitle alınan son arsadan sonra, Hacının mal varlığı 50 milyon lirayı aşmıştır.

«DOSYALI TASFİYE»

Bu zihniyetle hareket eden iktidarın başı, yolsuzlukların üstüne gitmiş görünerek hem puan toplayacak, hem de Bilgiç grubuna bir gözdağı verecektir. Birkaç baş feda ederek, öteki muhalifleri sindirebilmeyi ve dağıtmayı ümit etmektedir. İlk hedef Ethem Kılıçoğludur.

Demirel, geçmişde de ciddi yolsuzluk iddialarını dile getiren muhalif AP milletvekillerini tasfiyede kusur etmemiştir. Eski Aydın milletvekili Reşat Özarda, «Telefon Fabrikası İhalesi Yolsuzluğu»nu parmağına doladığından partiden atılmıştır. Eski Tekel Bakanı İbrahim Tekin, Sellefyan'ın tenekelerini gümrükte tuttuğundan, üstüne kontenjandan aday getirilerek seçimzede edildiğini ileri sürmektedir. Eski Zonguldak mil letvekili Ekmel Çetiner, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan yararlanmak gümrüklere getirilen Moreno bi rraderlere ait 49 vagon porselen yolsuzluğunu iş edindiğin den, partiden kovulmuştur. Çetiner, 49 vagon porselen yol suzluğunu, AP Meclis Grubuna araştırma açılması için ge tirmiştir. Fakat önerge, Hükümet ile AP Genel Yönetim Kurulu üyelerinin de katıldığı oylama sonucu, az bir fark le reddedilmiştir. Daha sonra Çetiner, Moreno dosyasını, Meclis tahkikatı açılması için TBMM Birleşik Toplantısına göttürmüştür. Bu toplantıda önerge okunarak, Meclis Hazırlık Soruşturma Komisyonu seçimi yapılmıştır. Otuz gün içinde raporunu vermesi gereken AP çoğunluğundaki Komisyon iki yıldır bir şey yapmamıştır! Hayali otel için yabancı sermaye müsaadesi ve döviz tahsisi veren görevlilerin cezalandırılmasından kaçınılmış, hatta bazı yüksek memurlar müdafi ilan edilmiştir. Yolsuzluğu kamu oyuna duyurduğundan şüphe edilen bazı memurlar ise, körü körü kişi olmuşlar, sürülmüşlerdir! Ekmel Çetiner, bu konuda şöyle demektedir: «Sayın Başbakanın ve AP Genel Başkanının yolsuzluk iddialarının taktikleri, herkes ne biliyorsa söylesin ve biz haksız iş yapmayız, kayırma yoktur gibi beyanları, pek çok meselede herkesce görülegelmiş beyanlarındaki çelişmeler ve söz leriyle tutumunun uymaması örneklerindendir.»

Ethem Kılıçoğlu'nun akıbeti de farklı olmayacak, «dosyalı muhalif», «dosyalı tasfiyeye» uğrayacaktır. Yeminli gurubun Kurmay Heyeti, çok daha geniş bir tasfiyeye taraftardır. Bunlar 10 kişilik bir tasfiye listesi hazırlamışlardır. İlk aşamada Kılıçoğlu, Bilgiç, Ekrem Dikmen ve Ali Naili Erdem'i partiden atmayı plânlamışlardır. Kılıçoğlu, «Hükümeti ve bakanları küçük düşürmek»ten, Erdem ve Dikmen «Başbakan'a hakaret»den, Bilgiç ise «tesanüdü bozmak»tan suçlanmaktadır. İkinci aşamadan ise Kadri Eroğan, Mehmet Turgut, Faruk Sükan, Şükrü Akkan, Omer Eken ve Cemal Külâhlı, AP den ihraç olunacaktır. Eroğan, Başbakan'a hakaret, Mehmet Turgut, «bakan iken gizli dosyaları deşifre etmek», Faruk Sükan, «parti tesanüdünü bozanlarla işbirliği halinde bulunmak», Şükrü Akkan, «hükümetin kuruluş tarzı hakkında ileri geri sözler söylemek», Omer Eken, «İhsan Ataöv'e hakaret». Cemal Külâhlı ise, «Başbakan'a hakaret»ten suçlu bulunmaktadır.

Yeminliler bu ihraç plânları için «Elebaşıların atıp, taraftarlarına gözdağı vereceğiz. Bu böyle bilinen» dive meydan okumaktadırlar. Fakat Yemin'lilerin lideri Demirel, daha az radikal tedbirlerle. Bilgiçci gurubu sindirip parçalamayı deneyecektir. Zira Demirel, 15-20 kişilik bir gurubun dahi AP den koparmasını göze alamaz. AP den 15-20 kişi ayrılırsa, bu, Demirel Hükümetinin bir çok oylamada azınlıkta kalması demektir. 30-35 kişi ayrılırsa, bu, Demirel'in CHP'yle koalisyona gitmesi anlamına gelmektedir. Oysa Demirel, cici demokrasiyi koruma konusunda CHP ile işbirliği yapmaya hazır olmakla birlikte iktidarı tek başına yürütme istegindedir. Bu nedenle, Bilgiççilere ölçülü bir gözdağı vermekle yetinmesi beklenmektedir. Yolsuzluklara gelince, Demirel, «demokrasinin fazilet rejimi olduğunu, demokraside yolsuzluk olamıyacağını» bir kez daha kamuoyuna ilân edecektir. Gerçekten devri demokraside her iş kılıfına uydurulduğundan, yolsuzluk mümkün değildir.

Ecevit Devrimcileri kınadı

(Başı S. 1 de)

ve toplu sözleşme mevzuatı çıkmadan önce, Kavel Fabrikasındaki grev ve işgal olayını, CHP Hükümetinin nasıl anlayışla sonuçlandırdığını hatırlattı.

Anlaşılan Ecevit, CHP'li bakanların AP'lilerin bugünkü davranışına benzeyen anlayışsız tutumu, «hafıza—i beşer» kanunu gereğince unutmuştu. Oysa Çalışma Bakanı Ecevit, Kavel'deki işçi — polis çatışması üzerine, Bakanlar Kurulu toplantısında «olayların gerisinde bir takım tahriklerin yattığını» söylemişti. Bu toplantıda, Kavel grevinde anlaşılan bir tutum takınan İstanbul Valisi Niyazi Akı ile Emniyet Müdürü Necdet Uğur, «işçilere çok yumuşak davranıyor» diye eleştirilmiş ve bunların değiştirilmesi istenmişti. Adalet Bakanı «Grev Cezа Kanununa göre suçtur» gerekçesiyle, sorumlular hakkında kovuşturma açılmasını ileri sürmüş ve bu görüş benimsenmişti. İstanbul Savcılığına emir verilmiş, Türk — İş Temsilcisi İsmail Topkar başta 12 işçi liderinin grev tahriki dolayısıyla tevkifi için hareket geçilmesi istenmişti. Türk — İş Başkanı Seyfi Demirsoy'un da tevkif tehdidiyle sindirilmesi uygun görülmüş ve bu işi Çalışma Bakanı Ecevit yüklenmişti! Ecevit, «Bu işi ben yapamam» diyememişti. Coplardan sonra geniş tevkiflere girişilerek, işçilerin ilk bilinçli dayanışması böylece yok edilecekti. Ecevit'in için de bulunduğu Hükümetin sertlik kararı uygulanmadığı sa, bu İstanbul Valisi ile Emniyet müdürünün direnmesi sâyesinde mümkün oldu. Akı ve Uğur, 17 işçi liderinin tevkiline itiraz ettiler. Necdet Uğur'un görevinden alınacası söylentileri üzerine de, Vali Akı «Ben de istifa ederim» dedi. Bu direnmeden sonradır ki, saveların sabah kestirileri tevkif müzakkereleri, akşam üzeri iptal edildi. Daha sonra Fevzioğlunun diplomatisiyle, Kavel olayı barışçı bir sonuca ulaştırıldı. Ecevit şimdi bunları hatırlamıyordu ama, AP Hükümetine yaptığı tavsiye esasta doğruydu.

İnönü'nün konuşmasına Ecevit'in getirdiği ikinci bir ufak düzeltme, «aşırı sol» anlayışı konusunda oldu. Paşa'nın konuşması, bir ayırım yapmaksızın «aşırı sol» etiketi yapıştırılan bütün akımlara tasfiyesinin istendiği izlenimini yaratmıştı. Ecevit, yalnızca «cici demokrasiyi eleştiren sol akımların karşısında olduğunu, cici demokrasi ve saygılı her türlü sol akımı «aşırı sol» saymadığını açıkladı. Cici demokrasicilerden Sayın Çağlayangil'in, solun en aşırısı bile müteberdi.

Ecevit basın toplantısında İnönü'nün konuşmasında daha önemli üçüncü bir düzeltme getirdi. İnönü, CHP'ye rağmiş, «aşırı sol irtica» temsilcilerinden söz etmişti. Gazeteciler, «kim bunlar» diye sormuşlardı. Genel Sekreter, «Burada yoktum. Konuşmada böyle bir ifade olduğunu hatırlamıyorum» gibi sözlerle soruyu geçiştirmek istedi. Gazeteciler, İnönü'nün sözlerini okuyunca da «Belki böyle bir partilere sızma ihtimalinden bahsetmiştir» diye konuyu geçiştirdi.

Bunların dışında, Ecevit'in cici demokrasiyi savunan ve gençliği eleştiren konuşması, Paşa babanınkinin benzeriydi. Hatta Ecevit daha da ileri giderek, gruptaki konuşma sında, şu ilginç sözlerle, Amerikancı politikayı savundu: «Biz ana muhalefetiz. Dış ilişkiler için sert tutumlar takınamayız. Asgari bu diplomasi dili vardır. Ekonomik durumu düzeltmeden, gerekli hazırlıklar yapılmadan NATO'dan çıkılamaz. Bir Dupçek olsak kolaydır, kısa yoldan kahraman olunur:; fakat gerçekçi olunmalıdır. 6. Filo bir yıl gelmedi, Türkiye daha mı çok bağımsız oldu yâni? Şartlar hazırlanmadan NATO'dan çıkılmaz. Polonya Varsova Paktından çıkıyor mu ki?» Anlaşılan Ecevit, CHP NATO'ya karşı cephe alırsa, Dupçek Çekoslovakyasının Sovyetler ile ittifakı gibi, Türkiye'nin de ABD tarafından işgal edilece ğine inanmaktadır!

SDDF DIŞINDAKİ GENÇLİĞE HAYIR!.

Ecevit'in gençlik konusundaki sözleri ise, CHP Merkezinin niçin Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu dışındaki devrimci gençlere karşı olduğunu saklayan bir savun maydı. CHP Birleşik Grubu, İstanbul'a son gençlik olayla rını incelemek üzere, bir tahkikat heyeti göndermişti. Heyetin incelemeleri, Ecevit'in gençliğe karşı tutumunun ta mamen yanlış olduğu ve çok hatalı değerlendirmelere da yandığı sonucuna varmıştı. Heyete dahil bulunan Tekirdağ Milletvekili Yılmaz Alpaslan, bunu uzun uzun gruba açıklamıştı. Alpaslan'ın Ecevit takımının gençlik anlayışı eleştiren ve basında yer alı mayan açıklaması özetle şöyleydi: «AP iktidarının tahrik, teşvik ve bazen de bizzat içinde bulunduğu cinayet o laylarını yerinde inceledik. Öğrendiklerimiz, CHP Merkezinin, bize verdiği bilgilerden çok farklıdır. Bir şüre önce, Grupta konuşan bir Genel Merkez yetkilisi, gençlik olaylarını, aşırı sol uçların hatta Mao'cuların çıkarttığını söylemişti. Araştırmamız bunun tam tersini gösterdi. Çeşitli gençlik gruplarıyla konuştuk. Öğrenci önderlerinin fikirleri hiç de aşırı sol eğilim taşıyan fikirler değildi. Ama grupta bir Genel Merkez yetkilisi çıkıp, gençliği toptan suçlayabilmişti! Biz CHP olarak yaptığımız incelemede, aşırı solculuğu değil, ama gençliğin CHP'den kopup gittmekte olduğunu gördük.»

«Öteki gençler de bize şunları söylediler: CHP'nin tanımladığı biçimde bir aşırı sol eylem Türkiye sathında görülmüş müdür? Biz Türkiye'deki Atatürk'ün sesini kısmak isteyen ve Türkiye'yi adeta orta çağın karanlığına götürmek isteyen aşırı sağ mürtecilerine karşı bir meşru müdafaa için eylemdeyiz. Siz yoksa CHP olarak bunu istemiyor musunuz? İnanmıyoruz ki, bu soruya, CHP parlâmeno grubunun yetkilileri olarak verecek cevap bulamadık. Gençlerle, aydınlarla aramızda olan duygusal engelleri yıkmanın mücadelesini veriyoruz. Eğer bu mücadeleyi yapmazsak, eğer halkla ve bu raberliği sağlayamazsak, CHP Türk halkının kendisine iste diği enerjik, Atatürkçü mücadeleyi tek başına yapamaz. 27 Mayıs'a gelinceye dek, Türkiye'de CHP'nin, Atatürk'ün partisinin, yaptığı savaşta 1 numaralı emek gençlerindir. Kalkınma savaşında gençler le beraber olmamızda sayılamayacak yararlar var. Onun için gençlerle beraber mücadelenin şartlarını arayalım.»

İşte Ecevit, grupta gençliğin sesini dile getiren bu konuşmayı cevaplandırmaktaydı. Don Kişot'un yeldeğirmeğlerine saldırmasına benzeyen bu bol miktarda edebi edebi yatırımla süslü konuşma aslında bu savunmaydı, hem de çok zavallı bir konuşmaydı. Ecevit, «gençlik sorunum en iyi Genel Merkez bilir; Eğer Yılmaz Alpaslan, İstanbul'a celemesinden önce, Genel Merkez ile irtibat yapsaydı, SDDF Başkanı Nail Gürman ile konuşsaydı İstanbul'daki gençliğin gerçek mahiyetini öğrenirdi.»

Merkez takımının, gençlik konusunda bilgisi ve anlayışı bu ölçüde yüzeyde ve yanlışı SDD'liler, İstanbul SDD Yöneticilerinin belirttiği üzere yalnız İstanbul'da değil, her yerde zayıflamaktaydı. Çünkü gençlik eyleminin çok gerisinde kalmaktaydı. Üstelik CHP Merkez takımı, uydu gençlik anlayışını benimsemişti. Bağımsız gençlik değil, uydu gençlik istemektevdi. Bu tutumda SDDF'nin, Genel Başkanı Nail Gürman'dan ibaret kalması mümkündü. Ama Merkez takımı bunu asla kabul etme niyetinde değildi.

POLİTİKA KULİSİ

(Başı S. 1 de)

du. Bu konularda üyelerin iki gruba ayrıldıkları görüldü. Çoğunluk, gençlik ve öğretmen hareketlerini haklı bulmaktaydı. En üst kademeleri işgal eden Tağmaç, Sükan, Karakoç, Atalay gibi paşalar ise azınlıkta kaldılar.

PARLÂMENTOCULUK VE İNANÇSIZ PARLÂMENTOCULAR!

«Cici demokrasinin kavramsız şartsız savunucularından Millîyet gazetesi, Parlamento kulisinde yaptığı bir sondajdan sonra milletve killeri ve senatörlerin çoğunun rejimin akıbetinden ümitlerini kestikleri sonucuna vardı. Rejime inançsızlığı, Milliyet şöyle anlatıyor: Meclis kürsüsünden haykırılan demokratik düzene bağlılık, koridorlarda yüz ve şekil değiştirmiş gibi in sanın önüne çıkıyor. Zabıtlara yazılan ve kaydedilen inanç, koridorlarda iflâs etmiş bir şirket sahiplerinin yüz hatları gibi bedbin, ol gün ve inançsız yaşıyor.. İnsanın elle tutup, dokunaca ğı kadar belirli ve canlı bu. «Ne olacak hâlimiz?» diyenlerin arttığı günlerin içinde bulunuyoruz.

«İlk önce bu inançsızlığı yıkmak gerek» diyen genç bir parti yöneticisi, «fakat yıkmaya imkân yok» diyen orta yaşlı bir diğerinin a layılı çıkışına karşı durmak için çalışıyordu.

Milliyet'in yazısı, «İnanmadan yaşatmak.. Hadi canım sen de..» ile son bulu yor.

ALTINCI FİLO VE İKİ DİSİŞLERİ BAKANI

Altıncı Filo'nun mevsimsiz ziyaretini Çağlayangil söyle savundu: «Efendim, Atatürk'ün zamanında da filo ziyaretleri olmaktaydı. Millî reaksiyon mu? Sekiz sivasî parti'den yedisi Nato'dan yana..»

Sonradan AP'ye transfer eden, İnönü'nün Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin'in bu konudaki görüşleri çok daha keskin. Erkin, bir sürü varolananlar oldu. Amerikalıları yeteri kadar koruyamasak, «bu koruma noksanını behamahal telâfi etmeliyiz» demektedir. Filo ziyaretlerini durdurmaya kalkışmak, «tabiî bir dostluk tezahürünün cerayanına set çekmek isteyen bu azınlığa karşı milletin, devletin ve hükümetin boyun eğmesinden başka» bir anlam taşımaz.

Erkin, Batılı dostlarının Nato ve Amerika aleyhine girişilen eylemlerde Türkiye'nin gösterdiği «tepkinin geveşekliğinden üzüntü duyduklarını» da açıkladı.

NATO VE TÜRKİYE

CHP İstanbul Milletvekili Amiral Sezai Orkunt, geçen hafta SBF'de «Nato ve Türkiye» konusunda bir konferans verdi, AP iktidarının tutumunu eleştirdi. Tartışmalara katılan Prof. Muammer Aksoy, CHP'nin tutumunun da eleştirilmesi gerektiğini ileri sürdü ve özellikle bazı CHP yöneticilerinin gençliğe karşı tutumu üzerinde durdu. Prof. Aksoy'a göre, tam bağımsızlık tan yanmı bilinçli bir gençlik, «serserilik»le, «hayatilik»la suçlamıyordu. Gençlere, «Emperyalizme karşı mücadeleyi biz vaktiyle verdik, şimdi tam bağımsızlıktan ve emperyalizmden söz etmek, başka mütefikler aramak anlamına gelir» deniyor du. Bu kişiler bir Komer'in yakışıksız davranışlarını yermiyor, gençliğe «Tam bağımsızlık da ne demek?» diye yükleniyorlardı. Prof. Aksoy, «Bu tutumun da eleştirilmesi gerekmez mi?» diyordu. CHP Milletvekili Orkunt, bu görüşe katıldığını belirtti.

MERKEZE RAĞMEN GENSORU

İnönü ve Genel Merkezin «Demirel ile iyi geçinme politikası» CHP milletvekillerini huzursuz kılmışa benziyor. Bu huzursuzluğun bir belirtisi, öğretmen boykotu ile TRT'ye yayın yasağı konularındaki hükümet tutumuyla ilgili gensoru açılmasında görüldü. Genel Merkez, işi yumuşatmak amacıyla, Hükümete güven oyu vermeyi gerektiren gensoru yerine, akademik nitelikte bir «Meclis Araştırma sı» açılmasını istedi. Konu, Merkez temsilcileriyle geniş milletvekilleri arasında tartışmalara yol açtı. THA'nın yazdığına göre, Merkezciler den Orhan Birgit, «Gensoru açılmasına karşıyız. Biz T. R.T ile temas ettik. Onlar da Gensoru yerine Meclisdileri» dedi. Bu sözler, pro lis Araştırması açılmasını is testolara yol açtı. Genç mil letvekilleri, «Bizi TRT mi yönetecek?» diye bağırdılar. Neticede Genel Merkezin dediği değil, grubun istediği oldu, bu konularda Gensoru açılması kabul edildi.

Grup, göstermelik muhalefet olmak istemiyor. Genç tik Gensorusunun görüşülmesi sırasında konuşmala rın Demirel'in direktifiyle yirmi dakika olarak sınırlandırılması üzerine Meclis' in tekredilmesi dahil, genç milletvekillerini «Oh.. Nihayet birşey yaptık» diye sevindirdi. Ama Paşa'nın «kol kola» politikası, gerçek bir muhalefetle değil, ancak göstermelik bir muhalefetle bağdaşabilir. Bu kördüğüm, bakalım nasıl çözülecek?

Orhan Birgi.

YENİ BİR AMERİKAN OYUNU

(Başı S. 1 de)

olarak değiştirildiğini açıklamıştır.

Böylece Bank of America'nın İş Bankası ile birlikte kurduğu Türk — Amerikan Dış Ticaret Bankası'ndan sonra ikinci bir Amerikan bankası daha Türkiye'ye gelmektedir. Üçüncü bir Amerikan bankası ise Türkiye'ye yerleşme yolunda büyük Türk bankalarından biriyle müzakeredir.

Amerikan bankalarının ülkemize yerleşmesinde Türkiye'nin en ufak bir çıkarı yok tur, yalnızca zararı vardır. Buna rağmen ABD bankaları, Türkiye'ye girme yollarını bulabilmektedir; Lozan'dan sonra, birkaç istisnasıyla, yabancı bankalar Türkiye'de banka mamalarından, Ama şimdi ye niden gelmeye başlamışlardır. Milletvekili ve senatörler konuyu önemle ele almalıdır lar.

YAPI VE KREDİ İLE OSMANLI BANKASI!

Parlamento üyelerimizin işine yarar ümidiyle, bu konuda Robert A. Bennett adlı bir Amerikalı bankacının bir süre önce yazdığı yazının ilgi çekici pasajlarını aktarıyoruz:

«Türk — Amerikan Dış Ticaret Bankasının camlarının aşağı indirilmesine giderek alışılıyor. Bu durum, öteki Amerikan bankalarının Türk piyasasına girme çabalarını engellememektedir. En azından, ikisi de New York'ten iki banka, First National City Bank ile Marine Midland Grace Trust Co. Türk piyasasına girmek için son zamanlarda nâzik mücadelelere dalmış bulunmaktadır.

Türk Hükümeti, ülkede başka yabancı bankaya ihtiyaç olmadığı kanısındadır. Yetkililer, ister şube, isterse ajans yoluyla kurulsun, yabancı bankalarca doğrudan temsil ediliğin, ülkenin ekonomik kalkınmasına pek az katkı sağlayacağı kanısındadırlar. Bu resmî görüş, ABD'bankalarının ülkeye girişlerini zorlaştırmaktadır. Hem Marine Midland, hem First National City, Türk bankalarında yabancıların sahip olduğu hisseleri satın alarak bu itirazları yenmeye çalışmaktadırlar. Marine Midland ayrıca, Yapı ve Kredi Bankası ile ortaklık kurmaya çalışmaktadır: Marine Midland'ın New York kuruluşu, Selanik Bankası'nın Fransızlarda bulunan hisselerini ele geçirmeye çalışırken, Yapı ve Kredi de Selanik Bankasındaki Türk hisselerini alacaktır. Eğer her şey yolunda giderse, buradaki Türk kaynaklara göre, Marine Midland ile Yapı ve Kredi'nin sahip bulunduğu yeni bir banka kurulacaktır.

Aynı kaynaklar, First National City'nin girişteği müzakerelere hakkında fazla bilgiye sahip değillerdir. Fakat FNCB'nin buradaki 365 milyon dolar mevduatla sahip bir kuruluş olan Osmanlı Bankası ile bir imkân aradığını biliyorlar. Osmanlı Bankası zaten bir başka FNCB şubesiyle 983 milyon dolar mevduatlı London — National Grindlays Bank Ltd. ile ilişki durumundadır.

Türk — Amerikan Dış Ticaret Bankası'nın kurulmuş cam ları Bank of America'nın da cesaretini kırmıyor. Bu banka Türkiye'deki ortaklığında ki hisselerini arttırmaya çalışmaktadır. Bank of America Türk — Amerikan Dış Ticaret Bankasında hisselerini yüzde 24'üne sahiptir. Geri kalan hisseler ise Türkiye'nin en büyük özel ticaret bankası olan İş Bankası'na aittir.

Bank of America payını yüzde 45'e çıkırmak istemektedir. Bu konuda Türkiye İş Bankası'nın rızasını almışır. Fakat hükümetin tasvibi henüz alınamamıştır.»

Bizim yaptığımız araştırmalara göre Selânik Bankasının hisse senetlerinden bir kısmı Marine Midland Overseas bir kısmı da Yapı ve Kredi Bankası tarafından satın alınmıştır. Böylece Marine Midland — Yapı ve Kredi ortaklığı doğmuştur. Bu yerli — yabancı ortaklık ortaya vâdeli sanayi kredileri ile ilgileneceğini söylemektedir. Osmanlı Bankasıda Amerikan egemenliğine geçme yolundadır. Bir yıl önce Osmanlı Bankası First National City Bank'in kontrolündeki National Grindlays Bank'a Afrika ve Orta Doğu'daki şubelerinden bir kısmını devretmiştir. Bu yıl da Osmanlı Bankası aynı banka ile bir iştirak anlaşması yaparak Paris Cenevre ve Marsilya'daki üç şubesini bu yeni grubun emrine vermiştir. New York First National City Bank, London National Grindlays Bank'ın yüzde 40 hissesine sahiptir. Böylece Osmanlı Bankası, «Amerikan laşmaktadır.

Görülüyor ki, Amerikan bankalarının Türkiye'de yerleşmek için ısrarlı bir çabaları vardır. Yapı ve Kredi, İş Bankası ve Osmanlı Bankası, Robert A. Bennett'e göre, iş birlikçiliğe hazırdırlar. Bir miktar direnme, ancak hükümetten gelmektedir. Bu da aşılmaz bir engel değildir. O halde, parlamento konuyla ilgilenmeli ve Amerikan bankalarına hayır demelidir. Hiç değilse Milli Birlik ya da Koalisyon grubu, bu önemli konuyu mutlaka ele almalıdır..

EKONOMİK VE POLİTİK BUNALIM

(Başı S. 1 de)

lebilmesi olanağını getirmiştir. Ne var ki, bu kapı da 1970 yılında daralacağa benzemektedir. François Perroux ve Mandel gibi ünlü Avrupalı iktisatçılar, 1970 — 1980 döneminin kapitalist ekonomiler için durakłama yılları olacağı kanısındadırlar. Bu iktisatçılara göre, silâhlanma ve uzay yarışları, çok hızlı teknolojik buluşlar, teçhizatın çabuk yenilenmesi, Vietnam Savaşı gibi nedenlerle, ABD, on yıl süren tarihinin en uzun ekspansiyon (genişleme) dönemini tanımıştır. Bu ekspansiyon, dünya kapitalizmini aynı yönde etkilemiş. Avrupa ülkeleri de, ABD gibi hızlı bir gelişme tanımışlardır. Şimdi bu gelişme son bulmak üzeredir. Yatırım olanakları, 1960 — 1970 dönemine nazaran, azalmaktadır.

Öte yandan, ekspansiyon ABD'de daimi bir ödeme açığı ve yılda yüzde 6'ya ulaşan fiyat yükselmeleri yaratmıştır. Bu yüzden doların değeri düşmüştür. Oysa altının pabucunu dama atan dolar, başlıca uluslararası ödeme aracıdır. ABD'nin dünya egemenliğini sağlamasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle doların savunulması, krediyi daraltarak, paranın fiyatını ve vergileri yükseltmek dolar darlığı yaratmak demektir. Bu da ekonomik gelişmenin yavaşlaması, işsizliğin artması anlamına gelmektedir. Nixon Hükümeti, şimdi bile bile bu politikayı izlemektedir. İşsizlik oranı yüzde 4'e yaklaşmıştır ve işsizliğin daha da artması beklenmektedir.

ABD'deki durgunluk, ister istemez Avrupa'ya da yayılacaktır. En azından dev Amerikan tröstleri, iç pazarda azalan satışları, dış satışlarla kısmen gidermek için Avrupa'yla şiddetli bir rekabete girişeceklerdir. Bu rekabetten Almanya dışındaki ülkelerin yeniş çıkması ve birçok firmanın kapılarını kapama zorunda kalması beklenebilir.

Bu bunalım, hafif atlatılabileceği gibi, çok ciddi ölçülere de ulaşabilir. Bunalımın genişliğini, Alman ekonomisinin durumu belirleyecektir. Fakat Almanya da, Mark'ın reevaluasyonundan sonra, ekonomik faaliyetin yavaşlatılması pahasına, Mark'ın savunulmasına öncelik vermişe benzemektedir. Başbakan Brandt, Almanya'nın altı ay kadar sonra bir ekonomik durgunluk tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu söylemektedir. Birçok ekonomist, 1970 baharında Alman ekonomisinde yavaşlama beklemektedir.

Yavaşlama, Avrupa'ya işçi gönderme kapısının daralması demektir. Almanya'daki 1967 durgunluğunun Türkiye'de nasıl bir sarsıntı yaratttığı hatırlanmalıdır. Türk ekonomisinin hâlen içinde bulunduğu kritik, şartlarda, bırakınız dışarda çalışan işçilerin geri gönderilmesini, işçi ihracında bir azalma bile önemli rahatsızlıklar doğurabilecektir.

Demek ki, iç şartlar gibi dış şartlar da elverişsiz olacağa benzemektedir. Üstelik, kötü hava şartları hububat üretimini etkilemiştir. Türkiye daha şimdiden büyük çapta buğday ithal etme teşebbüsüne girişmiştir.

Rejimi asıl tehdit eden, bu ciddi ekonomik bunalımdır. «Aşırı uçlar» denen unsurlar yerle bir edilse de, hiçbir şey değişmeyecektir. Ekonomik ve toplumsal bunalımın etkisiyle, politik bunalım şiddetlenecek ve cici demokrasi temellerinden sarsılacaktır.

Ekonomik çöküntüye çare bulamıyanların, bu çöküntüyü görenlere küfür yağdırmaları, bir acizin itirafından başka birşey değildir.

AKSOY'UN ECEVİT'E CEVABI

(Başı S. 1 de)

mamaları» için yapıldığını belirtince, « af edilseler bile seçilmezler» eki derhal benimsemiş ve buna artık tek üye dahi itiraz etmemiştir.

Hele Bülent Ecevit, değil siyasî hakların tadısının «Bayar ve arkadaşlarının cezalarının affedilmesinin bile» Türk toplumuna ihanet etmek anlamına gelceğini yazılarında bol bol belirtmişti. Herhalde kendi kendisiyle düşmüş olduğu korkunç çelişkiyi hafifletebilmek amacıyle, bu gibi küçük oyunlardan faydalanma yolundaki telkinlere karşı koyamanın olsa gerektir. Aynı nitelikteki bir uydurmayı Ecevit'in nazır bulunduğu Parti Meclisi toplantısında delilleriyle çürütmüştüm. O zaman ağzını bile açamayan Genel Sekreterin, siyasî haklar sorununu Kurultay veya küçük Kurultay önünde tartışma yolunda ki talebimi büyük bir teliş içinde malûm kişileri seterher ederek red ettirdikten sonra ,küçük Kurultayı yağırmasa ve orada giyabımızda yalan ve iftiraları başvurmasa, utanılacak bir davranıştır. Kendisini daha seçimden önce, Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonuna sunduğum bir yazı ile, gerek bu konuda, gerek kimin gerçekten demokrasi savunucusu olduğu ve nihayet ciddî bir sosyal demokrasinin gerekleri konusunda tartışmaya davet etmiştim. Hazır bulunma dığım yerlerde yalancı pehlivanlık yaparak, kuru bir takım edebiyatın, demogojisinin ve uydurmaların arkasına sığınacak yerde, karşı karşıya tartışmayı kabul ederse, dürüst hareket etmiş olur.

AÇIK OTURUMA DAVET.

İster sadece C.H.P. Milletvekillerinin ve Senatörlerinin hazır bulunduğu, ister yalnız öğrencilerin veya herkesin katılabildiği, ister yalnız basın mensuplarının dinleyebilecekleri bir açık tartışmaya kendisini davet ediyorum Gerekirse, yanılmalarında büyük rol sahibi olan (siyasi hayatın ve toplum sorunlarının sadece ayak oyunu ve üç kâğıtçılık metodlariyle çözümle nebileceğine inanan) mahut iki akıl hocasını da beraberinde getirebilir. O zaman, siyasi haklar konusunda kimin tam bir prensipsizlik içerisinde bulunduğunu, kimin artık parti içinde dahi asgarî demokrasiye saygı göstermiyecek kadar demokrasinin zıddı olan bir imtiyazcılık savunucusu ve uygulayıcısı olmaya başladığını, kimin gerçekten halkçı ve kimin Menderes modeli bir halk dalkavuğu olduğunu, kimin sosyal demokrasiyi ciddiye aldığını, kimin bunu boş edebiyattan ve lafazanlıktan ibaret saydığını, kimin gerçek Atatürkçü, kimin ona ihanet edenlerin ortağı olduğunu, kimin gerçekten tam bağımsızlık savunucusu olduğunu, kimin bugünkü makamını muhafaza edebilmek ve rüyalarına giren bir sandalyaya kavuşabilmek için artık her tavizi vermeyi kabul eden bir çıkın politikacı derekesine düşmüş bulunduğunu, kamuoyu öğrenecektir. Eğer Ecevit'te gerçek medeni cesaretin zerresi varsa, bu davetimizi kabul edecek, Türk toplumunu ilgilendiren bir çok sorunun aydınlanmasına hizmet eder.

Biz, iyi niyetimizin ve (Banka İdare Meclisi üyeliği ya da siyasî yahut gayri siyasî herhangi bir makama ulaşma gibi kişisel çıkarlardan tamamen uzak kalmak suretiyle) memleket yararları uğruna mücadele etmeği düstur edinmiş ve kıskançlık ilgisi bulunmayan bir insan olmanızın ve başkalarını kendimiz gibi sanmamızın kaçınılmaz sonucu olarak, Ecevit'in sözlerini, jestlerini, hattâ sesini titreterek konusunu bile ciddiye almış, onu kafamızda bambaşka bir insan olarak tasavvur etmiş; ve kendisine büyük yardımlar da yapmıştık, Bugün B. Ecevit, — biraz geç de olsa — gerçek yüzü ile görebiliyoruz; ve böylece siyasî hayatımızın en büyük hayal kırıklığına uğramış durumdayız. Ancak teklif ettiğimiz açık tartışmaya yanaşmazsa, Türk halkı da, sağ duyusu sayesinde, sübratle gerçeği görecek, bir çok kuyruklu yıldızlar gibi onun hakkında da hak ettiği yargıyı verecektir.

CIA AJANI GÖZÜYLE

TÜRK ORDUSU

Türk Ordusunun durumunu Amerikan yetkililerin nasıl değerlendirdiğini belirtmek amacıyla, bir CIA ajanı olan George S. Harris'in bu konudaki incelemesini (The Role of the Military in Turkish Politics, Middle East Journal, Vol. XIX, Winter — Spring 1965) yayınlıyoruz. G. Harris uzun yıllar Türkiye'de bulunmuş ve sol akımlar üzerinde incelemeler yapmış, Türkçeyi de iyi bilen bir CIA ajanıdır.

27 Mayıs 1960'da yapılan devrim, ordunun politikadan uzak durduğu otuz yıllık dönemi sona erdirdi. Bu hareketin nedeni, Birinci Cumhuriyetten bu yana süregelen birçok olaylar zinciridir. Bu bakımdan anılan süre içinde ordunun rolü, yakından incelenmeye değer.

ORDU VE CUMHURİYETİN KURULUŞU

Herkesçe kabul edilir ki, Birinci Cumhuriyetin kuruluşunda en büyük rolü ordu oynamıştır. Bağımsızlık hareketinin başında Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa var dı ve bütün önemli mevkilerde subaylar görev almış bulunuyordu. Osmanlı uygulamasının aksine, Atatürk, ordunun fiili kumandanı olan Genelkurmay Başkanının bir üye olarak kabineye girmesini sağlamıştır. Bağımsızlık hareketi süresince, Genelkurmay Başkanı sureki olarak, yine askerler arasından seçilen, fakat komutadan çok politika ile uğraşan Milli Savunma Bakanlarının yanında görev yapmıştır Ankara Hükümetinde ordunun üstünlüğünü belirten bir örnek, Genelkurmay Başkanı General Fevzi Çakmak'ın (sonra Mareşal) en buhranlı 24 Ocak 1921 — 10 Temmuz 1922 tarihleri arasında Başbakanlık yapmış olmasıdır.

Bu şartlar altında, sivil ve askeri işlerin biribirinden ayrılması için hiçbir ciddi gayret harcamamıştır. Zaten böyle bir ayrım da düşünülmüş değildir. Çünkü hükümet işlerinin yürütülmesinde askeri liderleri kullanmak zorunluydu. Bunların pekçoğu kabinede, parlamentoda ve bürokraside kullanıldı ve gerekince de bâzıları yine orduya geri gönderildi. Daha uygun bir yapı kurmak, ancak askeri zafere ulaştıktan sonra mümkün oldu.

ATATÜRK'ÜN ORDUDAN BEKLEDİĞİ

Başlangıçtan beri Atatürk, dünyada layık olduğu yeri alacak, haysiyetli bir Türk devleti kurmak amacındaydı. Atatürk'ün tasarıları arasında padişahlığa yer yoktu. Daha bağımsızlık mücadelesi devam ederken, Atatürk, Vahdettin'in tutumundan da yararlanarak, 1922 yılında Millet Meclisi'nden «Saltanatın ilgası» nı geçirdi. Düşmanları, onu dikta kurmak ya da kendisini Sultan ilân etmek hevesiyle suçladılarsa da, Atatürk'ün tasarıları başkaydı. O, kendi yetenekleriyle Türkiye'nin kaderini hükmetmek arzusunda değildi; onun amacı, kişi idaresine dayanmayan ve kendi ölümünden sonra da devam edebilecek bir kuruluştu.

Atatürk'ün tasarılarında orduya ayrılan yer, ülkenin sınırlarının korunması görevini hayli aşıyordu Ordu, ilerici hareketlerin önderi olmalıydı; kısacası, hayati önemdeki reformların benimsetici ve yaşatıcı örgüt, ordu olmalıydı. Kurduğu rejimin kesin dayanağı ve 1931 yılında Konya nutkunda belirttiği üzere, «ideale rizin koruyucusu» ordu idi. Bundan ötürüdür ki, silâhlı kuvvetler artık geniş anlamıyla politika dışında kalamazdı. Gerçekten, birçok olaylar, Atatürk'ün amacının ordunun politikadan uzak tutmak olmadığını göstermiştir. Atatürk, Orduyu yeni Türkiye'yi kurma çabasında gerekirse desteğinden yararlanmak için başvuracağı, Cumhuriyet'e ve kendisine bağlı son bir kaynak olarak görmek istiyordu.

Türk ordusunun durumunu ve gelişimini doğru olarak anlıyabilmek için bu olgunun bilinmesi şarttır.

UZLAŞMAZ KOMUTANLAR

Atatürk ,ordunun kendisine ve Cumhuriyet'e bağlılığı sorununu ilk plânda ele almış ve halletmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında birçok ünlü komutan, meselâ Doğu Cephesinin Komutanı Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Fefet Bele, bağımsızlık mücadelesini bütün güçleriyle desteklemelerine rağmen, Atatürk'ün çalışma yönetimini daima desteklemediklerini göstermişlerdir. Daha küçük rütbeli askerler ise, Atatürk'e açıkça cephe almışlar ve Meclis'te «İkinci Grup» adıyla beliren muhalefete katılmışlardır. Bu grup, askeri politikanın yönüne ve askeri harekâtın yönetilmesine müdaheleye heves etmiştir. Hiçbir zaman Meclis'te çoğunluğa geçmeyen bu grup liderleri, Atatürk'ün hükümeti güçlendirme çabalarına sıcaktan karşı çıkmışlar ve bazı küçük başarılar da kazanmışlardır. Bu grup, savaş bittikten sonra da saltanatın yeniden kurulması için çalışanların önderi olmuştur.

Bu muhalefete karşı Atatürk, 1923 yılı sonlarında, ünlü askeri liderleri de içine alan Halk Partisi'ni kurma harekâtına başladı. Saltanatı hortlatmak amacını güden hareketleri yasaklamak için de, «Takrir-i Sükûn» kanununu genişleterek, tedbirler aldı. Bu hazırlıklar içinde yapılan Haziran 1923 seçimlerinde «İkinci Grup» tan sâdece üç üye Meclis'e girebildi. Bu tedbirler, elbette, Padişahlıktan Cumhuriyete geçiş döneminde yeterli değildi. Daha kesin tedbirlere başvurulması gereği, Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Cafer Tayyar Eğilmez'in seçim lerden sonra, Meclis üyeliği yanında faal ordu komutanlıkları da istemeleri üzerine ortaya çıktı. Aslında bu, beklenmiyor değildi. Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ve bâzı kolordu komutanlarından tutun da daha ufak rütbeli birçok subay da Meclis'e girmişti. Ama bunlar, Parlâmento faaliyetleriyle değil, askeri görevleriyle ilgilenmişlerdi. Atatürk, biraz nabız yokladıktan sonra Karabekir'in Birinci Ordu Komutanlığına, Cebesoy'un İkinci Ordu Komutanlığına ve Eğilmez'in de Yedinci Kolordu Komutanlığına atanmalarına rızâ oldu. Bunlar, tehlikeli atamalardı, ama yeni bir Anayasa'ya dayanan bir Cumhuriyeti kuranlar, Atatürk, Kurtuluş Savaşında vatanlık göstermiş olan bu liderlerle açık bir mücadeleye girmek istememiş olabilirdi.

Bu dönemde Atatürk, hemen her olayda ordu ile uzlaşmaya büyük bir hassasiyet gösteriyordu. Meselâ 20 Ekim 1920'de Hükûmetin subay aylıklarını yükseltmesini sağladı. Ocak 1924'te ise, hilâfetin ilgası çalışmaları yoğun bir hal aldıktan sonra, İstanbul basınından gelen muhalefete rağmen kış harp oyunları vesilesiyle İzmir'e gitti ve askerlerin tutumunu yakından idelemek istedi. Orada iki ay kalarak Genelkurmayın ve ötekı kilit askeri liderlerin düşüncelerini öğrendi, bu temaslarının işığında Başbakan ve Savunma Bakanını seçti. Sonunda karar verdi ki, yer yer muhalefete rağmen, hilâfeti ilgânın ve padişah ailesinin yurt dışına sürmenin zamanı gelmiştir. Bu karar 3 Mart 1924'te uygulandı.

ÇAKMAK ORDUSU

Cumhuriyetin ilânından hemen sonra, Atatürk, orduyu politik muhalefetten uzaklaştırıcı ve kendi kanadı altında tutucu harekâtına girişti. Aralık 1923'te, faal subayların Meclis'e girebilmek için görevlerinden istifa etmelerini gerektiren kanunu çıkardı. Ne var ki, kanun çıktığında milletvekili olan komutanlar bu hükmün içine girmiyecekleri. Bundan sonra, 3 Mart 1924'te, İzmir harp oyunlarında askeri liderlerle varılan mutabakata uyularak Genelkurmay Başkanı kabineden çıkarıldı, Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanlığına bağlı bir makam hâline getirildi. Bu değişiklik, askeri kuruluşları doğrudan doğruya Atatürk'e karşı sorumlu hâle getirdi. Artık Savunma Bakanının asîleri komuta açısından hiçbir kurvet kalmıyordu. Millî Savunma Bakanının görevi, askeri haberleri hükûmete ulaştırmaktan ibaretti.

Orduyu politikaya müdaheleden uzak tutucu bu sonuç, Mareşal Çakmak'ın şahsiyetinin de etkisiyle — Ordu her ne kadar Cumhurbaşkanına bağlıysa da Mareşal Çakmak, subaylar üzerinde büyük bir nüfuza sahipti, — onun yirmi yıllık Genelkurmay Başkanlığı süresince korundu. Mareşal Çakmak, Başbakan İnönü ile birlikte, millî mücadelenin üç kahramanından biri olarak kutlanmasına rağmen, daima ilericiliğin karşısında yer almıştır. Gerçekte o, kayu bir muhafazakâr, yeni fikirleri kabûle ağır kalan ve İslâm inançlarına yürekten bağlı bir kişiydi. Hatta Kemalist reformları anladığı bile şüphelidir. Ama ne olursa olsun, şüphe götürmeyen gerçek onun 1920'den sonra Atatürk'e sadakatten ayrılmadığıdır.

Bu sadakat, kısa bir süre sonra değişmeye tâbi tutuldu. Musul meselesinden dolayı 1924'te İngiltere'yle harp durumuna gelindiğinde, Atatürk, askeri muhaliflerinin durumunu açığa vurmaya karar verdi. Meclis'te sivil muhalefet artıyordu. Atatürk sivil ve asker muhaliflerinin birleşip kendisine cephe almalarından çekiniyordu. 1924 yılı Eylül ve Ekim'inde yaptığı bir yurt gezisinde, henüz milletvekilliğinden istifa etmeyen komutanların ikili rollerini sona erdirmek konusunda kat'a komutanlarının görüşlerini öğrenmeye çalıştı. Bu temaslardan edindiği izlenimler üzerine, acı geçen komutanları iki şıktan birini tercihe zorladı. Fakat önce Karabekir ve Cebesoy az sonra da Eğilmez, Meclis'ten ayrılacakları yerde, rütbelerini muhafaza ederek ordudaki görevlerini bırakıtlar ve Meclis'te kalmayı tercih ettiler. Halbuki Çakmak ve öteki büyük komutanlar Atatürk'ün isteğine uyarak milletvekilliğinden ayrılıp ordudaki görevlerine döndüler.

Karabekir'in ifâdesine göre, Terakkiperver Parti, 5 Haziran 1925'te, Kürt isyanına bulaştığı iddiasıyla kapatıldı. Askeri muhalefete son darbe ise, Haziran 1926'da İzmir'de Atatürk'e yapılması istenen suikast üzerine vuruldu. Karabekir ve öteki general arkadaşları olay üzerine tutuklandılarsa da, ordudan gelen ağır baskı üzerine serbest bırakıldılar ve sivil muhalefetin uğradığı ağır cezalardan kurtuldular.

Cumhurbaşkanı Atatürk, Başbakan İnönü ve Savunma Bakanı Kâzım Özalp ordudaki aktif görevlerini devam ettiriyorlardı. Gerçi Cumhuriyetin ilânından sonra her üçü de sivil elbise giyiyorlardı ama, kendilerine «Paşa» diye hitap ediliyordu. Bu etiket, sivil sıfatların hiçbiri ile mukayese edilemiyecek ölçüde değerliydi. İnönü ve Özalp, hükûmetteki hizmetlerinden önce, onordan organeralliğe terfi ettirildiler. Atatürk, İnönü ve Özalp ancak 1927 yılı ortalarında emekli olarak ordudan ayrılmayı uygun buldular. Bu adımdan sonra, o yılın içinde Meclis'teki görev süreleri tamamlanan ve konu tanıklara atanmalarını isteyen Karabekir, Cebesoy ve Eğilmez'in emekliye ayrılmaları sonuna direttiler. Bu ırım dönemin sonunda ordu, — ordu ve politika ilişkilerinin ayrılmasına rağmen, — kudretin anahtar unsuru olarak kalmakta devam etti. Genelkurmay Başkanlığı önemli bir makamdı, Protokolda Başbakandan sonra ve fakat öteki bakanların önünde yer alıyordu. Özellikle gerginlik dönemlerinde, 1930 yılında ve 1938'de Atatürk'ün ölümü üzerine başgösteren olaylarda ağırlığını gösterdi. Cumhurbaşkanlığına Çakmak'ın desteklediği İnönü getirildi.

Normal zamanlarda da Genelkurmay Başkanı askerlerin sözcüsü olarak ordunun isteklerini dile getirdi. Bunlar, resmi olarak Savunma Bakanı ile yüksek rütbeli komutanların katıldığı Yüksek Askeri Şûra'da söylenebilirdi. Ama Çakmak, daha etkili olarak Meclis ve Kabine toplantılarına katılıyor, kısa bir süre önce kendi emrinde subaylar olan Meclis ve hükûmet üyeleriy le doğrudan doğruya temaslar kuruyordu. Sonuç olarak, ordunun istediği yol, demiryolu ve fabrika inşaatında gelişme görüldü. 1930'larda Millî bütçede büyük bir yekûn tutan askeri kuvvetlerin payı azaldı. Bu s vitlerin askeri masrafları lâsma isteğinin değil, Çakmak'ın benimsediği statik savunma anlayışının bir sonucuydu.

TOPLUMSAL VE ENTELLEKTÜEL DEĞİŞİM

1950'u izleyen yıllar Türkiye'de toplumsal değişimin belirdiği bir dönem oldu. Gerçekten askerlerin dışındaki toplumun değişimi, kemalist askeri — politik dengeyi yıkmaya başlıyordu. Yurt dışına kaçan azınlıkların bı rakttığı boşluğu dolduran bir tüccar ve serbest meslek erbabı zümresi ortaya çıkıyordu. 1920' de başlayan reformlar sonucunda, idari kuruluşlar dın kurumunun etkisinden arınmıştı. Daha önemlisi, eğitim'in yayılması, aydınlar gru bunu genişletmişti. Birinci Cumhuriyette gide rek azalan «Parlamentoda görev yapan» emekli subay sayısı, askeri gücün egemen kudret rolünü yitirmekte olduğunu gösteriyordu. Ama bu gelişme çok yavaş oluyordu. Askerler yine çok popülerdi ve prestijleri devam ediyordu. Emekli subaylar, milletvekilliklerinde ve idari görevlerde yine genişçe bir yer kapıyorlardı.

Ordu üst kademelerinin dondurulması, yeni yetişen genç subaylar arasında hoşnutsuzluklar doğmasına yol açıyordu. Bunun sonucu olarak, 1930'larda, Türkiye'yi etkileyen yeni ideolojik görüşlerin benimsediği görüldü. Bu dönemde ileri toplumsal değişiklik anlayışı, CHP taraftından, bu doktrin içinde formüle edi liyordu. Bu ilkeler, 1931'de parti programına alınmış ve 1937'de Anayasa hükmü hâline getirilmiştir. Bu dönemde Harp Okulundan yetişen subaylar ın hiçbir doktrine bağlanmamalarını sağlamak amacıyla da çaba harcamıştı. Ama bunların hepsine hükûmetin uygun gördüğü yol kabul ettirilmemişti. Küçük bir azınlık, Sovyetler Birliğinin etkisiyle, özellikle ekonomik alanda komünizme yönelmişti. Bu dönemde büyük Türk şairi Nâzım Hikmet Ran, ordu içinde ve dışında entellektüeller arasında büyük tin kazanıyordu. Marx ve Engels'in yazıları çevrilliyor ve elden ele dolaşıyordu. 1930 yılında Nâzım Hikmet, Yavuz zırhlısı mürettebatı arasında komünist propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı. Ertesi yıl Deniz Harp Okulu'nda komünist bir grup meydana çıkarıldı.

Öteki subaylar Pan — Turanizm'e eğilim gösterdiler. Bu görüşün liderlerinden Nihal Atsız, orduy içinde de bâzı başarılar elde etti. Bu askerlerin başında Yüzbaşı Alpaslan Türkeş yer alıyordu. Birkaç yıl hapiste kaldıktan sonra Pan — Turanistler serbest bırakıldı ve Türkeş, hiçbir zarar görmeden birliğine döndü.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞININ ETKİLERİ

İkinci Dünya Savaşı içindeki seferberlik, Türk askeri hazırlık ve planlamasındaki eksiklikleri o'anca açıklığa ile ortaya çıkardı. Askeri bütçeyi parlâmentoya takdim etmek ve savunmakla görevli Millî Savunma Bakanlığı, politika tesbitinde hiçbir rol oynayamıyor ve sâdece görüşlerini belirtiyordu. Bu karışıklık, hükûmetin üst kademlerince, ordunun bu bağımsız statüsünün çok tehlikeli biçimde yetersizliği inancının ittifakla kabulüne yol açtı. Ama Mareşal Çakmak Genelkurmay Başkanı olarak kaldığı sürece en ufak bir değişiklik olanağı yoktu.

1944 yılında Mareşal Çakmak kanuni emeklilik yaşına ulaşınca, küçük bir törenle komutadan alındı. Askeri kuruluşların kontrolüne ilişkin çalışmalara girişildi.

İNÖNÜ'YE KARŞI İHTİLÂL

İkinci Dünya Savaşının sonunda Türkiye yeni bir gelişme dönemine girdi. CHP yönetiminin doğurduğu hoşnutsuzluklar, DP'yi ortaya çıkardı. DP, 1946'da CHP'den ayrılan dört bilyükler (Başvar, Menderes, Koraltan ve Köprülü) kurıldu. Çabucak gelişen bu partiye, büyük prestijleri ile katılan kişilerin başında Mareşal Çakmak da yer alıyordu ve partinin İstanbul listesinden bağımsız milletvekili adayı oluyordu. DP, hiç de elverişli bir ortam içinde çalışmıyordu; seçimler bir yıl öne, Temmuz 1946'ya alınmıştı; İstanbul'da içine alan Trakya'daki sıkıyönetim propagandayı engelliyordu; Jandarma ve polis kuvvetleri sık sık partizanca davranıyorlardı. İleri gelen bâzı adaylarının seçim kaybetmesini istemeyen CHP, bâzı seçim yolsuzlukları yaptı.

Çok partili dönem bu olaylar içinde geçiş, silâhlı kuvvetlerle sivil politikacılar arasındaki ilişkiler sorununu ortaya çıkardı. Geçmişte CHP çalışmaları ile hükûmet faaliyetleri arasında kesin bir çizgi çizilmiş değildi ve **askeri şahsiyetler, parti toplantılarına yadırganmadan katılabiliyorlardı.** DP, ordunun taraftsızlığına gölge düşürmemek dileğiyle bu ilişkiye karşı çıktı. Ama Ankara'da CHP'nin desteklenmesi için aiç bir emir gitmeyen yerlerde dahi, komutanlar politik muhalefeti hoşgörü ile karşılamayı başaramadılar.

Öte yandan ,subay tabakasında da, sivil aydın tabakadaki entellektüel hoşnutsuluğa katılanlar vardı. Bunlar DP'nin kuruluşuna sevinmişlerdi, ama DP kurucuları arasında tek bir asker yoktu, kuruluş sivillere dayanıyordu. 1946 seçimlerindeki yolsuzluklar, bâzı subay gruplarını harekete geçirdi. İşte bu dönemde, yâni 1946 seçimlerinden sonra, ordu içinde dürüst olmayan seçimleri önleme ve bu fikri benimseyen subayları kilit komuta kademelerine getirme amacıyla fikir teatllerinde bulnan gizli gruplar belirdi: 1947'de, partiler arası gerginlikler had seviyeye yükseldiği sırada, biraz daha resmi politik bir tartışma grubu Istanbul Harp Akademisi'nde kuruldu. Başlangıçta bu gruplarda bir ihtilâl fikri yoktu. Ama zaman geçtikçe ve politika sahnesi iyice karıştıkça, İstanbul grubu, askeri müdaheleyi düşünmeye başladı. Başlarında yüksek rütbetli bir subay bulunduğu sürece, başarı olanağını önleyebilecek hiçbir engel kalmayacağı kanısına varınca, Harp Akademisi subaylarından bir grup, Gelibolu'da Kolordu komutanlığı yapan ve DP'ye yakınlığı bilinen General Fahri Belen'e başvurdu. Belen, yeni seçimler yapılıp bir sonuç alınıncaya kadar harekete geçilmesini sakıncalı bulduğunu bildirdi. Ama seçimlerde hile yapılırsa, kamuoyu bir askeri müdaheleye müsamaha gösterebilirdi. Subaylar, Belen'in nasihatine uydular.

DP, yaklaşan seçimer için askeri şahsiyetlerin desteğine şiddet.e ihtiyaç duyuyordu. 1948 ortalarında, 1946 seçimlerinde büyük prestij sağlayan Mareşal Çakmak, Millet Partisi'ni kurmak üzere DP'den ayrılmış bulunuyordu. Öteki emekli subaylar, meselâ General Sâdık Aldoğan da onunla birleşmişti. DP, işte bu nedenledir ki, CHP'den askeri şahsiyetleri ayırmak ve yüksek rütbeli subayların ordudan ayrılarak DP safhalarında yer almasını sağlamak için çabalarını yoğunlaştırdı.

CHP de aynı çabanın içindeydi. Kazanmak istenen askerlerin başında General Belen vardı. Belen, Bayar'la yaptığı gizli bir görüşme sonunda ordudan ayrılıp DP adayı olma yı kabul etti. Diğer bir askeri sima da Ankara grubundan Albay Seyfi Kurtbek idi. Askeri kuruluşlar, eğer DP seçimi kazanırsa, asker i politika açısından etkilerinin artacağını sanı yorlardı.

Atatürk'ün ölümünden sonra İnönü'nün yeniden politik havata sokluğu General Cebesoy da 1950 Martının sonlarında CHP'den istifa ederek DP listesinden bağımsız aday oldu. Öteki bâzı emekli subaylar da aynı yolu izle diler. DP böylece, çeşitli coğrafi çevreler için, 20 askeri aday sağlamış oldu.

Aslında her iki parti de, asker adaylar peşinde koşmalarına rağmen, askeri kuruluş ların politikadaki mevkiini daraltmak amacın daydı. CHP, 1949'da Genelkurmay Başkanlığı nı Millî Savunma Bakanlığına bağlayıp daha sıkı bir sivil kontrol kurmak istedi. Ayrıca bir Millî Savunma Konseyi de kurarak bütün savunma işlerinin koordinasyonunu sağlamayı denedi. Yaşlı subayları da emekliye ayırdı.

Bütün belirtiler, seçimlerde DP'nin zafer kazanacağını gösteriyordu. ama hükûmetteki ve ordudaki çok kişi CHP'nin mağlubiyetine ihtimal veremiyordu. Bazı yüksek rütbeli subaylar, DP'nin seçim kazanmasından o dere ce rahatsız olmuşlardı ki, İnönü'ye bir asker i derbe teklifinde bulundular. DP'liler, ancak Genelkurmay Başkanından kesin teminat aldıktan sonra rahatlayabildiler.

1950 seçimleri ile bir dönem kapandı. Oruz yıl önce politika sahnesinin en büyük kuvveti olan ordu, verini sivil idareye bırakıyordu. Ama önemini yine de muhafaza ediyordu. Sonuç olarak, CHP devrinde subayların mevkii ve ücretlerinde yükselme oldu, diyebiliriz. Subaylar, İkinci Dünya Savaşından sonra siste min yıkılmaya başladığını anlayamadılar ve DP döneminde yeni ilerlemeler için yersiz ümit besleddiler.

DP DÖNEMİ

1950 seçimleri sonunda ezici bir çoğunlukla parlamentoya giren DP, derhal seçim borçları nı ödemeye koyuldu. Ordu içindeki partiyi des tekleyen kişiler mükâfatlandırıldı. Birkaç haftа sonra Genelkurmay Başkanı değiştirildi ve aralarında Cemal Tural da bulunan bâzı albay lar generalliğe terfi ettirildi. Fahri Belen'in is teği üzerine, Millî Savunma Bakanlığı, ünü CHP dönemine kadar uzanan bir avukata ve rildi. Belen ve daha sonra da Kurtbek, kabi neye girdiler. Kurtbek, Millî Savunma Bakanı oldu. Ama DP'nin ordu üzerinde pek fazla çıkar hesabı yoktu ve Fahri Belen, hemen göz den düştü; altı ay sonra da bakanlıktan istifa etti. Belen'in açıkladığına göre, kendisinin daha çok ilgilendiği Yüksek Askeri Konsey oü zenli biçimde çalışamamış ve hükûmet, sade ce partizan hareketlerle ilgilenmişti.

Belen bakanlıktan ayrıldıktan sonra par lamentoda Millî Savunma Komisyonu başkanı oldu. Ama bu komisyonun çalışmaları da sü rekli olarak engellendi. Kurtbek de—birçok başarılar kazanmasına rağmen — bir yıl sonra Millî Savunma Bakanlığından ayrılmak zorun da bırakıldı. Böylece artık kabinede ordunun isteklerini belirtecek bir ses irtibat kuracak bir kişi kalmamış oluyordu.

1950'den sonraki yıllarda subaylara yeni bir ruh geldiği görülür. 1948 Amerikan yardımın dan sonra silâh ve eğitim yönünden askeri bir likler sürekli olarak değişiyordu. Binlerce genç subay eğitim için Avrupa ve Amerika'ya gönderiliyordu. Bir Türk Alayı Kore'de savaştı, Türk subayları NATO komutanlıklarına atan dı ve milttlerarası manevralara katıldılar. Bu deneyler, onlarda bir yandan da Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gelişme yönünden geri kalmış olduğu fikrini kuvvetlendirdi. **Batı'ya ancak köklü toplumsal reformlar yapılırsa yeti şebileceklerine inandılar.** Aynı zamanda bu ilişkiler, bâzı subayların gelenekçi ve muhafa zakâr büyük rütbeli subayların eski harp tekniklerini kullandıklarını farketmelerine yol açtı ve onlara karşı duyulan saygıyı sarstı. Sonuç olarak, subaylar arasındaki görüşler yeni perspektifler kazandı.

Genç subaylar 1954'ten sonra gördüler ki, bütün ümitler hızla yok olmaktadır, Hızla gelişen orta sınıf temsilcileri bütün güçleri ellerin den toplamakta ve toplum içindeki bütün mevkii ve servetlere onlar sahip olmaktadır. Özellikle 1954 enflasyonundan sonra, geçinebilecek kadar bir ücret alabilmek için çırpınan subay kadrosu, DP'nin «her mahallede bir milyoner yaratacağız» sloganına öfke duymaya başladı. Gerçekten, ahnan ücret o kadar yetersizdi ki, sırf bu yüzden 1956 yılında subaylar arasında 1/3 oranında istifalar oldu. Orduda kalanlar da ailelerini geçindirmekte ciddi güçlük çektiler. Bu adaletsizliği herkes hissediyordu.

İşin bir başka acı yanı da, DP liderlerinin bütün aydınlara ve subaylara karşı tanıdıkları tutumdu. Kısa bir balayı döneminden sonra, bütün basında muhalefet başladı. Hükümet bu na cevap vermekte gecikmedi: 1954 yılında, ga zetecileri baskı altına almak için Basın Kanunu ağırlaştırıldı. Üniversite hocaları da kısa zamanda hükümete cephe aldılar. Başbakan Menderes'in 1954 yılında, isterse «ordıyı yedek subaylarla yönetebileceğini» söylemesi, büyük tepkilere yol açtı.

Orduyu rahatsız eden bir başka konu da, DP'nin Kemalist reform programlarında yapmış olduğu sapmalardı. DP liderleri azınlıkla ra özel bir muamele yapmak istiyorlardı. Bu durum Millî Birliğin temelini tehdit edecek gibi görünüyordu. Oysa Atatürk, millî birliği sağ layabilmek için büyük çabalar harcamıştı.

Öte yandan DP'liler, dinî âdetler konusun daki yasakları gevşetmişler, batıl inanışların yayılmasına yol açmışlardı. O kadar ki, bâzı din fanatikleri bizzat Atatürk'e açık hücumlarda bulunabilmişlerdi. Ordu ayrıca DP'nin ekonomik tutumu üzerinde de duruyordu. Özellikle plândan yoksunluk, üzerinde en çok durulan konu idi.

İHTİLÂLE YÖNELİŞ

1954 yılı sonlarına doğru, bâzı askeri grup laşmalar bu ortam içinde teşekkül etmeye başladı. 1950 öncelerinde kurulan gruplar, DP iktidara gelince kendiliğinden dağılmıştı. Şimdi başka subaylar, askeri ve politik meseleleri gö rüşmek için toplanmıyordu. Özellikle İstanbul'daki Harp Akademisi'nde bu tarz faaliyet yo gundu. Buradaki 10—15 subay, 1955'te «Atatürkçü Cemiyet» adı altında bir grup kurdu ve oaş kanlığa Yarbay Faruk Güventürk, sekreterliğe de Binbaşı Dündar Seyhan seçildi. Bu örgüt- ki üyeleri arasında Suphi Gürsoytrak ve Orhan Erkanlı da vardı—, 27 Mayıs 1960 harekâtını planlayan ve yürüten grubun habercisi ve müj decisidir.

Örgüt tam gelişmiş değildi ilk amacı, kurulan öteki örgütler gibi, orduda reform ya pılmasıydı. Örgüt üyeleri, üst rütbeli birçok subayla birlikte, hoşnutsuzluklarını belirtmek ten geri kalmıyorlardı. Bu yüzdendir ki, General Nurettin Baransel, Nisan 1954'te Genelkurmay Başkanlığına gelir gelmez, kendisine ayak uyduramıyacak olanların ordudan istifa sını istedi Bu durumdan yararlanılarak, sevilen subaylar kilit noktalarına getirildi ve böylece tâyin ve terfilerin kontrol altına alınma sı sağlandı.

Durumdan hoşnut olmayan subaylar Ankara'da da gruplaşıyorlardı. Ne var ki, burada, hükümetin gözü önünde örgütlenmek çok güç ve tehlikeliydi. Ama yine de bâzı subaylar — Osman Köksal, Sezai Okan ve Talât Aydemir de dâhil — bir grup kurmuşlar ve kliklerini genişletmeye koyulmuşlardı. 1957'de Okan ve Aydemir, Amerika'ya, «Command School of the Staff College»e gönderildiler. Bu iki subay, orada da mevcut muhalif subaylarla ilişki kurmakta gecikmediler. Böylece, 22 kurmay subay Temmuz 1957 ortalarında Faruk Güventürk' ün başkanlığında birleşmeye karar verdiler.

Ankara'da kurulan bir başka önemli grup da Binbaşı Sadi Koçaş'ınki idi. Bu binbaşı, ihtilâl taaliyetleri için yanaşılabilecek seçkin bir kişiliğe sahipti. İstanbul grubundaki subaylar gibi bâzen duygusal çıkışlar yapan bir kimse değil di, son derece soğukkanlı ve metodlu çalışıyor du, güçlü bir kişiliği vardı. Ama bütün bunla ra rağmen, bu grubun yeni üyeler kazanması oldukça güçtü, yine de 1957'de önemli bir asker olan Yarbay Suphi Karaman'ı aralarına almayı başardılar. Aynı yılın yazında Koçaş, Osman Köksal ile arkadaş oldu ve İstanbul grubunun varlığını öğrendi. Ama birleşme çabalara, İstanbul grubunun bir yanlış anlayışı yüzünden, Koçaş'tan şüphelenmesi yüzünden, ger çekleşemedi.

İHTİLÂL PLÂNININ GELİŞMESİ

1957, askeri gruplaşmalar için bir dönüm yıldır. Seçim olayları ve ekonomiyi felce uğratan bunalım, pek çok devrimci subay arasın da sâdece askeri reformla yetinilemiyeceğinin anlaşılmasına yol açtı. Bunlar, 1957 ortaların dan başlayarak, askeri bir darbe için ciddi bi çimde baskıya girişiler, ama arkadaşlarının ik na edemediler. Harp Akademisini bitiren İstanbul grubu üyelerinin yurt içinde çeşitli yerlere atanmaları da koordinasyonu güçleştiriyordu. Buna rağmen grubun bâzı üyeleri, İnönü'ye oaş vurarak, eğer başlarına geçerse, böyle bir darbeyi kolaylıkla gerçekleştireceklerini söylediler. İnönü, bu teklifi hemen reddetti ve ihtilâlcilere, partisiyle ilişkilerini kesmelerini ihtar etti.

1957 seçimlerini DP kazandıktan sonra, mu halif subaylar faaliyetlerini o kadar genişletti ler ki, hükümet, plânlardan haberdar olmaya bile başlamış olabilirdi. İstanbul grubunun var lığını öğrenen Binbaşı Samet Kuşçu, gruba gir mek istedi, ama bu istek reddedildi. Bunun üzerine Kuşçu, plânçıları ele verdi. İfşaat, DP yönetiminde büyük tepkilere yol açtı. Kuşçu ve sekiz subay — Güventürk, Albay Cemal Yıldırım ve Atatürkçü Cemiyetin iki üyesi dahil — nezaret altına alındı. Soruşturmayı yürütmek için bir general görevlendirildi. Sanıklar, sıkı biçimde tecrit edildiler ve esaslı bir soruşturmaya tabi tutuldular. Yazılı bir delil bulunamadı ve Kuşçu'nun iddiaları boşlukta kaldı. Sanıkların masum olduğuna karar verildi; Kuşçu ifâdesi nedeniyle mahkum edildi. Ama bu tevkifler yüzünden Atatürkçü Cemiyet de dağıldı.

YÜKSEK RÜTBELİ LİDER ZORUNLULUĞU

Sadi Koçaş'a göre, askeri birliği ve komuta zincirini korumak için, grubun başına yüksek rütbeli bir generalin geçmesi gerekliydi. Bu nedenle de sivil lider fikrini reddetti; çabalarını sâdece askeri alanda topladı. 1958 başlarında Koçaş, Kore'deki kuvvetlere komutan tâyin edilen Necati Tacan'ın aradığı kimse olduğu kanısına vardı ve ona teklifte bulundu. Tacan, israr üzerine teklifi kabul etti; ama ömrü elvermedi, Tacan bir kalp krizi sonunda öldü.

Koçaş'ın Tacan'ın yerine bir başkasını bulması zor olmadı. 1958 sonlarında Kara Kuvvetleri Komutanlığına gelen General Cemal Gürsel, uygun bir adaydı. Birlikte Almanya'ya yaptıkları bir gezıden yararlanarak, Koçaş, General Gürsel'in işbirliğini sağladı. Gürsel'in yardımıyla, Köksal'ı Ordu Personel Dairesi Başkanlığına ve sonra da Muhafız Alayı Komutanlığına tâyin ettirdi. Ondan boşalan Personel Dairesi Başkanlığına da Suphi Karaman geldi ve Atatürkçü Cemiyet'in ilk üyeleri Genelkurmayda kilit mevkilere geldiler. Bundan sonra hareketin kontrolu Ankara'dan oldu ve güveni lik nedenleriyle Güventürk gibi bâzı tipler dışarda bırakıldı.

İnönü'nün Ege gezisinden sonra (1959), İhtilâlciler iyice anladılar ki, DP iktidardan ayrılmazsa, CHP ile DP arasındaki kin ve çekişme bir iç savaşa yol açabilir. Bu nedenle, eğer dürüst seçim yapılmazsa, 1960'ta iktidara el koyma karar verdiler. Ama gördüler ki, iktidarı geçtikten sonra neler yapacakları konusunda aralarında pek çeşitli fikirler vardır. Gürsel de dâhil, aralarından bâzıları yönetimin birkaç ay içinde sivillere devredilmesinden yanadır. Türkeşçilere göre ise, iktidardan çekilmezden önce toplumsal reformların yapılması gerek lidir. Aslında toplumsal reformlar, bütün subayların kalbinde yatıyordu. Ama bu konuda bir kararın alınması, ihtilâl sonrasına bırakıldı.

ORDU, YENİDEN İKTİDARDA

Bu arada DP—CHP çekişmesine ordu da fiilen sokuluyordu. 2 Nisan 1960'ta, İnönü'nün bir hafta önce CHP mensuplarının yaralandı

(Sonu S. 3 de)